

Gică MANOLE

UNIREA BASARABIEI CU ROMÂNIA (27 MARTIE 1918)

Cuvinte-cheie: *Partidul Național Moldovenesc, Sfatul Țării, Republica Democratică Moldovenească, independență, 24 ianuarie 1918, unire, România, 27 martie 1918, Tratatul de la Paris, 28 octombrie 1920.*

Anexarea Moldovei dintre Prut și Nistru de către Rusia, la 16 / 28 mai 1812, prin tratatul de pace de la București, constituie unul dintre evenimentele istorice cu impact negativ de durată asupra evoluției poporului român. Karl Marx, fondatorul socialismului așa-zis științific, scria cum că la 1812 Turcia „nu putea ceda ceea ce nu-i aparținea”¹, deoarece, specula greșit autorul „Manifestului Partidului Comunist”, Imperiul otoman nu a fost nicicând putere „suverană asupra țărilor române”². A fost, zic eu. Și încă lung timp. Rusia a anexat Basarabia la 1812, sublinia la vremea sa Mihai Eminescu, cu scopul de a se poziționa cât mai bine pentru „a cucerii Orientul”³. Un secol și șase ani pământul străvechi românesc al Basarabiei a fost supus unei crunte ocupații rusești, apreciată de poetul național ca o „neagră străinătate”.

Începând cu august 1914, când a început Primul Război Mondial, peste 300.000⁴ de soldați români, originari din Basarabia au luptat pentru Rusia. Peste 100.000 au murit, alți 100.000 au fost răniți, apărând cauza asupritorului național, Rusia. Prăbușirea țarismului (la 27 februarie 1917) a creat premisele trezirii la viață națională a românilor basarabeni. Detronarea țarului Nicolae Romanov (1895 – 1917), la 27 februarie 1917⁵, în Rusia, au creat condițiile ieșirii din robie a românilor basarabeni.

Veste detronării lui Nicolae II nu a ajuns la Chișinău decât pe 5 martie 1917, deoarece guvernatorul Basarabiei, Voronovici, o ținuse secretă. La 22 martie 1917 s-a format la Chișinău un Soviet al soldaților și muncitorilor, care reprezenta interesele Rusiei revoluționare, nu ale românilor basarabeni. Noul guvern rus a numit comisar al Basarabiei un mare nobil, latifundiar din ținutul Tighinei, Mimi, având ca și adjunct pe Vl. Cristi, lider moldovean, și E. Kenigșat, avocat evreu. La 1917, 60 la sută din populația orașului Chișinău era formată din evrei, deci numirea unui reprezentant al lor la conducerea Sovietului era una firească.

¹ K. Marx, *Însemnări despre Români*, publicate de acad. prof. A. Oțetea și prof. S. Schwann, EARPR, București, 1964, p. 106.

² *Ibidem*.

³ M. Eminescu, *Opere politice*, p. 90.

⁴ Ion Nistor, *Istoria Basarabiei*, ediție și studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, Edit. Humanitas, București, 1991, p. 277.

⁵ Vezi Dmitri Volkogonov, *Lenin. O nouă biografie*, Edit. Orizonturi, Edit. Lider, București, 1994, pp. 137 – 141.

Tumultul schimbărilor care cuprinde Rusia ajunge și în Basarabia. Conducătorii acesteia din rândul românilor basarabeni, P. Halippa, I. Pelivan etc. propun autonomia lărgită, reforme social-economice, în primul rând reforma agrară, proclamarea tuturor libertăților. Răspândirea ideii lărgirii autonomiei Basarabiei a determinat guvernul Kerenski-Miliukov să ia în considerare trimiterea în provincie a unui grup de propagandiști care să adâncească „revoluția” dar în cadrul noului stat rus. În acest scop rușii au pregătit și instruit un grup de 80 de indivizi, majoritatea soldați basarabeni, câte 8 din fiecare ținut al Basarabiei, care să acționeze în direcția păstrării unității statului rus. Printre ei, remarcăm numele lui Ion Inculeț și P. Erhan. Cei doi erau cumnați, P. Erhan fiind căsătorit cu sora mai mică a lui Inculeț, Alexandra. Din cei 80 au fost aleși 40 de persoane, în frunte cu Sokolov și Vengherov, cărora li s-a dat de către prințul Lvov un important fond bănesc, fiind trimiși cu un vagon special la Chișinău. Grupul a sosit pe 19 mai 1917, și a constatat chiar de la sosire că între românii moldoveni și ruși există o mare dezbinare în privința viitorului. Rușii voiau ei să conducă Basarabia prin Sovietul lor, iar moldovenii doreau o reală autonomie în cadrul noului stat rus. Observând starea de fapt, grupul trimis de guvernul provizoriu se reîntoarce la Petrograd, unde raportează că în Basarabia este nevoie „de a se trimite propagandiști ai revoluției”⁶.

Între timp, odată cu marile prefaceri din Rusia, popoarele copleșite de țarismul rus se eliberează, proclamându-și autonomia. Așa procedează popoarele baltice, finlandezii, azerii, ucrainenii, georgienii, tătarii, armenii, etc. Mișcarea pentru autonomie ajunge și în Basarabia, dar cu întârziere. Pe 8 martie 1917, ziarul „Cuvânt Moldovenesc” din Chișinău se adresează „românilor basarabeni” înștiințându-i că „de acum nu mai suntem robii stăpânirii vechi”⁷, că „orânduirea veche s-a prăbușit”⁸ și că noua stăpânire care a preluat guvernarea Rusiei trebuie să aibă și sprijinul moldovenilor ce trebuie să dea dovadă de „ascultare și muncă s-o sprijinim și s-o ajutăm în treburile și sarcinile grele”⁹. Se aștepta de la noua guvernare și pentru moldoveni „o înnoire a vieții”¹⁰ și deșteptarea „din somnul de moarte în care ne-a ținut stăpânirea veche!”¹¹.

Noua eră a libertății, glăsuia „Cuvânt Moldovenesc”, „să ne dea o rază mântuitoare de lumină și slobozenie și nouă Moldovenilor, care am fost robi nevinovați mai bine de o sută de ani”¹². În „chestiunea națională”, ziarul „Cuvânt Moldovenesc” cerea ca românilor basarabeni să li se garanteze „slobozenia de a

⁶ Alexandru V. Boldur, *Imperialismul sovietic și România*, ediție îngrijită de Ion Alexandrescu, Edit. Militară, București, 2000, p. 63.

⁷ Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei, Studiu și documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917 – 1918*, Edit. Universitas, Chișinău, 1993, p. 80.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

propăși pe pământul nostru”¹³, deoarece am fost „părtași la nevoile și greutatea împărăției și de aceea avem dreptul deopotrivă și la foloase”¹⁴. Drept urmare, moldovenii să se ridice, să ceară autoguvernarea ca și alte popoare din Rusia, căci, nota ziarul, „dacă scăpăm clipa de astăzi apoi degrabă nu prindem norocul de coadă”¹⁵. Se observă, deci, că, în primele zile ale noii guvernări în Rusia, românii basarabeni urmăreau câștigarea autonomiei Basarabiei, drepturi și libertăți naționale și social-politice doar în cadrul statului rus unitar.

Propagandiștii lui Kerenski, în frunte cu Sokolov, urmăreau, printr-o campanie insistentă, să-i convingă pe „moldoveni”, prin diferite subterfugii și false argumente, ca aceștia, după o sută de ani de stăpânire rusească cruntă, să accepte de bunăvoie stăpânirea noii Rusii. În acest scop teritoriul Basarabiei a fost umplut cu sute, mii de manifeste, broșuri, ziare, apeluri traduse și în limba română de către o secție specială stabilită la Chișinău condusă de A. Schmidt, Vl. Cristi, Popovski și Greculov¹⁶. Evident, secția specială de care vorbesc dispunea de o mare sumă de bani dată de guvernul Kerenski având ca scop „adâncirea revoluției rusești printre moldoveni”¹⁷.

Prin „adâncirea revoluției” în Basarabia, guvernul Kerenski avea în vedere păstrarea acestei provincii românești în cadrul noului stat rus. Petrogradul accepta, de nevoie, autonomia tuturor popoarelor cucerite în trecut de țarism, dar nu înțelegea să fie de acord și cu autonomia Basarabiei. Toate acțiunile sale, ale guvernului provizoriu rus, dintre martie – octombrie 1917 au avut în vedere același scop: păstrarea stăpânirii rusești în teritoriul dintre Prut și Nistru.

Un rol crucial în formularea revendicărilor social-naționale ale românilor basarabeni l-a avut programul Partidului Național Moldovenesc. Partidul Moldovenesc se alătură, încă din primele zile ale revoluției democratice (martie 1917), popoarelor din Rusia democratică întru dobândirea „slobozeniilor naționale ale tuturor”¹⁸. Se prevedea crearea unei „diete provinciale”, „Sfatul Țării”, ca organ legislativ unic al Basarabiei; introducerea limbii române în administrație și justiție, în școlile de toate gradele; se stipula crearea unei mitropolii, cu un ierarh român în frunte; introducerea limbii române în slujbele bisericești în locul limbii ruse; efectuarea stagiului militar în limba maternă; colonizarea cu ruși sau străini în teritoriul dintre Prut și Nistru trebuie oprită. De asemenea, programul P.N.M. stipula drepturi naționale și pentru românii „de peste Nistru”¹⁹ de natură culturală, bisericească, politică și economică. Revendicările sociale sunt rezervate, amintindu-se nebulos despre împrăștierea țăranilor fără alte precizări.

¹³ *Ibidem*, p. 81.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Dr. P. Cazacu, *Moldova dintre Prut și Nistru, 1812 – 1918*, Prefață de dr. Dan Jumară, Edit. Alfa, Iași, 2005, p. 188.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, p. 36.

¹⁹ *Ibidem*, p. 37.

Programul P.N.M., așadar, cuprinde revendicări largi, specifice unei provincii autonome, dar în cadrul noului stat federativ rus.

În cadrul revoluției rusești, programul P.N.M., în primele luni ale marilor schimbări din Rusia, s-a aflat în fruntea mișcării naționale a românilor basarabeni. Partidul a reușit să grupeze în jurul său elementele basarabene cele mai evolute. Diferitele congrese, adunări naționale, întruniri ce se vor desfășura în Basarabia se vor inspira în rezoluțiile lor în programul P.N.M. P.N.M. avea un Comitet format din P. Gore, președinte, Vl. Herța, vicepreședinte, membri pe generalul Donici, preotul Gurie P. Grosu, I. Ioncu, V. Bogos, V. Cazacliu, Corobocean, Minciună, Gh. Buruiană, S. Murafa, I. Pelivan, A. Botezat, I. Codreanu, Gafencu, Gropa. Secretar a fost ales Pan Halippa, iar președinte de onoare, marele binefăcător, Vasile Stroescu²⁰.

La acest grup de patrioți români adunați în jurul P.N.M. au aderat ulterior foarte mulți militari din diferite centre din România și Rusia, precum Odessa, Iași, Roman, Kiev, Sevastopol ș. a. Dispariția disciplinei militare în cadrul armatei rusești favorizează răspândirea ideilor partidului național moldovenesc pe front, dar și în interiorul Rusiei. Se formează numeroase comitete executive ale soldaților și ofițerilor de origine română în cadrul armatei rusești. Lor, militarilor de origine română din armata rusă, le datorăm creșterea și radicalizarea mișcării naționale românești din Basarabia în primele luni de după prăbușirea țarismului.

Congrese, întruniri, adunări ale românilor basarabeni (aprilie - octombrie 1917). La începutul lunii aprilie 1917, pe datele de 6 și 7, a avut loc la Chișinău întrunirea cooperativelor din Basarabia care-și exprimă dorința ca, în cadrul noilor schimbări din Rusia, Basarabia să aibă parte de autonomie administrativă, culturală, religioasă și economică. Se prevedea crearea unui organ legislativ al Basarabiei pe care îl denuceau, conform tradiției istorice românești, Sfatul Țării sau Divanul Țării. Revendicările cooperativelor din Basarabia erau inspirate din programul Partidului Național Moldovenesc.

Pe 18 aprilie 1917 are loc adunarea ofițerilor și soldaților de origine română din armata rusă, la Odessa. Au participat circa 10.000 de ostași. Adunarea a fost condusă de căpitanul E. Cateli, Pan Halippa, I. Pelivan, V. Bogos și C. Ceapă²¹. Militarii de care vorbesc erau aproape toți țărani din Basarabia, deci cunoșteau cel mai bine nevoile locuitorilor din acest ținut. Adunarea ia în calcul nevoia ca Basarabia să fie guvernată autonom, de reprezentanții poporului vechi, istoric; conducătorii provinciei să nu mai vină din Rusia, ci să fie localnici și din rândul tuturor neamurilor care trăiesc în provincie. În biserică, administrație, învățământ să fie introdusă limba română. Interesele, drepturile minorităților naționale să fie respectate. Conducătorii bisericii, de la mitropolit la preot, să fie aleși de popor²².

²⁰ Vezi Iurie Colesnic, *Sfatul Țării, Enciclopedie*, Edit. Museum, Chișinău, 1998, p. 238; 181; 262; v. și *Idem, Generația Unirii*, Edit. Museum Cultura, Chișinău, f. a., p. 220; 229; 223; 235; 301.

²¹ Alexandru V. Boldur, *op. cit.*, p. 66.

²² Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei...*, p. 93.

În cazul problemei pământului, se prevedea o reformă agrară radicală. Pământul să treacă în stăpânirea celor care îl muncesc fără plată²³. În acest sens Sfatul Țării va emite o lege.

Adunarea înștiințează guvernul central rus că ostașii moldoveni din garnizoana Odessa „i-au dat și-i vor da sprijinul lor”²⁴. Încrederea va fi acordată atâta vreme cât guvernul de la Petrograd garantează libertatea „tuturor noroadelor din Rusia împreună cu norodul moldovenesc”²⁵. Apelul ostașilor moldoveni din garnizoana Odessa se va publica în ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, nr. 35, din 3 mai 1917²⁶. Împotriva dezordinii și anarhiei care pătrunse din Rusia și în Basarabia, la inițiativa generalului Șcerbacev, comandantul armatei ruse de pe frontul românesc au fost create 16 cete mobile sau *cohorte* compuse din soldați născuți în Basarabia²⁷. Cohortele urmăreau combaterea anarhiei, dezordinilor, jafurilor, prevenirii dezordinilor agrare cât și, în primul rând, ocrotirea siguranței persoanelor cetățenilor.

O cohortă avea 100 de oameni. Conducătorul era ofițer, subordonat Comitetului Executiv Militar din Odessa. Inspector general al cohortelor a fost numit tânărul ofițer Anton Crihan, bărbat viguros, mare orator, cu un puternic instinct național. Cohortele militare din Basarabia aveau un regulament de funcționare. Ele, deși au limitat cât au putut jafurile și dezordinile din Basarabia, nu au putut să țină situația sub control. Anton Crihan, delegat de Comitetul Militar de la Odessa, a stabilit locurile din Basarabia unde au fost amplasate diferitele cohorte.

Pe 24 aprilie 1917, la Chișinău, a avut loc un congres al clerului și mirenilor, ocazie cu care Pan Halippa a propus să fie votată autonomia Basarabiei. Moțiunea a fost adoptată cu hotărâre de Congres. Adunarea clerului lansează o *Chemare* către toți cetățenii Basarabiei în care se vorbește cum că „în patria noastră s-a săvârșit cea mai mare schimbare”²⁸ care a pus bazele unei noi așezări de stat „pe temeiul libertății, egalității, fraternității tuturor popoarelor marii Rusii”²⁹. Ura dintre neamuri trebuie să dispară. Ura duce la dezordine. Să nu fie răpită „prin silnicie” nicio „avere străină”³⁰. Oamenii să aibă răbdare. Problema pământului va fi rezolvată „în mod echitabil”³¹ de „adunarea constituantă”³². Să dispară orice neînțelegere care poate să facă rău. Nu ne mai putem întoarce la ordinea veche. Să ne unim în jurul guvernului provizoriu care are doar intenții bune. Li se amintea basarabenilor cum că viitorul marii Rusii „este în mâinile noastre”³³. Să se unească

²³ *Ibidem*, p. 94.

²⁴ *Ibidem*, p. 9.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Alexandru V. Boldur, *op. cit.*, p. 66.

²⁸ Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, p. 96.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, p. 97.

³² *Ibidem*, pp. 96 – 97.

³³ *Ibidem*.

cu toții sub un singur drapel, cel rusesc, desigur, pe care să scrie: „Republică democratică cu cea mai largă autonomie regională”³⁴. Doar în cadrul ei vom putea porni „cu toții, fără deosebire de naționalitate, credință, clasă, sex, către un viitor luminos”³⁵. Deci „viitorul luminos” pentru românii basarabeni, după prea sfințiții clerici din provincie, era doar alături de marea Rusie. Adunarea cât și cele dezbătute de clerici dovedesc absența sentimentului național în rândurile lor. Marea parte dintre ei se identificau cu Rusia, erau rusificați. Revendicările solicitate vizau doar confortul lor social-economic, ca și clasă socială, fără a avea o cât de mică preocupare pentru poporul român din Basarabia, pe care, chipurile, „prea sfințiții” îl păstoreau și de grija căruia ei nu mai puteau trăi de grijă... Însăși *Chemarea...* de față, *prea sfințiții* au redactat-o și publicat-o în rusește... Evident, limba moldovenească, a poporului care-i ținea pe umeri, era prea primitivă, nu era de măreția unor aleși și unși ai Domnului... Pe 9 mai 1917 se desfășoară Congresul cooperativilor, adunare prezidată de G. Buruiană. Congresul cere autonomia Basarabiei.

În vederea dezbaterii viitorului învățământului din provincie, P. Gore a organizat un Congres al învățătorilor din întreaga Basarabie pe 10 aprilie 1917. La congres a vorbit adevăratul apostol în devenire al românilor din Basarabia, Pantelimon Halippa, care a declarat cum că țara, adică Basarabia, „este sătulă să hrănească diferiți venetici, arhierei, directori de învățământ și învățători ruși”³⁶. La Congres au mai vorbit Mimi, comisarul guvernului provizoriu, și Crilov, reprezentantul sovietului din Chișinău. Teodor Herța expune punctul de vedere al P.N.M., care cere școală moldovenească, „autonomie și cultură pentru Moldoveni”³⁷.

Congresul admite în principiu școală moldovenească în Basarabia, dar cu limba rusă obligatorie ca obiect de studiu³⁸. Se solicită sume de bani necesare pentru pregătirea învățătorilor moldoveni. La acest congres învățătorii neromâni au fost mai numeroși decât cei români. Drept care s-a hotărât ca pe 30 aprilie să aibă loc un nou Congres³⁹. Din motive organizatorice, Congresul nu a avut loc pe 30 aprilie, ci pe 28 mai 1917, cu participarea a 350 de învățători. Au vorbit reprezentanți ai corpului de învățători din Basarabia. Pan Halippa a salutat congresul din partea ziarului „Cuvânt Moldovenesc”. P. Gore a vorbit asistenței despre necesitatea unui învățământ în limba română, spunând despre învățători că sunt „viitori luminători ai neamului nostru”⁴⁰. Învățătorii protestează spunând că România e aliata „țarismului”, ca să nu fie acuzați de trimiterii guvernului provizoriu de „legături cu România”⁴¹.

³⁴ *Ibidem*, p. 97.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Dr. P. Cazacu, *op. cit.*, p. 190.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Constantin Aldea, *O istorie zbuciumată. Basarabia până în anul 1920*, Edit. Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1993, p. 105.

⁴⁰ Dr. P. Cazacu, *op. cit.*, p. 191.

⁴¹ *Ibidem*.

Grigore Cazaciu salută Congresul în numele armatelor a 7-a și a 8-a rusești, iar Simion Murafa, vorbește în numele armatei a 9-a rusă. Murafa spune că școala trebuie să fie moldovenească. Pijeu, delegatul muncitorilor și soldaților din Petrograd, salută Congresul în numele Rusiei „una și nedespărțită”⁴². Alexei Mateevici vorbește în numele preoților din Basarabia, zicând Congresului că moldovenii sunt români; moș Ion Codreanu salută Congresul din partea țărănimii basarabene. Mai vorbesc preotul Gurie Grosu despre predarea religiei în școli, Ion Buzdugan despre nevoia introducerii scrierii cu litere latine, Năstase, despre publicarea cărților moldovenești. O doamnă, Alistar, propune să fie aduse cărți din România, iar același Năstase revine și vorbește despre nevoia de școli moldovenești peste Nistru, în Podolia și Cherson⁴³.

Congresul hotărăște ca în luna iunie să înceapă cursurile pregătitoare pentru învățătorii moldoveni. Congresul învățătorilor adoptă o rezoluție pe 28 mai 1917 în care sunt prevăzute ca obligatorii următoarele: începând cu 1 septembrie 1917 școlile din satele moldovenești sau majoritate moldovenești „se vor preface în școli moldovenești”⁴⁴; limba rusă în aceste școli va fi obligatorie începând din clasa a III-a „în șase ceasuri pe săptămână”⁴⁵; se vor deschide școli moldovenești și la orașe; la Chișinău și în ținuturile unde moldovenii sunt majoritari să se deschidă, tot de la 1 septembrie 1917, câte un gimnaziu de băieți și unul de fete; la universitățile din Odessa și Kiev să deschidă câte o catedră de limba, literatura și „istoria moldovenească”⁴⁶; religia în școală va fi studiată obligatoriu; limba de predare pentru toți elevii moldoveni va fi „limba moldovenească”⁴⁷; religia va fi predată în școli de către preoți, iar dacă nu sunt preoți, de diaconi și dascăli; preoții vor primi pentru munca lor „leafă”; în clasa I-ii, din toamna lui 1917, toate obiectele se vor preda în „limba moldovenească”; la seminarul de învățători de la Soroca și cel de învățătoare de la Chișinău, la institutul de învățători din Chișinău, învățământul să fie în „limba moldovenească”.

Au mai fost adoptate alte 12 puncte, tot privitoare la învățământ, între care subliniem faptul că Congresul crede că cea mai bună formă „de cîrmuire pentru Rusia este republica federativă”⁴⁸, iar în privința Basarabiei se cere „cea mai largă autonomie teritorială și politică”⁴⁹. Se mai preconiza ca învățătorii moldoveni să fie conduși de un „sfat democratic”⁵⁰, iar fiecare ținut să aibă o societate a învățătorilor, parte integrantă a unei Societăți a învățătorilor moldoveni „din întreaga Basarabie”⁵¹.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei...*, p. 111.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*, p.112.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*.

Într-un timp al Congreselor, și studenții basarabeni au organizat un Congres al lor la redacția ziarului „Cuvânt Moldovenesc”, pe 20 mai 1917. Președintele Congresului a fost Teofil Ioncu. Studenții au acceptat și ei ca de la 1 septembrie 1917 să fie înființate școli moldovenești, iar scrierea în Basarabia să se facă în alfabetul latin.

Între 21 și 24 mai 1917 s-a desfășurat primul congres țărănesc, la Chișinău, congres organizat de către ruși. Scopul acestuia a fost de a alege și trimite din partea Basarabiei, la centru, delegați la Congresul muncitorilor, soldaților și țăranilor. Majoritatea țăranilor erau străini, ucraineni, bulgari, găgăuzi. Sokolov, trimisul guvernului Kerenski s-a adresat congresului doar în limba rusă. Moldovenii au cerut traducerea cuvântării în limba lor, iar când traducerea se efectua, rușii au părăsit sala.

La începutul congresului, moldovenii, prin Pan Halippa, Păscăluță și Vrînceanu, solicită un președinte moldovean și discuții în moldovenește (românește). Moldovenii propun ca președinte pe Buruiiană, dar sunt refuzați. Gafencu propune ca moldovenii să-și organizeze un congres al lor. 200 de moldoveni merg la localul *zemstvei* unde-și încep congresul lor. Protestează că nu li se recunosc drepturile în timp ce tuturor străinilor li se recunosc toate drepturile. Protestul este înmănat delegatului lui Kerenski, Sokolov, lui Mimi, comisarul Basarabiei și lui Schmidt (subcomisar al guvernului). Trei medici, Copilov, Morozov și Ștern vin și caută să aplaneze conflictul ivit. Sokolov vine la congresul moldovenilor, își cere iertare pentru neînțelegeri și declară că „recunoaște autonomia moldovenilor”⁵². Îi cheamă pe moldoveni să se unească cu ceilalți. Cuvântarea lui Sokolov e tradusă de Pan Halippa. Congresul se reunifică. Discuțiile se înfierbântă. Rușii îi acuză pe moldoveni de „separatism” căci nu doresc colonizarea străinilor în Basarabia. Halippa declară că Partidul Național Moldovenesc este pentru o reformă agrară radicală, pământul trebuind să fie dat țăranilor fără nicio plată. Se discută multe probleme, în contradictoriu.

Congresul țăranilor adoptă 12 hotărâri⁵³, printre care subliniem că s-a decis schimbarea dreptului de proprietate „în întreaga republică rusească”. Tot pământul cu pădurile, apele, bogățiile din sânul lor „vor fi moștenirea întregului norod, care locuiește în republica rusească”⁵⁴. Modalitatea de transmitere a pământului către țărani va fi „fără nici o plată”⁵⁵.

Congresul țăranilor, format majoritar din etnici străini, urmărea să sprijine guvernul rus în încercarea acestuia de a împiedica dobândirea autonomiei teritoriale a Basarabiei. Prevederile radicale ale congresului țărănesc în privința transmiterii pământului către țărani, a determinat P. N. M. să-și radicalizeze, și el, poziția față de problema agrară.

⁵² Dr. P. Cazacu, *op. cit.*, p. 195.

⁵³ Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, pp. 105 – 106.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 105.

⁵⁵ *Ibidem*.

Astfel, pe 31 mai 1917, ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, în nr. 43, publică „declarația partidului național moldovenesc în chestiunea agrară”⁵⁶. Declarația cuprinde 12 prevederi. Prima, și cea mai importantă, tot pământul Basarabiei va fi împărțit fără plată țăranilor sau „obștiilor sătești sau a soldaților”⁵⁷, nu cu proprietate definitivă, ci „spre folosință”⁵⁸. El va fi dat doar acelor oameni „care vor lucra pământul cu brațele lor”⁵⁹. Vor fi confiscate toate moșiile statului, ale fostei familii imperiale, ale bisericilor și mănăstirilor, constituindu-se „un fond pământesc pentru trebuințele tuturor”⁶⁰. Administratorul acestor pământuri va fi „țara”. La fel se va proceda cu pădurile, pășunile, apele și cu bogățiile subsolului. Viile și grădinile marilor nobili vor trece „în stăpânire obștească”⁶¹, dar nu vor fi împărțite țăranilor. Averea rămasă de la marii proprietari, vitele, uneltele, grânele va fi vândută. Fondul pământesc astfel format va fi „supravegheat”⁶² de Sfatul Țării. Și orașenii care doresc să lucreze pământul vor primi loturi în folosință „numai după ce capătă toți plugarii locali”⁶³ pământ cât trebuie. La punctul 12, programul Partidului Național Moldovenesc prevedea cum că colonizarea, „adică aducerea și așezarea străinilor pe pământul Basarabiei să se oprească”⁶⁴.

În concluzie, lunile martie, aprilie și mai 1917 pot fi apreciate ca luni cruciale în care românii moldoveni, după un secol și 6 ani de tăcere și robie, s-au trezit la o viguroasă viață națională. A fost un timp în care au fost îndepărtate lanțurile grele ale robiei seculare rusești, când moldovenii s-au organizat și și-au precizat intențiile de viitor. Ideea autonomiei naționale, teritoriale a Basarabiei a prins teren, urmată imediat, simultan cu nevoia unei radicale reforme agrare și limbă națională în administrație și învățământ.

Constat faptul că guvernul Kerenski, în continuarea politicii vechi rusești, nu voia să accepte o autonomie reală a Basarabiei, acuzându-i pe cei care o promovau de separatism. Pentru acel timp din 1917 rolul ostașilor de origine română din armata rusă a fost unul de mare importanță, crucial. Ostașii respectivi însă, erau dispersați în Rusia sau pe frontul românesc unde se aflau în serviciu, în slujba Rusiei. Din acest motiv, ostașii moldoveni nu aveau un Comitet al lor la Chișinău, dar aveau comitete la Iași, Roman, Odessa, Kerson, Sevastopol, Ecaterinoslav. În lipsa lor, în capitala Basarabiei românii au fost organizați de către unii intelectuali patrioți între care numesc imediat pe I. Pelivan, P. Halippa, V. Stroescu, care au format nuclee de organizare națională. Locul principal în Chișinău l-a ocupat Sovietul creat de ruși, care promova interesele guvernului de la Petrograd, ideea păstrării unității statului rus, fie el și revoluționar. Nu pot să nu observ că guvernul

⁵⁶ *Ibidem*, p. 109.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 109.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 110.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ *Ibidem*.

rus, prin trimișii săi, manifesta o atitudine superioară, de dispreț și desconsiderare față de Basarabia și poporul ei istoric, refuzând acestuia ceea ce acceptase fără discuții tuturor popoarelor neruse ieșite de sub crunta tiranie țaristă: o libertate reală, dublată automat de dreptul la autonomie și autoguvernare. Evoluția evenimentelor va lua alt curs după cum voiau noii guvernanți ai marii Rusii!

Congresele ostașilor moldoveni din Basarabia. Cum spuneam, în armata rusă în timpul primului război mondial au fost înrolați cca. 300.000 de români basarabeni. O mare parte din ei au murit pentru Rusia sau au fost răniți și mutilați. Marea prefacere care a cuprins cugetele ostașilor din armata rusă după prăbușirea țarismului a cuprins și pe cei originari din Basarabia. Soldații, ca cei care duseseră greul războiului s-au radicalizat. Măturarea rușinoasă din istorie a degenerației familiei imperiale ruse, Romanovii, se datorează în primul rând lor, soldaților din armata rusă. Ostașii se săturaseră de război, privațiuni și lipsuri. Voiau pace și drepturi pentru fiecare dintre ei. Majoritatea fiind originari din sate, ei voiau pământ și iar pământ în folosul și stăpânirea lor. Deși cuprinși de ideea nesupunerii, ostașii constituiau singura clasă organizată, care dispunea de forța de a impune schimbările radicale pe teritoriul fostului imperiu rus.

Faptul, evident, era valabil și în cazul ostașilor de origine moldoveană din armata rusă. De la ei, de la soldații moldoveni a venit pentru început ideea ca în Basarabia să se creeze o instituție superioară de conducere pentru întregul teritoriu al provinciei. Același deziderat fusese spus explicit sau voalat de multele adunări și congrese profesionale ale locuitorilor Basarabiei din primăvara lui 1917. Și principalele personalități basarabene urmăreau același deziderat. Dar, constituirea unui organ suprem de conducere s-a materializat doar după ce ostașii moldoveni au acționat nemijlocit în această direcție.

La 20 octombrie 1917 a avut loc la Chișinău primul congres al ostașilor moldoveni. Inițiativa ținerii congresului a avut-o Gherman Pânteia. În acest scop au fost trimiși la Petrograd doi delegați, Ion Păscăluță și Ștefan Holban pentru a primi aprobarea lui Kerenski pentru ținerea întrunirii. Kerenski nu a acceptat ținerea Congresului, dar nici nu l-a interzis explicit.

După întâlnirea cu Kerenski, Ion Păscăluță și Ștefan Holban trimit o telegramă către toate unitățile militare cu soldați moldoveni din întreaga Rusie. Telegrama, vorbea de acceptul guvernului provizoriu și ruga să fie aleși câte doi soldați și un ofițer la fiecare 240 de ostași moldoveni. Delegaților li se preciza că trebuiau să ia de la unități delegații scrise, banii necesari și hrană pentru 10 zile. Toate unitățile militare s-au conformat telegramei și au înlesnit plecarea delegaților la Chișinău cu cele necesare.

Este cel mai important Congres al românilor moldoveni de după căderea țarismului, deoarece la el au fost reprezentanți toți moldovenii de pe cuprinsul întregii Rusii. Adevăratul factotum al Congresului a fost E. Catelie. Masa impozantă a participanților, soldați, ofițeri, intelectuali, țărani, de toate orientările, a defilat în grupuri compacte cu muzică și cu steaguri naționale în frunte. Ordinea era desăvârșită. Defilarea de pe străzile Chișinăului degaja un sentiment de forță și

putere. Străinii, adversarii moldovenilor au fost impresionați, luând act cu supunere și respect de faptul că mulțimea moldovenilor reprezintă adevăratul, singurul stăpân al Basarabiei. Congresul a ales un prezidiu din care au făcut parte Ș. Holban, Rugină, Coloros, Lungu, Plătică, G. Năstase, Buha. S-au ținut sumedenie de discursuri, au avut loc lungi și complicate discuții cu privire la viitorul Basarabiei. Ion Incuț, care venise de la Petrograd în august 1917, ca reprezentant al lui Kerenski, vorbește despre nevoia ca Basarabia să rămână alături de Rusia. Pantelimon Halippa exprimă fericirea de a-i vedea pe moldoveni uniți, după veacuri de jale și suferință. Crede că cel mai mare dușman al lor, al moldovenilor, nu este străinul, ci ura dintre frați, dezbinarea. Mai vorbesc Erhan din partea Sovietului țăranilor, dr. Lurie din partea *Bundului*, Ioncu, din partea Partidului Național Moldovenesc, Crigan, inspectorul miliției moldovenești, Țanțu și Cazacliu de la Comitetul ostășesc din Iași, Sinicliu de la regimentul de tunari moldoveni, Toma Jalbă din partea moldovenilor de peste Nistru, Arzumeanț din partea partidului social democrat și alții. Subliniez că o așa de impozantă manifestare a românilor moldoveni, oficială și legală nu a fost salutăată de Sovietul rus al soldaților, muncitorilor și țăranilor (care țărani???) din Chișinău. Congresul ostășesc de la Chișinău din 20 - 27 octombrie 1917 a luat mari și importante hotărâri privind viitorul Basarabiei. Le rezumăm în continuare:

În primul rând Congresul a stabilit că republica federativă este „unica formă de guvernământ admisibilă și posibilă în Rusia”⁶⁵; Basarabia devine autonomă din punct de vedere teritorial și politic; formarea imediată a unei armate naționale moldovenești; să se mărească numărul cohortelor până la 100 de la 16 câte existau, cu 100 de ostași fiecare, în scopul de a asigura ordinea în provincie; să se formeze de îndată Sfatul Țării, organ suprem de conducere cu rostul de a administra toate „treburile Basarabiei autonome”⁶⁶; pământul devine proprietatea poporului, proprietatea privată asupra pământului fiind desființată; colonizarea cu străini a provinciei este interzisă; învățământul se naționalizează, devine gratuit și obligatoriu în „limba națională a poporului”⁶⁷; să se creeze repede școli în Basarabia prin introducerea limbii materne ca studiu; românii moldoveni de peste Nistru primesc 10 locuri în *Sfatul Țării*, iar Ucraina etc., să se recunoască moldovenilor din stânga Nistru aceleași drepturi pe care moldovenii le recunosc altor naționalități ce trăiesc în Basarabia.

În ceea ce privește formarea *Sfatului Țării*, Congresul a hotărât că acesta va cuprinde 120 de deputați. Moldovenii, ca popor majoritar, vor avea 84 de locuri, adică 70 la sută, și celelalte naționalități din Basarabia au primit 36 de locuri. Sfatul Țării va fi organ de conducere temporar până ce se va alege o adunare constituantă în provincie, aleasă prin vot universal, direct și secret. Procesul verbal datează chiar din 25 octombrie 1917, dată la care Lenin și Troțki luau puterea în Rusia printr-o lovitură de stat, fiind semnat de V. Cijevski, președinte, și G. Năstase, secretar.

⁶⁵ Dr. P. Cazacu, *op. cit.*, p. 228.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 229.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 230.

Dacă nu s-ar fi ținut Congresul ostășesc din octombrie 1917, nu s-ar mai fi creat Sfatul Țării, iar evoluția evenimentelor ar fi cunoscut o turnură imprezvizibilă. Congresul a ales, pe loc, 44 de deputați în Sfatul Țării. Remarcăm spiritul democratic al organizatorilor, care au rezervat 30 la sută din locurile de deputați din Sfatul Țării minorităților naționale.

Spre a fi duse la îndeplinire hotărârile Congresului s-a creat un Birou de organizare a Sfatului Țării format din V. Țanțu, președinte, A. Crihan, G. Pânte, I. Buzdugan, Turcuman, Țurcan, Iepure, Zberea, Mârzea, Tudos, Moraru, Ignatiuc, Sinicliu, membri. Deputații din Sfatul Țării au provenit din toate categoriile, clasele sociale, organizații cooperatiste, partide politice, sindicate, cler, P.T.T., căi ferate, juriști, Liga femeilor, Societatea intelectualilor, orașul Chișinău, Zemstve, Sovietul muncitorilor și soldaților. Organizațiile minorităților naționale au desemnat în Sfatul Țării deputați după cum urmează: evrei – 10; ucraineni – 10; bulgari – 2; germani – 2; găgăuzi – 1; polonezi – 1; armeni – 1; greci – 1.

Sfatul Țării în noiembrie 1917, la inaugurarea lucrărilor, cuprinde 105 deputați moldoveni și 45 minorități. În Rada de la Kiev, tot la acea vreme, ucrainenii au acordat doar 10% locuri pentru minorități, în Letonia 22%, pe când în Basarabia 30%. Din cele notate mai sus observăm că mai multă libertate, democrație și reprezentativitate decât Sfatul Țării de la Chișinău nu se găsea nicaieri în lume la acea vreme.

Țăranii, după cum era și firesc, formau majoritatea deputaților, motiv pentru care bolșevicii au catalogat Sfatul Țării, chipurile, organizație *contrarevoluționară*. Tovarășii bolșevici reproșau numărul mic al muncitorilor în for, făcând abstracție că Basarabia era o provincie eminentemente agricolă, iar clasa muncitoare era aproape de negăsit. De altfel, odioșii bolșevici acuzau de reacțiune și contrarevoluție pe toți aceia care nu le cântau în strună și s-au arătat ostili lor, bolșevicilor. În realitate, iar evoluția evenimentelor o va dovedi din plin, adevărații dușmani ai democrației și libertăților aduse de revoluția rusă din martie 1917 au fost și vor fi bolșevicii ruși, o adevărată bandă organizată de criminali care va confisca pentru decenii soarta marelui popor rus.

Sfatul Țării. Revin, subliniind importanța excepțională pe care a avut-o Congresul ostășesc de la Chișinău, dintre 20 - 27 octombrie 1918, în articularea autonomiei reale a Basarabiei. Așa cum spunea marele apostol al Basarabiei, Pantelimon Halippa, ostașii moldoveni, în 1917, reprezentau aproape singurii „ostași disciplinați din armata rusească”⁶⁸. Impozantul Congres a dovedit instinctul național al soldaților moldoveni, iar organizarea de care au dat dovadă, argumentul istoric și al forței disciplinate au impus tuturor adversarilor autonomia reală, teritorială Basarabiei.

Ostașii moldoveni au impus drepturile românilor basarabeni având de partea lor forța dreptului istoric, stabilind că Basarabia aparține localnicilor nu

⁶⁸ Ion Constantin, Ion Negrei, Pantelimon Halippa, *Apostol al Basarabiei. Studii. Documente. Materiale*, Chișinău, 2013, p. 93.

„colonizatorilor, că limba lor, a românilor basarabeni trebuie să fie acolo unde i se cuvine istoricește să fie”⁶⁹. Deci, au hotărât ostașii moldoveni, drepturile nu se cerșesc ci se iau ca pe un dar al noii ere a libertății răsărită peste Rusia democratică.

Ideea creării imediate a Sfatului Țării tot Congresul ostașilor a materializat-o, căci anarhia generală din Rusia se răspândise și în Basarabia. Moldovenii au fost impresionați negativ de faptul că, cum au luat puterea în Rusia, bolșevicii au dovedit că între principiile și vorbele lor și faptele lor exista o mare diferență. Ei, bolșevicii, îi acuzau pe moldoveni, și mai vârtos Sfatul Țării, cum că erau contrarevoluționari, trădători ai revoluției... Moldovenii, ieșiți dintr-o robie seculară, voiau stat democratic, românesc, cultură românească autentică și nu stat rusesc cum voiau bolșevicii.

Acestea fiind spuse, revenim la Sfatul Țării, subliniind că pe 21 noiembrie 1917 s-a deschis prima ședință a înaltului for. Adunarea a fost binecuvântată de episcopul rus al Akkermanului (Cetatea Albă), Gavril, în limba română. Între timp, după cum notam ceva mai sus, Lenin și Troțki dau lovitura de stat în 25 octombrie / 7 noiembrie 1917, preiau puterea în Rusia, iar faptul a fost imediat înțeles de Biserica Ortodoxă Rusă ca o imensă catastrofă. De aici, și gestul de bunăvoință al înaltului ierarh rus de-a binecuvânta adunarea românilor basarabeni, Sfatul Țării, în cuvintele unei limbi atât de multă vreme ignorată, disprețuită. Gavril a înțeles că în uriașa dezordine anarhică ce cuprinsese Rusia, Basarabia cu forul ei suprem, constituia un element al ordinii și civilizației. Odată cu venirea bolșevicilor la putere, războiul civil a cuprins Rusia, ducând rapid la dispariția imperiului rus din istorie.

Deschiderea ședințelor Sfatului Țării s-a bucurat de solemnitatea cuvenită. Evenimentul se petrece cu o slujbă religioasă oficiată de același Gavril la catedrala din Chișinău, slujbă ținută în limba română. Participă, cu toții, deputații Sfatului Țării, care aveau afișate cocârzi și panglici tricolore. Are loc o paradă militară la care participă două regimente formate din ostași moldoveni, unul de infanterie și altul de artilerie. După ceva timp mai sosește la Chișinău un al doilea regiment de infanterie condus de colonelul Furtună. Iată că moldovenii au trăit să vadă minunea ca un episcop rus, om al vechiului regim, le vorbește românește și le binecuvântează adunarea supremă în limba lor, adunare cu un cert caracter și rost istoric, revoluționar.

Deputații, după slujba religioasă, au trecut în localul ales, rechiziționat ca să le fie loc de muncă, liceul al III-lea de băieți. Și aici, deputații pun să se improvizeze un paraclis, iar același episcop rus a mai ținut o slujbă religioasă. Părintele Gurie Grosu, după slujbă, ține o cuvântare bine simțită, adecvată momentului solemn.

Ședința inaugurală a Sfatului Țării. Discursuri festive. Așadar, pe 21 noiembrie 1917, la Chișinău, la ora 12, ziua, într-o clădire impozantă (fost local al

⁶⁹ *Ibidem*.

Liceului de băieți), Sfatul Țării și-a început activitatea. Deasupra palatului flutura, ne vorbește peste timp *Procesul-verbal nr. 1*, „drapelul Basarabiei”⁷⁰. Episcopul rus al Cetății Albe, ține un *Te Deum* în capela improvizată în localul Sfatului Țării („partea din stânga”) ⁷¹, iar după slujbă adresează asistenței câteva cuvinte în limba română: „Îi felicit pe Moldoveni cu autonomie. Dumnezeu să ajute. Trăiască Sfatul Țării. La mulți Ani!”⁷², după care deputații părăsesc capela intrând în sala de ședință. Câțiva soldați aduc în sală drapelul național „al regimentului moldovenesc”. Drapelul este sfințit cu aghiazmă de episcopul Gavril. Corul condus de protoiereul Berezovschi cântă, în entuziasmul asistenței, „Deșteaptă-te, Române!” și „Pe-al nostru steag e scris Unire”. Deputații ovaționează. Se strigă „Ura”, „Trăiască”. După care, asistența iese în balconul palatului și asistă la parada regimentului moldovenesc, și a „altor trupe care au vrut să salute Sfatul Țării”⁷³.

În jurul orei 2, deputații și publicul ocupă locurile în „sala mare”, special destinată deschiderii ședințelor Sfatului Țării. Primele două rânduri din sală sunt ocupate de deputați, iar restul ocupate de publicul care asista la eveniment. În stânga și dreapta locului ocupat de președintele de ședință sunt așezate două bănci rezervate presei. Președinte al ședinței inaugurale este ales cel mai în vârstă dintre deputați, N. N. Alexandri, care-și face datoria declarând deschisă activitatea Sfatului Țării. După cuvântul președintelui de vârstă, deputații se ridică în picioare, aplaudă și ovaționează. Se strigă: „Trăiască Basarabia autonomă! Trăiască democrația! Trăiască Republica Moldovenească!”⁷⁴.

Corul Berezovschi cântă din nou „*Deșteaptă-te, Române!*”. Asistența are lacrimi în ochi. Refugiații din România, ca să nu li se vadă lacrimile, își acoperă fețele cu batistele. N. N. Alexandri plânge fără reținere, de emoție. Preotul Gurie Grosu, deputatul Ion Plivan și doamna Alistar plâng cu lacrimi de fericire. După aceste momente de emoție generală și de entuziasm, N. N. Alexandri propune ca înaltul for să-și aleagă președintele.

Pan Erhan, președintele deputaților țărani (cei mai numeroși) îl propune în înalta funcție pe Ion Constantinovici Inculeț. Votează 95 de deputați, iar rezultatul votului este că I. C. Inculeț e ales președinte cu unanimitate de voturi. La prima ședință a Sfatului Țării, deci, au fost prezenți 95 de deputați, restul lipsind. Vestea alegerii e întâmpinată cu aplauze furtunoase. Deși Kerenski fusese măturat de la putere de bolșevici, toată lumea știa că I. Inculeț era reprezentantul autorităților centrale rusești. Până la acea dată Inculeț n-a mișcat un deget în favoarea cauzei naționale. Trimis de Petrograd ca vice-comisar al Basarabiei ca să „adâncească revoluția” în provincie, I. Inculeț avusese până atunci preocupări doar de natură socială. Alegerea lui dovedește un ascuțit simț tactic. Cu Inculeț președinte, era ca

⁷⁰ Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei...*, p. 152. Vom descrie istoricul eveniment din 21 noiembrie 1917, urmând strict cele consemnate de procesul-verbal nr. 1, apreciindu-l drept un izvor istoric foarte important, de primă mână.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 153.

și cum Petrogradul legitima prin persoana lui existența Sfatului Țării. Inculeț se adresează Sfatului Țării în limba română. Mulțumește pentru cinstea care i s-a făcut. Spune că ei se află într-un moment dificil. Republica Rusia e în mare primejdie. Evenimentele au creat o situație paradoxală. Diferite părți ale Republicii ruse se pot organiza și pot forma o putere organizată ca să împiedice distrugerea completă a statului rus. Doar așa se pot salva marile cuceriri ale revoluției. Basarabia trebuie să fie urgent organizată ca un stat în baza principiilor lansate de revoluția rusă. Popoarele din Rusia au dreptul la autodeterminare completă. Basarabia trebuie să devină repede o republică democratică, devenind însă, parte integrantă din republica rusă, democratică și federativă. Până atunci Sfatul Țării preia puterea supremă în ținutul dintre Prut - Mare și Nistru până ce Rusia își va definitiva organizarea federativă.

Problemele aflate în fața Sfatului Țării sunt multe și mari. Anarhia crește în țară, zi de zi. Județul Hotin este devastat. Au început pogromurile în județele de margine. Sfatul Țării trebuie să salveze țara de la ruinare și devastări. O principală problemă, urgentă este convocarea unei adunări constituante a Basarabiei aleasă în baza votului universal, egal, direct și secret.

Inculeț are convingerea că pământul trebuie dat poporului care îl muncește. Pământul trebuie împărțit în baza unei legi emise de Sfatul Țării nu prin anarhie și abuz. Trebuie ferite pădurile de la distrugere. Nu-i bine că frate se ridică contra frate, zice Inculeț. Populația, armata sunt amenințate de foamete. Sfatul Țării trebuie să preia distribuirea alimentelor, dar și a stofelor pentru haine. Trebuie create din loc în loc puncte de aprovizionare unde soldații demobilizați, flămânzi și goi, pot primi hrană și îmbrăcăminte. Pământul trebuie lucrat. Cel care n-a fost însămânțat până acum să fie urgent lucrat. De la el, de la pământ ne vine pâinea cea de toate zilele. Rodul lui și munca noastră ne vor salva de la foamete. Va fi o mare rușine pentru noi dacă din cauza lipsei alimentelor ne vom pierde libertatea așa de greu dobândită. Sfatul Țării are misiunea de a așeza viața oamenilor prin „matca legilor”⁷⁵. Legile trebuie date în folosul poporului. Garantăm libertatea cuvântului, a persoanei, a conștiinței, a întrunirilor, a domiciliului. Garantăm drepturi pentru toate minoritățile naționale. De acum înainte, rostea Inculeț cu hotărâre, în Basarabia toți vom fi egali, frați și nu va mai fi loc pentru națiuni dominante. În aceste momente grele îi roagă pe deputați să strângă „un front revoluționar unic”⁷⁶ în jurul Sfatului Țării. Să renunțăm la interesele mici, egoiste și atunci vom salva țara și vom „apăra de la distrugere patria noastră comună – marea republică federativă democratică rusească”⁷⁷.

I. Inculeț a vorbit ca un om de stat rus preocupat în primul rând de salvarea statului respectiv. După el, vorbește Pantelimon Halippa, care declară că reprezintă Partidul Național Moldovenesc în înalta adunare. Partidul de care vorbește reprezintă, zice el, „idealurile naționale ale poporului moldovenesc”⁷⁸. Declară că

⁷⁵ *Ibidem*, p. 154.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 155.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ *Ibidem*.

internaționalismul din trecut și astăzi este o boală și că el este cel care a ridicat drapelul național în numele iubirii față de patrie și popor. Vorbește despre dificultățile întâmpinate pe ogorul național imediat după ce lanțurile robiei au căzut. Este convins de fapte și experiență că lanțurile unei robii seculare nu pot fi rupte repede. Și totuși, perseverând, vede cum robia a căzut iar poporul începe o viață nouă. Acum Basarabia e liberă și autonomă, iar în viitor va deveni republică. Națiunea să se unească. Popoarele diferite să se înțeleagă. Șovinismul e o boală. Autodeterminarea națională a fiecărui popor și federalizarea mai pot salva marea republică rusă.

Partidul Național Moldovenesc, rostește Halippa în cunoștință de cauză, reprezintă națiunea moldovenească. E întrerupt de aplauze. Moldovenii nu doresc să subjuge pe nimeni. Sfatul Țării va lucra pentru binele tuturor naționalităților din Basarabia. Încheie, strigând: „Trăiască Sfatul Țării!”, „Trăiască Basarabia liberă în republica rusească democratică federativă!”⁷⁹. Și P. Halippa, la 21 noiembrie 1917, neștiind ce curs vor impune bolșevicii istoriei, după cum ușor se poate constata, voia o Basarabie liberă, autonomă, dar în cadrul Rusiei.

Urmează, Pan Erhan, reprezentantul țăranilor, care l-a împuternicit să salute adunarea. Declară că peste capul țăranilor au căzut cele mai mari nenorociri. Ei au dus crucea din prima zi a revoluției. Speră ca republica democratică basarabeană, unindu-se cu Rusia „va aduce binele tuturor”⁸⁰. Țăranii l-au împuternicit să zică cum că Sfatul Țării va aduce pace imediată. Țăranii știu că dușmanul lor e ignoranța. Doar luminarea poporului va aduce în țară fericire, pace, bogăție. Pământul cu toate bogățiile lui va fi doar al poporului muncitor. Puterea stă în Unire. Țăranii Basarabiei cred că nu există nicio deosebire între moldoveni și nemoldoveni. Țăranii din Basarabia merg pe calea libertății, egalității și frăției, încheie solemn Pan Erhan.

Vorbește apoi delegatul sovietului deputaților soldaților, muncitorilor și țăranilor, locotenentul T.B. Cotoros. El salută Sfatul Țării, în care vede stăpânul adevărat al Basarabiei. Deschiderea înaltului for se face exact la timp, căci tocmai este pusă în joc „viața Rusiei și a Basarabiei”⁸¹, a Libertății. Puterea, zice Cotoros, la Petrograd a fost uzurpată de „campania lui Lenin”⁸². Nu un grup de persoane poate să conducă țara, face trimitere delegatul sovietului la Lenin și acoliții săi, ci doar poporul. Sfatul Țării crede că va merge pe calea libertății, egalității și fraternității. El trebuie să apere interesele celor care muncesc, căci a fost creat de elemente democratice și revoluționare.

A. C. Șmidt, primarul orașului Chișinău salută în Sfatul Țării „organul superior al țării Basarabiei”⁸³, și crede că Sfatul nu va uita marele testament al revoluției „că toate popoarele sunt suverane”⁸⁴.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 156.

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ *Ibidem*, p. 157.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ *Ibidem*.

⁸⁴ *Ibidem*.

Sublocotenentul Țanțu, președintele biroului de organizare al Sfatului Țării, e fericit să constate că visul eroilor de pe front s-a împlinit; zice că ostașii au venit „la Chișinău ca să începem lupta pentru această operă mare”⁸⁵.

Dr. Luțenco salută înaltul for în numele întregului popor ucrainean sperând că Sfatul Țării va îmbunătăți viața grea a țărănimii. Și președintele tribunalului din Chișinău, Luzghin, speră că deschiderea Sfatului Țării va înlătura „dezastrul și anarhia din țară”⁸⁶. Mai zice că justiția are ca scut legile și ordinea. Deci, justiția va sprijini parlamentul. Mai crede că în Basarabia „pe care el o iubește cu căldură”⁸⁷ va răsări soarele pentru totdeauna; Doctorul Niselsohn vorbește în numele Comitetului Executiv al Sovietului din Chișinău. Crede că Sfatul Țării are în față o muncă grea și că Basarabia liberă „este fructul revoluției rusești”⁸⁸; are convingerea că multe promisiuni vor fi onorate, iar marile idealuri ale Revoluției vor fi realizate.

Gh. Pîntea, în numele Comitetului Central Moldovenesc are speranța că Sfatul Țării „va crea un trandafir din Basarabia”⁸⁹. Mițclaviici, delegatul Rudei de la Kiev, e ferm convins că parlamentul va impune în viață principiile revoluției rusești. Dobrovolschi, reprezentant al Sovietului din Chișinău, apreciază că Sfatul Țării este „autoritate țărănească centrală” și că va apăra lozincile revoluției; socialiștii revoluționari sau *esserii* au ca delegat pe M. I. Gogan, care spune că toate popoarele sunt egale și că Sfatul Țării va apăra principiul „naționalităților fără teritoriu”⁹⁰; frontul românesc a trimis ca delegat al ostașilor moldoveni pe lt. G. Mare. El declară că moldovenii au luptat sute de ani cu tătarii, turcii, hunii. Au fost asupriți de alte popoare. Urează ca deputații să fie conduși de două sentimente: „iubire către mamă și nație... mai bine să nu existăm, decât să ne cîrmuiască alții, să ne bea sîngele și să ne țină în robie”⁹¹.

D-na N. E. Grunfeld, în numele partidului social-democrat rus declară că în țarism evreii au suferit pogromuri. Clasa muncitoare, spunea ea, e interesată de păstrarea unității Rusiei; Pomorschi, P. V. Sandino, M. S. Stoianov, salută Sfatul Țării în numele minorităților poloneză, greacă și bulgaro-găgăuză. Bulgarul declară că revoluția a rupt lanțurile tiraniei, iar Covarschi, delegatul proletariatului evreu, citește o declarație în care vorbește despre marile primejdii ce amenință Rusia. Vrea egalitatea tuturor. Autonomie culturală într-o Basarabie unitară pentru toate minoritățile. Bund-ul pe care-l reprezintă nu crede că Sfatul Țării, așa cum e compus, „corespunde reprezentării drepte proporționale a tuturor minorităților”⁹². Deci, Sfatul Țării trebuie reorganizat, iar mai apoi recunoscut de adunarea constituantă din Basarabia și Rusia.

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 158.

⁸⁸ *Ibidem*, pp. 158 – 159.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 159.

⁹⁰ *Ibidem*.

⁹¹ *Ibidem*, p. 161.

⁹² *Ibidem*, p. 164.

Omul *Bund*-ului era nemulțumit, desigur, de numărul de locuri rezervat evreilor – 10. El spera ca și la Chișinău, ei, evreii să aibă controlul tuturor deciziilor mai importante și să conducă efectiv Basarabia. Aveau în față de două săptămâni exemplul guvernului lui Lenin și Troțki în care 80% dintre miniștri erau evrei. Comisari ai poporului, vreau să zic.

Locotenentul Cazacu, delegatul primului regiment național moldovenesc, salută cu căldură Sfatul Țării. Jură pe mormintele strămoșilor că vor lupta pentru drepturile câștigate.

Dr. Ștern, evreu, vorbește în numele partidului socialiștilor poporani și crede că în fața Sfatului Țării stă o muncă uriașă.

Urmează o pauză de 15 minute, iar la reluarea ședinței primește cuvântul „Ioan Pelivan, reprezentantul partidului național moldovenesc”⁹³.

Cuvântarea lui Ion Pelivan. Acesta ține o cuvântare istorică, excepțională, în care a făcut ample referiri la trecutul istoric al Basarabiei, subliniind apăsător tragedia adusă peste capul românilor basarabeni odată cu anexarea părții de est a Moldovei de către Rusia în 1812. La început, Ion Pelivan amintește că la 1812 Basarabia a fost ruptă din trupul Moldovei și anexată la Rusia. În trecut, sublinia Pelivan, când se confruntau turcii cu rușii, nu ei sufereau, ei, bandiții, ci „nenorocitul nostru popor moldovenesc”⁹⁴.

Așa s-au petrecut faptele și la 1812 când Basarabia a fost ruptă din „trupul României”⁹⁵. La acea vreme, conducătorii Basarabiei când au auzit nenorocirea s-au îngrozit, deoarece deși se afla sub protectoratul turcesc, Moldova, în realitate era liberă. Turcii luau a zecea parte din munca românilor, dar nu-și băgau cizmele în sufletul nostru. Turcii ne lăsau să ne rugăm la Dumnezeu nostru în limba noastră. Ei de bisericile noastre nu s-au atins, nu se atingeau. Turcii ne lăsau să învățăm în școlile noastre vechi, moștenite de la strămoși, învățând în limba noastră. Ei nu ne-au forțat niciodată să învățăm turcește. Ne-au lăsat să ne gospodărim țara după legile noastre. Aveam judecătorii noștri pe care poporul îi alegea după obiceiul străbun. Conducătorii se bucurau de iubirea poporului pentru că erau aleși de popor și erau drepti. Și tare bine mai trăiau moldovenii la 1812 în țara lor. Ei erau stăpâni și nu turcul. Iată din ce cauză, când la 1812 strămoșii noștri au aflat că au intrat sub stăpânirea Rusiei s-au tulburat profund. Ei știau bine că în Rusia țărani sunt robi și vânduți ca animalele. Pe când în Moldova țărani se bucurau de libertate adevărată. La 1818, zice, Ion Pelivan, „Alexandru I *binecuvântatul* a acordat autonomie Basarabiei. Peste 10 ani, împăratul Nicolai, ca un aprig dușman al libertății, a suprimat-o”⁹⁶.

De atunci a început marea suferință a poporului nostru. Rușii ne-au izgonit limba noastră din biserică, școală, administrație. Ei voiau s-o nimicească cu totul. Rușii au batjocorit numele de moldovean, târându-l în noroi, numindu-l „bou”.

⁹³ *Ibidem*, p. 165.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ *Ibidem*.

⁹⁶ *Ibidem*.

Rușii au astupat veselia din viața strămoșilor. Ne-au chinuit, umilit, batjocorit. D. Moruzi a scris „Pribegi în țară răpită”, care este un fel de carte sfântă pentru moldoveni. Cartea trebuie citită de fiecare fiu al Basarabiei, zice Pelivan. Mulțumită unei asemenea cărți s-a menținut la noi spiritul național și speranța de libertate. Am suferit vreme îndelungată, dar la 1905 s-a început învierea noastră națională. De atunci s-a început a se propovădui în limba părinților. Până atunci se credea că e o mare rușine să vorbești moldovenește. Rușii ne-au pocit numele, prenumele, denumirile de sate și târguri. Urmăreau să șteargă din Basarabia amintirea faptului că aici a trăit un popor liber, mândru, independent.

Ideea libertății n-a murit în sufletul poporului nostru. Ea a fost păstrată în cărțile unor scriitori precum Stamati, Donici, Sîrbu, Hîjdeu. Marele nostru scriitor Alecu Russo cu zeci de ani în urmă declara că va veni o „mare revoluție”⁹⁷, iar moldovenii vor dobândi libertatea națională. Ideea aceasta, a libertății neamului nostru, a fost răspândită de soldații noștri din armata rusă. Dacă ostașii noștri nu făceau Congresul lor în octombrie „deschiderea Sfatului Țării n-ar fi avut loc”⁹⁸. Dacă nu ar fi fost ostașii noștri, d-lor deputați, dvs. nu erați astăzi în Sfatul Țării. Ei sunt bravi urmași ai lui Ștefan cel Mare. Ei ne-au cucerit și recucerit drepturile și libertatea pe care de atâta vreme le-am pierdut. Lor să le fim îndatorați și să le mulțumim. Dacă noi, moldovenii, trăim încă să mulțumim limbii noastre. Poporul nostru în trecut și-a pus nădejdea și mângâierea în Biserică. Rușii ne-au obligat să ascultăm serviciul divin într-o limbă străină. Poporul nu înțelegea această limbă. De acum înainte în toate bisericile, din toate satele, serviciul religios să se facă în limba noastră. Copiii noștri până ieri învățau în școli străine într-o limbă străină. Așa s-au petrecut faptele și cu mine. Am fost persecutat, închis, urmărit pentru că spuneam că moldovenii să învețe în limba lor nu în cea rusă. Pentru asta am făcut închisoare. Dacă noi nu vom învăța copiii noștri în limba moldovenească toată libertatea dobândită nu valorează nimic. Numai cu ajutorul școlii naționale poporul „va putea fi scos din robie spre lumină și fericire”⁹⁹. În trecut nu doar școala dar și judecata se făcea în limba rusă de judecători străini de poporul nostru. „Să ne ferească Dumnezeu de asemenea judecători”¹⁰⁰.

De aceea, de aici, de la această tribună, vă strig cu voce înaltă: „Creați legi noi, sfinte, bune, care ar corespunde tradițiilor, vieții și istoriei poporului nostru moldovenesc”¹⁰¹. Sub Rusia recrutarea se făcea în mod barbar. Copiii noștri erau duși în împărăția rusească unde li de poceau sufletele, fiind făcuți să-și uite neamul. De acum copiii noștri vor face serviciul militar aici, în țara noastră, pentru ca la nevoie să avem apărători ai țării dintre fiii noștri și nu străini. Poporul își pune mari speranțe în voi. Nu vă certați. Lucrați în înțelegere și Unire căci așa ne spunea poetul: „Unde-i unul, nu-i putere la nevoi și la durere/ Unde-s doi puterea crește și

⁹⁷ *Ibidem*, p. 166.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 167.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ *Ibidem*.

dușmanul nu sporește”¹⁰². Discursul lui I. Pelivan a fost primit cu ovații și aplauze furtunoase, prelungite.

Alți vorbitori. Au mai vorbit după I. Pelivan, V. Horea, din partea ziarului „Cuvânt Moldovenesc”, Șevcenco, reprezentantul Radei Militare din Chișinău. Șevcenco nu se dă în lături de a jigni în bloc pe românii basarabeni. Zicând cum că triumful Basarabiei „este triumful poporului ucrainean din Basarabia”¹⁰³, care a înfăptuit, nici mai mult, nici mai puțin „ideile anunțate 300 de ani în urmă, când Bogdan Hmelnițchi a intrat în uniune cu statul moscovit”¹⁰⁴. Mai declară, făcând revențe poporului istoric al Basarabiei, că „moldovenii vor arăta geniul lor latin”¹⁰⁵, i că într-un sfert de secol atât românii cât și ucrainenii „care locuiesc pe ambele maluri ale Nistrului”¹⁰⁶ se vor dezvolta mult. Mai vorbesc un domn evreu, Eigher, din partea partidului evreiesc socialist, care cere autonomie pentru evreii din Basarabia, G. C. Kircorov, din partea avocaților, I. I. Gherman, din partea uniunii ziariștilor, Prahnițchi, din partea marinarilor din Sevastopol, inginerul Nujicicov, din partea Zemstvei din Chișinău. Îi vine rândul, apoi, lui Onisifor Ghibu care este primit cu ovații și aplauze.

O. Ghibu declară că se simte între frați la Chișinău, deși este născut în Ardeal. Zice că ora dreptății pentru poporul român trebuie să sosească.

Mai vorbesc Podlesnîi, din partea funcționarilor *zemstvei*, Buruiană din partea uniunii cooperativelor, soldatul Minciună din partea ziarului „Soldatul Moldovan”, I. Gafencu, reprezentantul soldaților din Odessa, studentul Valuța, delegatul studenților din Odessa.

Arhimandritul Gurie vorbește de suferințele poporului și clerului sub stăpânirea veche. Declară că Libertatea, Egalitatea și Fraternitatea sunt principii creștine, dar până nu de mult ele nu erau prezente în viața Bisericii. I. Buzdugan vorbește în numele partidului socialist revoluționar moldovenesc și spune că moldovenii „de acum înainte să ne conducem singuri viața și soarta noastră”¹⁰⁷.

În încheiere mai vorbesc căpitanul Bogos, delegatul Comisariatului militar pe lângă Sfatul Țării și Trofim, în numele țăranilor din Bălți.

Președintele I. Inculeț, după ce vorbitorii și-au rostit cuvântările, roagă adunarea să cinstească memoria „tuturor luptătorilor pentru binele poporului nostru și în special a basarabenilor Murafa și Hodrogea, care au căzut de mâna răufăcătorilor”¹⁰⁸. Deputații, întreaga asistență se scoală în picioare, reculegându-se.

După care I. Inculeț roagă pe deputați să lucreze împreună „și noi ne vom atinge ținta”¹⁰⁹. După 9 ore de activitate istorică, ședința inaugurală a Sfatului Țării

¹⁰² *Ibidem.*

¹⁰³ *Ibidem*, p. 168.

¹⁰⁴ *Ibidem.*

¹⁰⁵ *Ibidem.*

¹⁰⁶ *Ibidem.*

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 176.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 178.

¹⁰⁹ *Ibidem.*

de la Chișinău, din ziua de 21 noiembrie 1917, se încheie „la orele 8 și 15 minute seara”¹¹⁰.

Ucraina emite pretenții asupra Basarabiei (iulie 1917). În luna iulie 1917, ziua de 12, povestește comisarul Basarabiei Vladimir Cristi în amintirile sale intitulate *O pagină inedită din istoria Basarabiei*¹¹¹, a primit o telegramă de la Kiev semnată de ministrul de interne al Ucrainei, Vinicevko. Vl. Cristi era invitat să se prezinte pe data de 25 iulie 1917 la Kiev la o Consfătuire a guvernatorilor provinciilor făcând parte din Ucraina autonomă. Telegrama vorbește de la sine. Rada Ucrainei trata Basarabia drept o provincie aparținătoare noului stat ucrainean, apărut pe ruinele imperiului rus.

Cam tot în același timp, Partidul Național Moldovenesc ce era condus de Pan Halippa și Vladimir Herța sunt informați pe cale neoficială precum că Rada de la Kiev trimite la Petrograd o delegație care urmărea să obțină aprobarea guvernului Kerenski ca în noile frontiere ale Ucrainei să fie inclusă și Basarabia. Marea Ucraină urma să aibă în componență 10 provincii (gubernii).

Vladimir Cristi reacționează, înțelegând gravitatea momentului istoric, îndeosebi că Sfatul Țării, la acel timp, nu exista. Atuul lui Vl. Cristi era că fusese numit guvernator al Basarabiei de guvernul rus. Drept urmare Vl. Cristi, pentru a obține aprobarea tuturor organizațiilor din Basarabia, se decide să protesteze. Pentru început convoacă o întrunire a reprezentanților tuturor partidelor politice, organizații obștești, primării, zemstve etc.

Vl. Cristi nu era sigur de reacția pozitivă a tuturor partidelor politice, fapt pentru care a avut o consfătuire secretă în timpul nopții de 12 iulie 1917 cu colaboratorii cei mai apropiați, acasă la Paul Gore¹¹². Încredințează, la această consfătuire, lui Vl. Herța misiunea de a se întâlni cu reprezentanții organizațiilor civile și militare. Organizațiile naționale, din rațiuni de tactică, au fost invitate la consfătuiri separat. Vl. Herța primise misiunea să solicite cu hotărâre autonomia Basarabiei.

Pe 20 iulie 1917 Vladimir Cristi a invitat la întâlnire reprezentanții a 20 de organizații naționale și obștești. Cristi vorbește adunării despre faptul că Basarabia, prin evoluția sa istorică, are același drept la autonomie ca și Ucraina. Dacă nu primește aprobarea tuturor celor 20 de organizații, declară comisarul Basarabiei, el părăsește postul. La consfătuire, Pan Erhan, reprezentantul Uniunii țăranilor, afirmă că este urgent să se înființeze un organ care să vorbească și să reprezinte „întreaga Basarabie”¹¹³. Evident, la acea vreme, *organul* respectiv nu exista. Iar dacă nu exista, nu era auzită și luată în seamă nici vocea Basarabiei.

Lansarea acestei idei nu este acceptată de partidul constituțional-democrat care protestează. Reprezentanții ostașilor moldoveni prezenți în armata rusă pe frontul românesc (80.000 de ostași) susțin că respectivii soldați i-au delegat cu

¹¹⁰ *Ibidem*; procesul-verbal nr. 1 mai este redat în Iurie Colesnic, *Generația Unirii*, pp. 31 - 45.

¹¹¹ Iurie Colesnic, *Generația Unirii*, Edit. Museum Cultura, Chișinău, 2016, p. 23.

¹¹² *Ibidem*, p. 24.

¹¹³ *Ibidem*.

sarcina de a forma cât mai repede „a organului central basarabean”¹¹⁴. De aceeași părere a fost și Ștefan Ciobanu care solicită constituirea organului reprezentativ și ca Vl. Cristi să primească girul adunării spre a se duce la Kiev spre a rezolva situația. Vl. Cristi declară adunării că va declara în ședința Radei de la Kiev că nimeni din Basarabia nu este de acord cu anexarea acestei provincii la Ucraina. Basarabia, zicea el, are un trecut istoric aparte, distinct, prin caracterul său național moldovenesc ce există.

Urmarea acestei Consfătuiri e adoptarea unei moțiuni contra intențiilor Ucrainei de a anexa Basarabia. După adoptarea acestei moțiuni, reprezentanții partidului constituțional-democrat (cadeții) părăsesc sala în semn de protest. Pan Halippa, declară că soarta Basarabiei, viitorul ei, va fi soluționată de o instituție competentă formată din reprezentanții naționali ai tuturor etniilor, cu respectarea glasului dominant al națiunii moldovene care ocupă locul principal ca număr al populației. Basarabia, prin multiple congrese, s-a pronunțat până atunci pentru autonomie teritorială. Guvernatorul Cristi este însărcinat să informeze Rada de la Kiev că Basarabia este autonomă ca și Ucraina, de care o leagă tendințe comune de autoguvernare.

Intențiile Ucrainei, mărturisește Vl. Cristi în confesiunea sa, au dat o grea lovitură morală Basarabiei. Până la acea dată, basarabenii credeau că ucrainenii le sunt frați mai mari, care îi puteau ajuta. Deși Basarabia nu are 35.000.000 de oameni ca Ucraina asta nu înseamnă că drepturile ei sunt mai puțin sfinte, notează Cristi. În acest sens s-au exprimat toți vorbitorii la Consfătuirea de pe 20 iulie, unde s-au fixat frontierele pe Prut și Nistru dintre cele două țări. Vl. Cristi crede că ideea anexării Basarabiei la Ucraina „emană de la guvernul provizoriu”, care se folosește de anticul principiu „dezbină și stăpânește”. Spre sfârșitul consfătuirii se supune la vot o rezoluție propusă de Vl. Cristi care respinge cu hotărâre alipirea Basarabiei la Ucraina fără a se consulta voința ei.

La Consfătuire s-a hotărât ca Vl. Cristi să meargă la Kiev în fruntea unei delegații, iar de acolo, dacă e necesar, să plece la Petrograd pentru a protesta față de samavolnicia preconizată.

Pan Halippa și Vl. Cristi revin spre final și vorbesc despre necesitatea formării urgente a unui organ regional care să reprezinte toată Basarabia. Îl însărcinează în această direcție pe Vl. Herța ca să formeze o Comisie compusă din reprezentanții tuturor organizațiilor ce vor lucra pentru elaborarea „constituției organului plenipotent regional”¹¹⁵ cu respectarea principiilor de reprezentare proporțională a naționalităților din Basarabia¹¹⁶.

Pe 25 iulie 1917, Vladimir Cristi, însoțit de Pan Erhan și un delegat al comitetului ostășesc, a ajuns la Kiev. Chiar în seara zilei în care au sosit la Kiev, adică pe 25 iulie 1917, delegația Basarabiei a participat la o primă ședință a Radei ucrainene, la care au participat trei miniștri ai guvernului ucrainean și cei 10 guvernatori ai celor 10 gubernii pe care Kievul le considera ca aparținând noului

¹¹⁴ *Ibidem*.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 26.

¹¹⁶ *Ibidem*.

stat Ucraina. La începutul ședinței Radei, Vladimir Cristi primește cuvântul. El declară că telegrama din 12 iulie 1917 trimisă la Chișinău de ministrul de interne al Ucrainei, Vinicenco, prin care invita guvernatorul Basarabiei la o consfătuire a guvernatorilor provinciilor din Ucraina, a provocat nemulțumire și nedumerire în rândul celor 20 de organizații politice și obștești. Cele 20 de organizații au temerea că Ucraina ar avea intenția de „a încorpora Basarabia la Ucraina”¹¹⁷.

Mai departe, în cuvântul său în plenul Radei de la Kiev, Vladimir Cristi declară că dacă el este considerat guvernator al unei provincii a Ucrainei, el va fi nevoit să părăsească imediat consfătuirea. Basarabia, nuanța Vl. Cristi, și-a proclamat autonomia teritorială în principiul autodeterminării națiunilor „enunțat de guvernul provizoriu”¹¹⁸ rus. Deci, ea formează o entitate statală distinctă, deosebită de Ucraina. Până la telegrama Vinicenco între Basarabia și Ucraina au fost raporturi de prietenie, iar „aplanarea neînțelegerii de către reprezentanții secretariatului general”¹¹⁹ poate să ducă la restabilirea prieteniei din trecut.

Dacă împăratul Alexandru I a acordat autonomie Basarabiei, sublinia Vl. Cristi, nu poate să creadă că tocmai „Ucraina liberă” va atenta la libertatea Basarabiei. Basarabia și Ucraina, mai declara el, vor merge în viitor umăr la umăr, ca două țări și popoare care au suferit mult „de pe urma jugului sfârșat al țarismului”¹²⁰. Lui Vladimir Cristi îi răspunde din partea Ucrainei „ministrul afacerilor naționale Șulghin”¹²¹ care afirmă că neînțelegerea ivită el a clarificat-o chiar la Consfătuirea de față cu ocazia discuțiilor cu reprezentanții cercurilor moldovenești politice din Kiev. Șulghin mai declară că chiar înainte de începerea ședinței Radei el „a rugat să fie pusă în discuția Radei chestiunea lichidării conflictului ivit”¹²². În foarte scurt timp, zice el, va fi publicat un comunicat prin care se va afirma că guvernul și Rada Centrală Ucraineană respectă ca sfânt principiul autodeterminării popoarelor. Ucraina nu are deloc intenția de a viola acest principiu și de a încorpora Basarabia.

Și Martas, ministrul agriculturii în guvernul ucrainean, exprimă sentimente de prietenie și loialitate pentru Basarabia, afirmând că Ucraina nu are și nu a avut vreo intenție de a anexa Basarabia. Stasiuc, ministrul aprovizionării de la Kiev, declară că el a invitat reprezentanții Basarabiei în capitala Ucrainei spre a discuta cu ei „chestiunile generale privind aprovizionarea”¹²³, și nu că i-ar fi asimilat ca reprezentanți ai unei gubernii. Precizările efectuate de oficialii ucraineni i-au satisfăcut pe cei trei delegați ai Basarabiei. Ei au rămas să asiste la lucrările Radei ucrainene pe mai departe doar în calitate de observatori neutri.

Pe 26 iulie 1917, deci a doua zi după ce crezuseră că se lămuriseră definitiv neînțelegerile dintre cele două țări, Vl. Cristi, Pan Erhan și delegatul ostașilor au

¹¹⁷ *Ibidem*.

¹¹⁸ *Ibidem*.

¹¹⁹ *Ibidem*.

¹²⁰ *Ibidem*.

¹²¹ *Ibidem*.

¹²² *Ibidem*, pp. 26 – 27.

¹²³ *Ibidem*, p. 27.

fost informați confidențial de niște moldoveni aflați în capitala Ucrainei cum că o delegație a Radei avându-l în frunte pe același Vinicenco plecase de trei zile la Petrograd spre a convinge pe Kerenski să accepte ca Basarabia să fie integrată între frontierele Ucrainei. Aflând cu surprindere și nemulțumire că fuseseră înșelați de oficialii ucraineni, Vladimir Cristi și ceilalți doi membri ai delegației părăsesc imediat Kievul, îndreptându-se spre Petrograd. Cum a ajuns în capitala Rusiei, Vl. Cristi a și aflat că, cu o zi în urmă, guvernul Kerenski a acceptat doleanțele Ucrainei, stabilind definitiv că Basarabia să fie anexată de Kiev. Delegația moldoveană se simțea frustrată de trădarea Radei ucrainene, de duplicitatea incredibilă a guvernanților ucraineni.

Vl. Cristi, deși aparent totul era pierdut, nu se descurajează. Acordă un interviu publicat de toate ziarele de la Petrograd în care lămurește opinia publică rusă care era realitatea etnică a Basarabiei și că românii basarabeni sunt poporul istoric, vechi al Basarabiei. Vorbește de autodeterminarea provinciei, de autonomia teritorială recunoscută de guvernul provizoriu imediat după prăbușirea țarismului și triumful revoluției.

Dacă guvernul rus nu ține cont de voința poporului Basarabiei, nu acceptă autonomia acesteia și nu revine asupra deciziei favorabile Ucrainei, declară hotărât Vladimir Cristi, atunci o sută de mii de ostași moldoveni vor părăsi imediat frontul rusc. Precizez că în luna iulie 1917, generalul Kerenski, spre a-și dovedi atașamentul față de alianța cu Antanta, pregătise o mare ofensivă împotriva Puterilor Centrale. În asemenea circumstanțe, amenințarea lui Vl. Cristi devenea o chestiune de maximă importanță pentru guvernul rus căci abandonarea frontului de atâția ostași putea genera o adevărată catastrofă.

Pe 28 iulie 1917, Vladimir Cristi merge în audiență la ministrul de interne al Rusiei, Avxentiev, căruia îi expune motivul venirii sale la Petrograd. Cristi îl roagă pe Avxentiev să-i aranjeze o audiență la primul ministru Kerenski pentru a-l convinge să revină asupra hotărârii de a fi de acord ca Basarabia să fie anexată de Ucraina. Ministrul rus devine arogant și obraznic, spunându-i lui Vl. Cristi „că chestiunea este definitiv tranșată”¹²⁴, că nu se mai poate reveni asupra unei hotărâri luate de guvern. Îl somează pe guvernatorul Basarabiei să se întoarcă imediat la postul său, la Chișinău, în caz contrar va fi înlocuit imediat. Vl. Cristi, deloc impresionat de aroganța ministrului rus, îi spune în față că el n-a venit în capitala Rusiei ca un funcționar al guvernului central, ci ca reprezentant legal al majorității absolute a populației Basarabiei. În informează pe scorțosul ministru rus că el are în spate 20 de organizații obștești care l-au trimis, și că dacă nu se întoarce la Chișinău cu un răspuns pozitiv „peste o sută de mii de ostași moldoveni vor părăsi frontul”¹²⁵. Ministrul a rămas pe poziția sa, Vl. Cristi pe a sa, nedându-i voie să meargă la Kerenski.

Norocul Basarabiei și al lui Cristi, desigur, a fost că la acea vreme la Petrograd erau foarte mulți ostași moldoveni în regimentele de gardă care păzeau

¹²⁴ *Ibidem.*

¹²⁵ *Ibidem.*

„grandiosul Palat de Iarnă al Țarilor Ruși”¹²⁶. Vl. Cristi s-a plâns soldaților și ofițerilor moldoveni din aceste regimente. Cristi ne spune că la Petrograd exista o stare de mare neliniște și tensiune din cauza pericolului comunisto-bolșevic. De altfel, în iulie 1917, Lenin cu banda sa, au încercat să ia puterea în Rusia, tentativa lor eșuând. Lenin a scăpat de pușcărie sau cu viață, fugind în Finlanda.

Când ostașii moldoveni au intrat în serviciul de gardă la Palatul de Iarnă, peste două zile de la sosire, Vl. Cristi și Pan Erhan au fost introduși în „sala de marmură, la ușa căreia stătea un moldovean înalt din Gardă cu arma la picior”¹²⁷. În sala de marmură de care vorbește Vl. Cristi, în acea zi, la ora 6 seara, avea loc ședința guvernului Kerenski. Vl. Cristi și P. Erhan au stat în marea sală de marmură a țarilor o zi întreagă, de la ora 8 dimineața până la ora 4 după amiaza. Ostașii moldoveni complici le-a spus că în drumul său spre sala de ședință a guvernului Kerenski va trece obligatoriu prin acea sală. De la Vl. Cristi aflăm că Kerenski a sosit la ora 4 fără un sfert „îmbrăcat în haina lui specială, un french fără nicio insignă militară”¹²⁸.

Kerenski îi păru lui Vl. Cristi înalt, subțire, nervos. Avea mâinile, în plină vară toridă, „îmbrăcate în mănuși negre de piele, fiindcă cu o zi înainte la un meeting câțiva mii de tovarăși i-au strâns mâna care i se umflase”¹²⁹. Vl. Cristi îl oprește pe Kerenski, asistat de cei doi delegați, și-i spune scopul prezenței lui acolo. Kerenski îi spuse pe un ton trist că problema nu poate fi revizuită. Iarăși guvernatorul Basarabiei apelează la șantaj, zicându-i că „ostașii moldoveni vor părăsi frontul”¹³⁰; că el nu se poate întoarce în Basarabia fără rezolvarea pozitivă a problemei. Vl. Cristi ne spune peste timp cum că Kerenski era un „poltron cu toate cuvântările lui de Napoleon”¹³¹. Amenințarea lui Vl. Cristi a dat roade. Kerenski îi spune să aștepte în sala de marmură, căci peste câteva minute îl va invita în ședința de guvern „unde vei face expunerea”¹³².

Într-adevăr, după câteva minute, Vl. Cristi este invitat în sala de ședințe. Aici el nu vorbește liber, ci citește un memoriu scris de el, Vl. Herța și Paul Gore, încă de la Chișinău. Vl. Cristi scoate o hartă, o prezintă guvernului rus, hartă care prezenta realitățile etnografice ale Basarabiei. Harta dovedea că în secolul XVII Basarabia făcea parte integrantă din Țara Moldovei. După ce guvernatorul de la Chișinău și-a încheiat expunerea, guvernul rus deliberează timp de câteva minute, pentru ca apoi Kerenski să înștiințeze delegația moldoveană „că guvernul a revenit și a recunoscut dreptul de autodeterminare și autonomie federală a Basarabiei la fel ca și a Ucrainei”¹³³.

¹²⁶ *Ibidem*.

¹²⁷ *Ibidem*.

¹²⁸ *Ibidem*.

¹²⁹ *Ibidem*.

¹³⁰ *Ibidem*, p. 28.

¹³¹ *Ibidem*.

¹³² *Ibidem*.

¹³³ *Ibidem*.

Departa de a fi un episod banal, pretențiile anexioniste ale Ucrainei, din vara lui 1917, la adresa Basarabiei, au contribuit un pericol major pentru tânărul stat basarabean ieșit de curând din robia țaristă. Doar faptul că a avut conducători de genul Vl. Cristi, Pan Erhan, I. Pelivan, Pan Halippa, P. Gore etc. care au reacționat prompt și cu inteligență tactică a salvat Basarabia de la un adevărat naufragiu istoric.

Sfatul Țării își legitimează Puterea. Așadar, *Sfatul Țării* de la Chișinău a fost un organ politico-legislativ constituit în baza marilor principii politice de autodeterminare națională, libertate și autonomie teritorială instituționalizate de revoluția rusă din martie 1917. El s-a format în baza consultării întregii populații a Basarabiei, indiferent de origine sau stare socială conform principiului sfânt al universalității și reprezentării proporționale. Deci, Sfatul Țării era o instituție legitimă și legală, mult mai legitimă și legală decât proaspătul guvern Lenin instaurat la 25 octombrie / 7 noiembrie 1917 la Petrograd.

Lenin și banda sa de asasini au luat puterea efectuând o lovitură de stat în numele unei minorități politice radicale, care, evident, reprezenta doar o parte redusă din populația, nu a Rusiei, ci a capitalei, Petrogradului. Și totuși, când încă extremismul criminal al bolșevicilor lui Lenin și Troțki nu se dezlănțuise, Sfatul Țării, începându-și activitatea legal constituită, a păstrat legăturile Basarabiei cu noua Rusie.

Am precizat că I. Inculeț, Pan Erhan, Vl. Cristi etc., au venit la Chișinău în primăvara anului 1917 având binecuvântarea guvernului Kerenski. Ei, după cum știm, au fost trimiși în capitala Basarabiei cu misiunea de a radicaliza, „adânci revoluția”. În ziua de 21 noiembrie 1917, I. Inculeț a fost ales de deputații Sfatului Țării ca președinte deoarece se știa bine că el era omul Rusiei. Deci, I. Inculeț și cei 40 de activiști trimiși de guvernul rus în Basarabia voiau doar revoluția în cadrul statului rus și nu autonomia Basarabiei. Ei voiau o Basarabie gubernie rusească¹³⁴.

Înainte de I. Inculeț, conducătorii naționaliști ai Basarabiei s-au gândit ca președinte al Sfatului Țării să fie ales Ivan Pelivan. Pelivan era cunoscut de ani buni ca un vajnic luptător pentru cauza națională a românilor basarabeni. El fusese un lider autentic în anii de până la căderea țarismului, remarcându-se în dificila luptă pentru renașterea politică și culturală a românilor basarabeni. Fusese persecutat de Țarism. Cu o zi înainte de 21 noiembrie 1917, ne mărturisește Onisifor Ghibu, conducătorii Partidului Național Moldovenesc și nu numai s-au sfătuit să-l pună a doua zi pe Ioan Pelivan în funcția de președinte al Sfatului Țării. Alegerea preconizată a lui Pelivan a fost împiedicată de Pan Erhan, președintele sovietului țăranilor și reprezentanții minorităților naționale care s-au opus. Pentru

¹³⁴ Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *Ioan Pelivan, părinte al mișcării naționale din Basarabia*, Ediția a II-a, revăzută și completată, Cuvânt înainte de Corneliu-Mihail Lupu, Postfață de Eugenia Danu, Chișinău, 2012, p. 90.

aceștia, Ioan Pelivan era un conducător naționalist în exces, ei impunându-l pe I. Inculeț, apreciat ca neutru¹³⁵.

După entuziasmul zilei de 21 noiembrie 1917, în fața Sfatului Țării stăteau mari și grele probleme. Rusia, unde Lenin și banda sa de criminali bolșevici luaseră de două săptămâni puterea, intra în anarhie și dezordine care se adâncea pe zi ce trece. Armata rusă de pe frontul românesc încetase să mai fie o forță organizată, intrând în disoluție. Decretele asupra păcii și pământului lansate de noul guvern de la Petrograd au dat lovitura finală vechiului regim. Milioane de soldați ruși oboșiți și sătui să ducă o luptă pe care nu voiau să o mai susțină se grăbesc spre locurile de baștină. Se temeau să nu piardă bucata lor de pământ ce li se cuvenea. Dezordinea și anarhia creșteau și în Basarabia. Însuși Sfatul Țării era contestat, iar cine citește cu atenție Procesul-verbal nr. 1, chiar de la inaugurare de către reprezentanții unor minorități etnice cât și de bolșevici. Aceștia nu intenționau să recunoască legitimitatea Sfatului Țării¹³⁶.

Pe 29 noiembrie 1917, conform instrucțiunilor primite de la Petrograd, Sovietul din Chișinău nu acceptă faptul că Sfatul Țării este singurul reprezentant legal al puterii în Basarabia¹³⁷. Se deschidea, astfel, din cauza intrigilor bolșevicilor, ca și în Basarabia să se dezlănțuie războiul civil între moldoveni și minoritari.

În consecință, consecvenți doar cu ei înșiși, ațâțând la război civil, convinși că doar poziția lor politică este cea justă și care trebuie impusă cu forța, bolșevicii din Chișinău, pe 2 decembrie 1917 lansează un apel mincinos și fățarnic către, chipurile, muncitorii „din toată lumea truditoare”¹³⁸, îndemnându-i la luptă împotriva Sfatului Țării. Mințind cu nerușinarea lor specifică, bolșevicii din capitala Basarabiei acuzau în văzul lumii Sfatul Țării de „alianță secretă cu Anglia, Franța și România în vederea ocupării Basarabiei”¹³⁹. Drept urmare, germenii anarhiei și războiului civil se răspândesc și în Basarabia.

Și totuși, a doua zi după solemnitatea ședinței inaugurale a Sfatului Țării, deci pe 22 noiembrie 1917, înaltul for al puterii de la Chișinău trece la organizarea propriei puteri. Este desemnat prezidiul Sfatului Țării, ales Secretariatul, se formează Comisiile componente ale sale.

Pe 28 noiembrie 1917, Sfatul Țării stabilește că „Puterea înaltă în Basarabia”¹⁴⁰ aparține lui însuși, și că el reprezintă „cel mai înalt așezământ de

¹³⁵ Vezi Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară. 1917 – 1918. Amintiri.*, Cuvânt înainte de Iurie Colesnic, Ediție îngrijită, prefată, tabel cronologic, note, bibliografie și indice de O. Ghibu, Edit. Universitas, Chișinău, 1992, p. 437.

¹³⁶ Vezi Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *Ioan Pelivan. Părinte al mișcării naționale din Basarabia*, p. 94.

¹³⁷ Iurie Colesnic, *Generația Unirii*, p. 46; Vezi și *idem*, *Sfatul Țării, Enciclopedie*, Edit. Musem, Chișinău, 1998, p. 19.

¹³⁸ Iurie Colesnic, *Generația Unirii*, p. 47.

¹³⁹ *Ibidem*.

¹⁴⁰ Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei*, p. 178; Iurie Colesnic, *Generația Unirii*, p. 46; *idem*, *Sfatul Țării*.

ocârmuire până la chemarea adunării poporane basarabene”¹⁴¹. Prin „adunarea poporană” se are în vedere constituirea unei viitoare Adunări Constituante a Basarabiei. Puterea executivă este încredințată unui guvern numit „Sfatul Directorilor Generali”¹⁴², răspunzător pentru actele sale „numai înaintea Sfatului Țării”¹⁴³.

Guvernul Directorilor Generali acționează conform „zacoanelor și povețelor date și întărite de Sfatul Țării”¹⁴⁴. Legăturile dintre Sfatul Țării și Rusia se efectuează prin intermediul Directorilor Generali. Guvernul are un director-președinte și 10 directori generali; 9 dintre miniștri răspund de ordine, învățământ, finanțe, pământ, drumuri, poduri și căi ferate, de război, justiție și politică externă, iar al zecelea e „controlorul general”¹⁴⁵. Directorii Generali sunt obligați să manifeste solitudine și promptitudine cererilor venite din partea Sfatului Țării.

Dacă respectivul Sfat își exprimă neîncrederea în Guvern sau unii miniștri, aceștia sunt obligați să demisioneze, „toți sau o parte din ei”¹⁴⁶. Ordinile „stăpânirii vremelnice rusești”¹⁴⁷ care au fost emise de la 1 martie 1917 înainte vor fi luate în considerație doar dacă „se potrivesc cu împrejurările din țara noastră”¹⁴⁸.

Primul guvern al Basarabiei. Lista guvernului din Republica Democratică Moldovenească a fost publicată în ziarul „Sfatul Țării” din Chișinău, nr. 16 din 14 decembrie 1917. Șeful guvernului, adică președintele Consiliului Directorilor a fost desemnat P. V. Erhan, care mai avea în portofoliu și un director general „de agricultură, Ministru de interne era Vl. Cristi, Ștefan Ciobanu, ministrul învățământului, T. Iancu, ministru de finanțe, N. N. Bosie-Codreanu era conducător al căilor ferate, poștelor, telegrafului și telefonului, T. Cojocaru, ministrul de război și marină, M. Saveco, ministrul Justiției și Cultelor, V. Grunfeld, ministrul industriei, comerțului și muncii, iar ministrul de externe fusese desemnat Ioan Pelivan”¹⁴⁹.

Conform decretului de numire al guvernului acesta avea ca principal scop „introducerea ordinii în toate ramurile vieții țării”¹⁵⁰, combaterea și lichidarea anarhiei, păstrarea legăturilor cu „guvernul central al republicii federative ruse”¹⁵¹. Obiectivele propuse se aprecia că pot fi îndeplinite numai dacă „toți cetățenii”, instituțiile statului și organele administrației de stat susțin energic guvernul. Decretul înștiința toate instituțiile, organizațiile din republica moldovenească că

¹⁴¹ *Ibidem.*

¹⁴² *Ibidem.*

¹⁴³ *Ibidem.*

¹⁴⁴ Iurie Colesnic, *Generația Unirii*, p. 46

¹⁴⁵ *Ibidem.*

¹⁴⁶ Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, p. 179.

¹⁴⁷ *Ibidem*, vezi și Iurie Colesnic, *op. cit.*, p. 46.

¹⁴⁸ *Ibidem.*

¹⁴⁹ Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, pp. 179 – 180.

¹⁵⁰ *Ibidem*, p. 180.

¹⁵¹ *Ibidem.*

nici un act sau decizie a lor care nu a primit sancțiunea ministrului de resort „nu au nici un fel de putere”¹⁵².

În caz contrar, toate actele săvârșite fără acordul guvernului îl exonerează pe acesta de orice fel de răspundere. Decretul este semnat în calitate de șef al guvernului (președinte) de P. Erhan și Secretarul acestuia, T. Ioncu¹⁵³. Guvernul de mai sus a fost ales în ziua de 7 decembrie 1917. Noul guvern se sprijinea în combaterea anarhiei care se răspândea pe miliție și cohortele moldovenești. Se va constata repede că ele vor fi depășite de amploarea jafului, crimelor și incendiilor dezlănțuite de bandele criminale bolșevice.

2 decembrie 1917: Proclamarea Republicii Democratice Moldovenești.

Pe 2 decembrie 1917, lângă impozanta clădire unde-și avea reședința Sfatul Țării, din ordinul președintelui I. Inculeț, au fost adunate în careu câteva unități militare formate din soldați moldoveni, ucraineni și polonezi. Episcopul Gavril oficiază un *Te Deum*. Membrii Sfatului Țării erau de față. După slujba religioasă, Ion Inculeț s-a adresat tuturor celor de față, citind o declarație în limbile română și rusă, în care anunța lumea că Basarabia s-a proclamat Republică Democratică Moldovenească¹⁵⁴.

Ion Inculeț este dramatic. Se adresează, abrupt, moldovenilor și noroadelor înfrățite din Basarabia, înștiințându-l că republica rusă e „în mare primejdie”¹⁵⁵. Momentele grele prin care trece marea țară se datorează prin absența stăpânirii de la centru și dezordinea din „toată țara”; Rusia, declară el, e obosită de lunga luptă cu dușmanul din exterior. Republica rusă e în pragul pieirii. Situația grea din Rusia se poate lichida dacă toate popoarele din Rusia se unesc, își pun soarta laolaltă constituind „stăpâniri naționale” în hotarele țărilor în care trăiesc. Drept urmare, anunța I. Inculeț, lumea întreagă în baza dreptului Basarabiei la autoguvernare, drept dobândit prin revoluția rusă, în temeiul de nezdruccinat al trecutului istoric, ea se declară Republică Democratică Moldovenească. Republica Moldovenească va face parte cu drepturi depline din Republica Federativă Rusă. Până ce poporul Basarabiei va alege o Adunare Constituantă, reamintea I. Inculeț, puterea supremă în stat aparține Sfatului Țării, ca organ ales de toate organizațiile democratice revoluționare.

Reamintește că țara este guvernată de Sfatul Directorilor Generali, care răspunde doar în fața Sfatului Țării¹⁵⁶. Pe viitor, anunța lumea Ion Inculeț, Sfatul Țării are în vedere alegerea unei adunări constituante de către popor „după sistemul proporțional”¹⁵⁷; să împartă poporului muncitor tot pământul fără nicio plată; împărțirea pământului să nu se facă în dezordine; bogățiile țării să nu fie irosite; pământul care nu se lucrează de către stăpân va trece în seama comitetelor obștești;

¹⁵² *Ibidem*.

¹⁵³ *Ibidem*.

¹⁵⁴ Iurie Colesnic, *Generația Unirii*, p. 47.

¹⁵⁵ *Ibidem*.

¹⁵⁶ *Ibidem*.

¹⁵⁷ *Ibidem*.

pădurile, apele, iazurile, lacurile, bogățiile subsolului, viile, livezile boierești, mănăstirești, bisericesti, ale familiei imperiale va trece în seama Comitetelor pământești; poporul să fie îndestulat cu hrană și mărfurile necesare pentru trai; ziua de muncă va fi de 8 ceasuri; să exercite controlul asupra fabricilor și a veniturilor lor de pe tot cuprinsul Republicii Moldovenești; ca să fie preîntâmpinată foametea se vor lua toate măsurile să fie arate și lucrate toate pământurile fără stăpân ale Basarabiei; să organizeze afaceri corecte, drepte în temeiul voinței obștești și să vegheze la buna funcționare a instituțiilor; să apere toate libertățile câștigate prin revoluție; să desființeze pedeapsa cu moartea pentru vecie de pe întinsul Republicii Moldovenești; să organizeze învățământul, garantându-se învățământ în limba maternă pentru fiecare minoritate etnică; să formeze o armată constituită din ostași născuți în Basarabia care să apere țara „de cea mai strașnică anarhie”¹⁵⁸; să treacă de îndată pentru încheierea păcii „fără răpiri de pământuri străine și despăgubiri de război”¹⁵⁹; pacea să fie încheiată în înțelegere cu aliații („întovărășiții”) și cu Republica Rusă.

Ion Incuțel încheie la fel de dramatic zicând că țara (adică Rusia) e pe marginea prăpastiei și anarhiei. Ne amenință foametea, sărăcia, vărsarea de sânge între frați, frigul. Cu toții să vină în jurul Sfatului Țării, să pună umărul la muncă pentru a fi clădită o viață nouă, pe temeiul Dreptății, Libertății și Frăției. Doar într-o asemenea situație, conchidea președintele I. Incuțel, va fi salvată Basarabia și va fi ferită de pieire „Republica Democratică Rusească”¹⁶⁰.

A doua zi, pe 3 decembrie 1917, Sfatul Țării trimite o telegramă la Petrograd, „Radei din Odessa, Republicii de Ural și Republicii Musulmane”¹⁶¹, prin care este anunțată proclamarea Republicii Democratice Moldovenești. Telegrama informa că noua republică este membră, cu drepturi egale, „în Republica Federativă Rusă”¹⁶² și că puterea supremă în cadrul ei aparține Sfatului Țării, format din reprezentanții tuturor neamurilor și claselor sociale cât și al partidelor politice.

*Nu trec decât două zile de la sus citata telegramă, și, pe 5 decembrie 1917, Sfatul Țării face un gest neașteptat: nu recunoaște „Sovietul Comisarilor Poporului”*¹⁶³, condus de Lenin, care ocupase puterea în Rusia în urma loviturii de stat din 25 octombrie / 7 noiembrie 1917. În urma acestui act, pe 8 decembrie 1917, unități militare ruse bolșevizate declanșează ostilitățile. Sfatul Țării, care primise din 5 decembrie 1917 sprijinul declarat din partea cohortelor moldovenești, a regimentului 1 de artilerie, trimite la Iași pe Vl. Cristi și I. Pelivan pentru a cere ajutor de la guvernul român și de la reprezentanții Antantei.

¹⁵⁸ *Ibidem*, p. 48.

¹⁵⁹ *Ibidem*.

¹⁶⁰ *Ibidem*.

¹⁶¹ *Ibidem*.

¹⁶² *Ibidem*.

¹⁶³ *Ibidem*.

Crime și Anarhie în Basarabia înfăptuite de bolșevici (noiembrie - decembrie 1917).

La începutul lunii decembrie 1917 dezordinile, jafurile și crimele comise de boșevici au cuprins întreaga Basarabie. Autoritatea Sfatului Țării cât și a guvernului erau ignorate. Directoratul adresează circulare numeroase prin care se interziceau jafurile și prădăciunile. Bolșevicii le ignoră. Forțele de care dispuneau autoritățile erau puține, fiind depășite. Spre Basarabia se îndreptau zeci de mii de soldați ruși bolșevizați ce părăseau frontul din România. Armata Rusă de pe frontul românesc (700.000 de oameni) se dizolvă.

Situația provocată de anarhia declanșată de bolșevici determină Comitetele ostășești ale militarilor moldoveni, pe 13 decembrie 1917, să decidă următoarele; singurul reprezentant legitim pe teritoriul Republicii Moldovenești este Sfatul Țării; forțele militare moldovenești vor sprijini toate acțiunile Sfatului Țării. În acest sens, pentru îndeplinirea respectivelor deziderate, se hotărăște formarea „forțelor armate moldovenești”¹⁶⁴.

Înainte de accentuarea anarhiei în Basarabia, în toamna târzie a anului 1917, menționez că soldați ruși bolșevizați din Chișinău au ucis cu bestialitate doi lideri marcanți ai Partidului Național Moldovenesc. Omorul s-a petrecut pe 20 august 1917, iar victimele au fost Andrei Hodorogea și Simeon Murafa¹⁶⁵.

Violuri și jafuri la Orhei. Așadar, Sfatul Țării și Consiliul Directorilor erau depășiți de situație, fiind puși în imposibilitate de a administra, guverna Basarabia. Dezordinile, jafurile, crimele, violurile sunt simptomele unei anarhii complete, generale. Zecile de mii de soldați ruși, bolșevizați de demagogia deșănțată a oamenilor lui Lenin, trec la est de Prut, părăsind de-a valma frontul românesc. Hoardele bolșevice aveau drept țintă principală depozitele de băuturi spirtoase. Ele voiau să beie mult, până la abrutizare, fără nicio plată. Li se asociază și elemente asociale din Basarabia, gata oricând să fure, să ucidă, să violeze. Frica și groaza se răspândesc peste satele, târgurile și orașele dintre Prut și Nistru. Și țărani s-au dedat la samavolnicii îndemnați de odioasa propagandă bolșevică. Viețile oamenilor, proprietatea lor nu mai puteau fi ocrotite în fața barbarilor așa-ziși revoluționari, *vandalii* epocii contemporane.

Dreptul, legea au încetat să mai existe. Totul era permis hoardelor bolșevice care, sub puterea lozincilor de luptă împotriva bogaților / burghezilor devastau conace, ferme, proprietăți. În fața acestei situații social-politice dramatice, forțele armate ale tinerei Republici Moldovenești în curs de constituire, erau depășite, neputincioase. Consiliul Directorilor, conducătorii statului moldovenesc luau în calcul diferite posibilități de a solicita ajutor militar de oriunde se putea pentru a se putea salva de la disoluție statul moldovenesc.

Într-o primă etapă, guvernul a luat în calcul cererea de ajutor din partea armatei ruse din România (Iași), condusă de generalul Șcerbacev. Numai că acesta

¹⁶⁴ *Ibidem*, p. 49.

¹⁶⁵ *Ibidem*, p. 28.

nu mai avea armată. Într-o singură lună (noiembrie – decembrie 1917) armata rusă de la vest de Prut e anihilată de propaganda bolșevică. Generalul Șcerbacev, pentru a-și salva viața, a cerut ajutor și pază armatei române, singura forță armată organizată de pe frontul de Est.

Cei doi conducători de marcă ai Republicii, Ion Inculeț și Pan Erhan, președinții Sfatului Țării și șeful guvernului au solicitat ajutor forțelor armate rusești aflate la Odessa, prin trimiterea în Basarabia a două divizii de cazaci¹⁶⁶. Negocierile în această direcție au fost infructuoase. Și trupele rusești de la Odessa fuseseră contaminate de propaganda bolșevică.

Revenind la anarhia care se răspândise în Basarabia, în toamna târzie a anului 1917, vom analiza procesul verbal redactat de o Comisie extraordinară „pentru informațiuni”¹⁶⁷, ce a constatat cele petrecute la Orhei în zilele de 6 și 7 iunie 1917. Comisia a fost formată din Natveev, reprezentantul Comitetului Executiv Moldovenesc de la Odessa, Ciornei, președintele Sovietului soldaților, muncitorilor și țăranilor, Bujnița, președintele Radei ucrainene din Chișinău, Dr. Matveiciuc și procurorul Adamovschi.

Potrivit procesului-verbal sus-citat, în zilele de 6 și 7 iunie 1917, în gara Șoldănești, ținutul Orhei au sosit 12 campanii însumând 3000 de soldați. Soldații ruși veneau de la Odessa. Ajungând la Șoldănești, soldații au cumpărat de la negustorii evrei mult vin, au băut în exces și s-au îmbătat. În stare avansată de beție, ostașii au atacat casa preotului la care au spart 18 geamuri, au spart și vandalizat prăvălia lui Țolic; de la Zinovia Rusu au furat trei covoare și toate hainele. Bandele de soldați beți în drum spre Orhei, în satul Curjeni au furat de la o mamă și fiică o sută de ruble și 10 vedre de vin.

În satul Sîrcova au băut grav pe sergentul care îi însoțea, Dolghii, care se opunea prădăciunilor; au violat, de asemenea, mai multe femei; în satul Trifești, 20 de soldați beți, au violat o fată numită Epinevscaia, de 14 - 15 ani, care, după două zile a murit la spital. Soldații, beți cu toții, mergeau la întâmplare pe drumuri în grupuri de câte 2 - 5 sau mai mulți, intrau în sate, de unde furau „alimente și animale, siluiau femei, care din sentiment de rușine nu fac declarațiuni”¹⁶⁸. Furau din sate oi, vaci, le tăiau și le mâncau, cai și căruțe cu care se îndreptau în mare dezordine spre Orhei.

La Orhei, soldații au ajuns în noaptea de 7 spre 8 iunie în stare generală de beție. Cum au ajuns, cum au și început jafurile. Au spart pivnițele Goldei Cofman unde au băut 40 de vedre de vin; ziua de 8 iunie au zăcut morți de oboseală și băutură, dormind prin șanțuri și pe sub garduri, dar în seara zilei au atacat și jefuit pivnițele din piatră ale lui Matei Keizer unde au băut 250 de vedre de vin și furat 500 de ruble; negustorului Mosco Rabinovici, de asemenea, i-au prădat pivnițele, bându-i 35 de vedre de vin, i-au spart casa de unde au furat toate lucrurile; tot la Orhei, au spart și prădat prăvăliile lui Furer și Tineles. Au intrat în casele oamenilor, au jefuit oameni pe stradă. În dimineața de 9 iunie bandele de soldați

¹⁶⁶ Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *op. cit.*, p. 109.

¹⁶⁷ Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei...*, p. 212.

¹⁶⁸ *Ibidem*.

beți se plimbau pe străzile orașului, urlând și cântând. Cei mai mulți zăceau morți de beți pe sub garduri, pe străzi sau prin curțile oamenilor; au fost trimise pentru a-i potoli „patrile cu arme, dar din insistențele președintelui sovietului deputaților, fără cartușe, astfel că a fost în neputință de a restabili ordinea, soldații beți apucându-i de arme și baionete își băteau joc de ei”¹⁶⁹.

Mai departe, procesul-verbal consemnează cum că, în după amiaza zilei de 9 iunie, au sosit dinspre Chișinău câteva campanii care, cum au sosit, cum s-au unit cu „bandiții”¹⁷⁰. Pe la ora 3 după amiaza au început să jefuiască pivnițele. Acum sunt prădate pivnițele lui Ravici, Nelin, Suslic și Ganștein unde au băut mai mult de 1000 de vedre de vin¹⁷¹. Actul mai conține informația că în fața terorii populația se roagă de autorități să cheme în ajutor pe cazaci. Ajutorul de comisar din ținut a vrut să cheme armata în ajutor (care???), dar președintele sovietului, Gudcov, s-a împotrivit, zicând că el e contra „oricărei silnicii”¹⁷²!!! Trecând peste împotrivire, ajutorul de comisar a cerut ajutor de la Chișinău. Drept urmare, la ora trei noaptea, au venit la Orhei o sută de cazaci din regimentul Usurian dotat cu mitraliere. Bandele de soldați, aflând de venirea cazacilor, părăsesc Orheiul îndreptându-se spre Chișinău.

Spre final, procesul-verbal notează că pe 10 iunie 1917, ora 11 dimineața, a sosit în piața orașului Orhei muzica regimentului 5 de rezervă. În piață însă, nu sosiseră soldații, ci doar ofițerii și steagurile. Așadar, venirea celor o sută de cazaci a restabilit ordinea la Orhei, o „liniște deplină”¹⁷³, conchid redactorii prețiosului document. Se va vedea repede că „liniștea deplină” era doar o iluzie, o aparență.

Anarhia cuprinde întreaga Basarabie. Pe 19 decembrie 1917, Consiliul Directorilor Generali emite ordinul cu nr. 157 către Comitetul Sătesc din Slobozia-Mare prin care dispune ca organul local să ia în supraveghere „morile lui Dimitrie Iaghin și Ioachim Fadeev”¹⁷⁴, apreciate ca bunuri ale poporului; pe 26 decembrie 1917 prin Circulara cu nr. 8590, comisarul V. Rudlev adresată către toate Comitatele executive „de valoste”¹⁷⁵ din județul Bălți îndeamnă să se formeze la sate pază armată în vederea apărării vieții și averii cetățenilor. Un ordin identic către autoritățile din același județ a fost trimis de către Președinția guvernului ca să fie păzită averea „din economia Bunhata”¹⁷⁶.

Telegrama mai precizează să fie predat trupul „lui Anuș”¹⁷⁷, care fusese ucis, pentru a putea fi înmormântat. Pe 5 decembrie 1917, președintele Comitetului revoluționar din Bălți, Tarasevici, informează Sfatul Țării că pe 4 decembrie au

¹⁶⁹ *Ibidem*, p. 213.

¹⁷⁰ *Ibidem*.

¹⁷¹ *Ibidem*.

¹⁷² *Ibidem*.

¹⁷³ *Ibidem*.

¹⁷⁴ *Ibidem*, p. 214.

¹⁷⁵ *Ibidem*.

¹⁷⁶ *Ibidem*, p. 215.

¹⁷⁷ *Ibidem*.

început dezordinile. În consecință, pe 5 decembrie a dispus formarea unui comitet militar revoluționar ca să restabilească ordinea. La data de 13 decembrie 1917, Gheorghiev, șeful Ocolului 1 de miliție din județul Chișinău informează superiorii că la data de 12 decembrie, orele 12 ziua, țăranii din satele Zbiroaia, Balaurești și Marinici au jefuit ferma Zbiroaia, furând inventarul casnic, grânele, uneltele agricole; în noaptea de 13 decembrie soldații „de la transportul din Nemțeni”¹⁷⁸ au spart pivnița negustorului Aristid Vilandos luând 300 de vedre de vin. Cu forțele de care dispune, declară că nu poate opri dezordinile. Solicită, în consecință, ajutor imediat.

Pe data de 17 decembrie 1917, președintele Adunării Cooperatorilor din Orhei, Moraru, înștiințează guvernul că dinspre Chișinău spre Dubăsari se deplasează o unitate de 600 de soldați. Au devastat ferma lui Sinadino din Onițchani¹⁷⁹. Moara din localitate, unde sunt depozitate 20.000 de puduri de făină, este în pericol de a fi prădată. În drumul bandei de soldați se află și Criuleni, unde-s depozitate mari cantități de spirt. Prevede apariția exceselor. Cere ajutor urgent. La o dată neprecizată, dar cu siguranță că este vorba de luna decembrie 1917, guvernul de la Chișinău trimite o telegramă către toți comisarii județeni din Basarabia „în chestia devastărilor moșilor boierești”¹⁸⁰. Telegrama este trimisă în numele președintelui Pan Erhan a cărui semnătură nu se găsește pe document.

Adresa reamintește destinatarilor că toată averea vie sau moartă (fermele, conacurile) din Republica Moldovenească, conform declarației Sfatului Țării, trebuie pusă sub pază ca bunuri aparținând poporului. Să nu fie furată, împărțită abuziv de nimeni, nici de persoane private, nici de comitete obștești. Dacă se fură, se fură din bunurile poporului. Cei care vor fura vor fi supuși legii generale. Comisarii din ținuturi să asigure pază organizată și să ia în primire „totul cu inventar”¹⁸¹. Grânele și animalele pot fi înstrăinate, la prețuri fixe, doar direcțiilor de aprovizionare cu aprobare superioară. Banii vor fi trecuți în conturile casieriiilor județene ale guvernului și Sfatului Țării. Să se informeze populația că prădăciunile sunt interzise. Tot ce s-a furat să fie adunat și inventariat de către comitetele satești. Cheltuielile necesare acestor operațiuni vor fi suportate de către „guvernul Republicii Moldovenești”¹⁸².

La data de 23 decembrie 1917, guvernul trimite o adresă „comandantului legiunilor poloneze”¹⁸³ din Basarabia, prin care cere două detașamente formate din 20 de soldați fiecare, în vederea unei acțiuni comune cu Ocolul 5 de miliție Chișinău. Acțiunea era prevăzută a se desfășura „în raionul plășilor Sirești, Budești și Mereni”¹⁸⁴ din județul Chișinău. Subliniez că în adresă, guvernul roagă pe

¹⁷⁸ *Ibidem*.

¹⁷⁹ *Ibidem*, p. 216.

¹⁸⁰ *Ibidem*.

¹⁸¹ *Ibidem*.

¹⁸² *Ibidem*.

¹⁸³ *Ibidem*, p. 217.

¹⁸⁴ *Ibidem*.

respectivii „să nu refuzați”¹⁸⁵ ajutorul, faptul demonstrând neputința sa de a face față provocărilor anarhiei declanșate de bandele înarmate bolșevice.

Tot pe 23 decembrie 1917, guvernul emite un ordin către șeful miliției Ocolului 3 din târgul Fălești prin care îl trimite să se deplaseze în satele Gorești, Unteni și Vrancești, ca să strângă toată averea furată de la ferma lui Dimitrie Cujbă, s-o inventarieze, după care să fie restituită proprietarului. Țăranii din satele amintite să fie atenționați să nu mai taie pădurile, pomii fructiferi și să restituie cele furate. Dacă nu se vor cuminti va fi trimisă „putere armată”¹⁸⁶.

Pe 16 decembrie 1917 secretariatul guvernului înregistrează cu nr. 1912 o telegramă din Cahul care informează că în raionul Leovei moșia arendașului Cavalioti din Hârjești a fost prădată, devastată¹⁸⁷. La 17 decembrie 1917 o telegramă din Orhei informează Direcția de aprovizionare că sunt furate grânele din Onițcani. Țăranii vor să dea foc morii. De acolo se deplasează spre Criuleni. Ferma din Onițcani e devastată. Fără primirea unei paze armate numeroase, Dudniceno, care semnează telegrama, crede că „legumele pregătite la Zaluneeni de către Direcția de aprovizionare vor fi furate”¹⁸⁸.

O altă telegramă din Orhei, semnată de același Dudnicenco, având nr. de înregistrare 7694 din 15 decembrie 1917 informează guvernul că ferma lui Calihman și Măzărești a fost jefuită de țăranii din Pripcești și Rezești. Cei 4 soldați moldoveni care se află la fermă asistă indiferenți la jaf.

Pe 25 octombrie 1917 o telegramă din Cahul, semnată de Comisarul județean Domusel, dă informații cum că fermele din Tartaul, Tîrtești și Bădica-Moldovan sunt distruse de țăranii. Grânele au fost furate. Ferma din Tartaul a ars.

În 26 decembrie 1917 o telegramă a directorului serviciului de poștă și telegraf, Jerebțov¹⁸⁹, către guvern înștiințează că în noaptea de 25 decembrie soldații regimentului 4 de marină au prădat toate magazinele, farmaciile și restaurantele din Chilia. Poșta a fost atacată de bandiții bolșevici în trei rânduri, dar au fost respinși. Orașul Chilia arde. Bandiții au amenințat că spre seară (în 26 decembrie) vor reveni. Se cere ajutor urgent.

În data de 27 decembrie 1917, Comisarul din Orhei informează ministerul de interne că în perioada 14 – 24 decembrie au fost înregistrate reclamații despre jafuri și pradă: proprietarul moșiei Parcani, pe nume Fezi, se plânge că țăranii i-au furat o magazie de porumb; la ferma Telenști, țăranii din satul Peresecina au furat patru care și o vacă, 20 de cai și 4 căruțe¹⁹⁰ (cele 4 care ce ar fi fost? – G. M.); țăranii au jefuit averea mănăstirii Dobrușa; tot țăranii au somat călugării de la mănăstirea Curchi să le predea averea; țăranii din Pripcești-Rezești au devastat ferma Măzărești a lui Colihman; țăranii și soldații devastează ferma lui Ortemberg din Mîndra; țăranii au jefuit moșia Scurta – Bazga a lui Egiazarov; țăranii din satul

¹⁸⁵ *Ibidem*.

¹⁸⁶ *Ibidem*.

¹⁸⁷ *Ibidem*, p. 218.

¹⁸⁸ *Ibidem*.

¹⁸⁹ *Ibidem*, p. 219.

¹⁹⁰ *Ibidem*.

Izbești au prădat depozitul de tutun al Societății de Export din Petrograd; țăranii din satele Onițcani, Slobozia, Dușca, Ohrincea, Izbești, Zaluceni, Grușeva, Mașcanți, Stețcani și Țigănești au prădat moșiile proprietarilor A. Sinadino, Manuilov, P. Adrianov, N. Dobrovici, Glavce, grișcenco, Cucicov și Ruso. Fermele lui A. Sinadino, Manuilov și Dobrovici au fost prădate și de soldații Corpului 8 Armată din Armata a 4-a care se retrăgea de front. Comandantul soldaților, Vișnevschi a fost arestat de reprezentanții Sfatului Țării.

Comisarul județului care semnează telegrama, Postolache, comunică că pentru a opri devastarea fermelor folosește „puterea armată”¹⁹¹ care este cu totul insuficientă. Neavând oameni suficienți nu poate preveni devastările, nici urmări și prinde pe jefuitori. Are nevoie urgentă de ajutoare pentru lichidarea jafurilor.

Subliniez că în toate actele analizate în această secțiune, și care au fost emise de guvernul Republicii Moldovenești conțineau antetul: Republica Federativă Rusă, republica poporană Moldovenească, Consiliul Directorilor Generali, data, luna, anul, locul, fapt ce dovedește că tânărul stat moldovenesc s-a constituit ca parte intrinsecă a Republicii Ruse¹⁹². În absența venirii la putere a bandei criminale bolșevice condusă de Lenin și Troțki în Rusia mă îndoiesc că statul moldovenesc, la 1917 - 1918, s-ar fi unit cu România.

Guvernul Basarabiei cere ajutorul României. Aceasta era atmosfera, situația în care trebuia să activeze guvernul Republicii Moldovenești în luna decembrie 1917. Bolșevicii, stăpâni în Rusia, pe care o aruncaseră deliberat în haosul războiului civil, duceau o propagandă deșănțată împotriva Sfatului Țării pe care îl apreciau a avea un caracter „burghez”. Bandele de bolșevici nu erau de acord cu prezența justă a moldovenilor în Sfatul Țării, afirmând că numărul acestora e prea mare. Ele voiau o Basarabie bolșevică, unită cu Rusia bolșevică, urmărind să lichideze statul moldovenesc, iar ei, singuri să ia puterea. Dușmani declarați ai Sfatului Țării s-au manifestat Rumcerod-ul (Secretarul Frontului Român al Mării Negre și Odessei) prescurtat *Frontodel* ce aveau conducători pe Perper, Kaabac, Levenzon și Kotovski¹⁹³.

Statuia banditului bolșevic, Kotovski, încă străjuiește în fața primăriei din Sofia, la atâtea decenii de la căderea comuniștilor și a U.R.S.S., dovadă vie că inerția istorică în așa-zisa Republica Moldova și astăzi, în 2018, se manifestă ca expresie certă a unei neputințe reale de a renunța la odiosul trecut stalinist. Deci *Rumcerod – Frontodel* au declarat război deschis Sfatului Țării, iar la sfârșitul lunii decembrie preluaseră controlul asupra tânărului stat moldovenesc. Drept urmare, pe 19 decembrie 1917, Sfatul Țării împuternicește pe ministrul de externe, Ioan Pelivan de a solicita ajutor militar din partea Antantei în vederea combaterii dualității puterii în republică¹⁹⁴.

¹⁹¹ *Ibidem*, p. 220.

¹⁹² *Ibidem*, p. 214, 217.

¹⁹³ Vezi Alexandru V. Boldur, *op. cit.*, p. 89.

¹⁹⁴ Iurie Colesnic, *op. cit.*, p. 49.

Multe unități militare trecuseră de partea bolșevicilor, puterea acestora era reală, creștea, ei urmărind desființarea Sfatului Țării și guvernului pe ai căror membri urmăreau să-i împuște ca trădători ai Revoluției și Rusiei. Agravarea continuă a situației a determinat pe șeful guvernului de la Chișinău, Pan Erhan, pe ministrul de externe, Ioan Pelivan și pe Vl. Cristi, ministrul de interne să adreseze României cererea de a trimite de urgență la Chișinău un regiment ardelenesc¹⁹⁵.

La Chișinău, bolșevicii, îndemnați de guvernul lor de la Petrograd își concentrează bandele. Beneficiind de sprijinul masiv al soldaților care au trecut de partea lor, ei urmăreau să acapareze toată puterea în Republica Moldovenească. Sfatul Țării și Guvernul au scăpat de sub control situația internă, iar încercările făcute pentru a controla evoluția evenimentelor au eșuat¹⁹⁶.

Solicitarea trimisă guvernului român de la Iași fuseseră semnată de Pan Erhan, primul ministru, dar care semnătură P. Erhan a pus-o din neatenție¹⁹⁷.

Guvernul român a răspuns favorabil autorităților de la Chișinău trimițând pentru început un batalion constituit din soldați ardeleni. Batalionul a ocupat poziții nu departe de Chișinău în zona Ghidighici, Cojușna și Durlești. De asemenea, a ordonat deplasarea spre Chișinău a 1000 de voluntari ardeleni aflați la Kiev. Pentru comanda acestui regiment, autoritățile române au trimis la est de Prut 30 de ofițeri ardeleni. Regimentul avea misiunea principală de a asigura paza depozitelor de muniții și provizii din Basarabia, atât de vitale pentru Armata Română.

Simțind că pierde definitiv situația de sub control, Sfatul Țării a însărcinat pe Ioan Pelivan și Vladimir Cristi ca să meargă la Iași ca să informeze reprezentanții Antantei și ai guvernului român care era situația reală din Basarabia. Cei doi miniștri ai Republicii Moldovenești au stat la Iași în perioada 8 – 17 decembrie 1917, timp în care s-au întâlnit cu ambasadorii Antantei în România: Saint-Aulaire, al Franței, Marinkovici al Serbiei, baronul Fasciotti al Italiei și George Barcklay al Angliei. Diplomații respectivi au manifestat interes și simpatie pentru cauza Basarabiei, dar în privința ajutorului militar i-au sfătuit pe cei doi miniștri moldoveni să-l contacteze pe generalul Henri Berthelot, șeful Misiunii Militare a Franței în România care ar putea să-i ajute prin marea influență pe care o avea.

Ioan Pelivan notează în *Memoriile* sale că generalul francez le-a spus că nu poate să le dea nicio forță militară a aliaților¹⁹⁸ (alta decât cea română), deoarece, zic eu, nici nu avea de unde. La Iași, I. Pelivan și Vl. Cristi s-au întâlnit și cu primul ministru al României Ion I. C. Brătianu și cu Nicolae Titulescu, ministrul de finanțe. Ultimul le-a sugerat celor doi delegați basarabeni să desemneze pe lângă guvernul român o persoană de încredere care să asigure comunicarea eficientă între guvernele celor două țări. Între timp pozițiile bolșevicilor în Basarabia s-au consolidat. Conducătorii principali ai Sfatului Țării sunt urmăriți, amenințați cu moartea și hăituiți. Mulți dintre ei s-au ascuns, trecând în clandestinitate spre a-și

¹⁹⁵ *Ibidem*.

¹⁹⁶ A. Boldur, *Istoria Basarabiei*, Edit. Victor Frunză, București, 1992, p. 504.

¹⁹⁷ Vezi Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *op. cit.*, p. 109.

¹⁹⁸ În Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *op. cit.*, p. 107.

salva viața. Comandantul cohortelor moldovenești, Anton Crihan, ca să se salveze, se travestește, ascunzându-se în mănăstirea Suruceni.

VI. Cristi și I. Pelivan, după încheierea misiunii lor la Iași, în drum spre Chișinău sunt interceptați de o bandă de criminali bolșevici în gara Socola, reușind să se salveze doar printr-un miracol. La Socola (Iași) era un puternic focar de agitație și infecție bolșevică care urmărea arestarea și împușcarea familiei regale a României și bolșevizarea acesteia.

La începutul lunii decembrie 1917, Rohal, un celebru (în epocă) șef de bandă criminală bolșevică împreună cu un altul, Kornev, au pătruns la generalul Șcerbacev în birou cu gândul să-l ucidă. În momentul când banda de asasini voiau să-l împuște, a fost salvat de niște ucraineni de lângă el. Generalul rus cere ajutor armatei române, care sosește foarte repede, înconjoară casa unde locuia generalul Șcerbacev, arestând banda de asasini în frunte cu Rohal¹⁹⁹. Arestat, Rohal, dispare fără urmă, lichidat, probabil de serviciile de informații militare românești.

Pentru a lichida pericolul bolșevic care îl reprezenta cele câteva zeci de mii de ostași ruși bolșevizați de la Iași și împrejurimi, guvernul I. I. C. Brătianu ține o lungă ședință-dezbateri în noaptea de 8 spre 9 decembrie 1917. La ora 6 dimineața în ziua de 9 decembrie generalul Constantin Prezan primește ordinul de la Ion I. C. Brătianu să atace și să lichideze marea grupare de forțe bolșevice de la Socola. Generalul Prezan acționează rapid și ferm. Bolșevicii au refuzat să lupte, predându-se în masă²⁰⁰. Au fost dezarmați și escortați de trupe române peste Prut. Ei bine, acestea-s împrejurările în care VI. Cristi și I. Pelivan au fost la un pas să fie împușcați în gara Socola din Iași spre mijlocul lunii decembrie 1917.

Reveniți din România, de la Iași, VI. Cristi și I. Pelivan au participat la ședința guvernului din 17 decembrie 1917, în care au relatat rezultatele misiunii lor diplomatice. Revenind la cererea de ajutor militar solicitat din partea României, menționez că guvernul basarabean estima că în vederea restabilirii ordinii și preluarea efectivă a controlului asupra statului ar fi fost necesare nu un regiment, ci 12 regimente.

Odată cu I. Pelivan, venise în Basarabia din partea României, la Chișinău, ca om de legătură pe lângă apostolul Basarabiei „domnul Iancovici”²⁰¹. Acesta după ce evaluase personal situația din Basarabia, la sfârșitul aceleiași luni decembrie pleacă la Iași pentru a urgenta trimiterea de trupe românești la est de Prut. Între timp, generalul Iancovescu, pe 24 decembrie 1917, aprobă trimiterea celor 1000 de ardeleni „cu arme și mitraliere” spre Chișinău²⁰². Pentru a se încuraja și a arăta bolșevicilor că dispune de forțe armate, pe 25 decembrie 1917, Sfatul Țării organizează o paradă militară cu unități moldovenești „prima armată națională a Basarabiei”²⁰³.

¹⁹⁹ I. G. Duca, *Amintiri politice*, vol. III, Colecția „Memorii și mărturii”, Jan Dumitru-Verlag, München, 1982, p. 35.

²⁰⁰ *Ibidem*, pp. 38 – 42.

²⁰¹ Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *op. cit.*, p. 110.

²⁰² Iurie Colesnic, *op. cit.*, p. 49.

²⁰³ *Ibidem*.

Pe 26 decembrie 1917 toți miniștrii guvernului Pan Erhan își pun semnătura pe o telegramă prin care guvernului român i se solicita trimiterea Armatei Române la est de Prut. Imediat, reprezentanții partidelor rusești protestează, afirmând că venirea armatei române însemna ocuparea Basarabiei de o țară străină! Venirea trupelor românești, spuneau aceștia, pun în pericol cuceririle revoluției ruse și poate declanșa războiul civil în Basarabia. Ceea ce nu spuneau tovarășii ruși, era faptul că de o lună și jumătate ei declanșaseră războiul civil în tânărul stat moldovenesc, ei lichidau pe rând toate drepturile câștigate în urma revoluției și nimeni altcineva. Domnii reprezentanți ai partidelor rusești sau pro-ruse, somau Sfatul Țării să protesteze contra venirii Armatei Române pe teritoriul Basarabiei și să oblige guvernul Erhan să ceară ajutor militar de la... Republica Ucraina. În caz contrar, tovarășii ruși declarau că vor părăsi Sfatul Țării. Gestul guvernului de a chema în ajutor armata română a fost sprijinit de Partidul Național Moldovenesc, de reprezentanții minorităților, altele decât cele rusă și ucraineană, precum și de partidul țărănesc.

În ziua de 27 decembrie 1917, Vl. Cristi declară în ședința Sfatului Țării că singurii care-i pot ajuta sunt „americani, englezii și francezii”²⁰⁴. Tot acum, Pan Erhan informează înaltul for că anarhia în Basarabia a devenit înspăimântătoare și că lichidarea ei nu poate fi realizată decât prin „intervenția armatelor străine”²⁰⁵. Pan Erhan era un fin diplomat, evitând să se expună direct pericolului unor represalii din partea bolșevicilor. Prin „armate străine” el avea în vedere în primul rând armata rusă.

În 28 decembrie 1917, Sfatul Țării, refuză să se conformeze cerințelor partidelor rusești, aprobând acțiunea guvernului de a cere ajutor României. Deputata socialistă N. (Nina?) Grinfeld (o tovarășă evreică) declară cu ură în Sfatul Țării: „Să fie aduse în Basarabia orice fel de trupe, numai nu cele române”²⁰⁶. Cu o zi mai târziu, pe 29 decembrie 1917, Sfatul Țării proclamă starea de asediu la Chișinău. Pericolul bolșevic devenise extrem.

Liderii *Frontodelului* din Chișinău, Kotovski, Perper, Kaabac, Roțcov, Levensohn, trec la atac împotriva Sfatului Țării pe motiv că a chemat armata „țaristă” română. Ei adună trupe rusești bolșevizate, se înarmează, ocupă gara, serviciile de poștă și telegraf, declanșează o propagandă acerbă, proclamă, și ei, starea de asediu la Chișinău, Bălți și Tighina²⁰⁷. Declară război, mai apoi, României, luându-se după guvernul de la Petrograd.

Frontodel-ul se organizează, la Chișinău, pe 1 ianuarie 1918. Își alege ca sediu o clădire impozantă în centrul Chișinăului, fost local al Liceului de fete, *Principesa Natalia Dadiani*. Ignoră cu totul autoritatea legal constituită a Sfatului Țării și a Guvernului Republicii moldovenești. Scopul *Frontodel-ului* era să confiscă toată puterea în Basarabia, să lichideze procesul democratic din țară, să împuște în bloc pe conducătorii naționali.

²⁰⁴ *Ibidem*.

²⁰⁵ *Ibidem*.

²⁰⁶ *Ibidem*, p. 50.

²⁰⁷ Dr. P. Cazacu, *op. cit.*, pp. 268 – 269.

Pe 6 ianuarie 1918, în baza solicitării guvernului basarabean din 22 decembrie 1917, sosește la Chișinău regimentul/batalionul de ardeleni trimis de la Kiev (era compus din soldații români din armata austro-ungară căzuți prizonieri la ruși) sub comanda generalului rus Kantzerov. La sosirea în gara Chișinău, cei 1000 de soldați ardeleni, sunt atacați de bande bolșevice. Au căzut morți și răniți din rândul ardelenilor, care au fost luați prizonieri, dezarmați, plimbați, sub pază, pe bulevardul principal al orașului, apoi închiși în localul internatului Seminarului Teologic până pe 13 ianuarie când vor fi eliberați de Armata Română. Tot pe 6 ianuarie 1918, bandele înarmate bolșevice au arestat Comisia interaliată de aprovizionare din Basarabia care avea misiunea de a cumpăra grâne și provizii din depozite și de la țărani. Din casieria acestei Comisii, bandele criminale și hoațe bolșevice au furat uriașa sumă de 2 milioane de lei românești. Maiorul D. Lucasievici, reprezentantul guvernului român pe lângă guvernul de la Chișinău a fost, de asemenea, arestat.

Teroarea bolșevică în Basarabia se extinde. Având siguranța că puterea le va cădea în brațe fără mari eforturi, conducătorii *Frontodel* extind teroarea, ordonând arestarea și împușcarea tuturor reprezentanților legitimi ai Republicii Moldovenești pe motiv că ar fi contrarevoluționari. Oricine era bănuie că ar avea simpatii pentru România, era acuzat de separatism, arestat sau împușcat. Intelectualii, deputații din Sfatul Țării, conducători de partide politice moldovenești și de unități militare în formare, preoți se aflau în pericol de a fi lichidați.

Kotovski, a cărui statuie hidoasă încă pângărește pământul Basarabiei în fața localului primăriei din Sofia, așa cum am văzut-o eu, în octombrie 2016, Perper, Kaabac, Levensohn au constituit, după modelul de la Petrograd, un tribunal revoluționar extraordinar care primise ordinul de a aresta și judeca în regim de urgență fruntașii societății și statului moldovean, presupuși a fi separatiști. Ca o ironie amară, usturătoare, locul de reședință al acestui infam așa-zis tribunal a fost desemnat a fi clădirea în care a rezidat guvernatorul Rusiei imperiale de la Chișinău. Localul se numea, paradoxul este și mai total, *Palatul Libertății* iar până atunci fusese locul unde se întâlneau după revoluție organizațiile democratice ale moldovenilor.

Ion Incuț, președintele democratic ales al Sfatului Țării, și Pan Erhan, primul ministru, desemnat la fel de democratic, al guvernului Republicii Moldovenești, sunt chemați în fața tribunalului bolșevic să dea socoteală pentru faptul că au solicitat și aprobat chemarea Armatei Române la est de Prut. Intervenția comandantului regimentului I cavalerie, colonelul M. Popa, a salvat viețile celor doi înalți demnitari.

Capii de bandă bolșevică de la Chișinău, căci în realitate aceasta era adevărata identitate social-politică a *Frontodel-ului*, îi vânau pe fruntașii basarabeni pentru activitatea lor politico-socială depusă în folosul poporului și în acord cu principiile revoluției ruse din martie 1917. Orice act din trecutul recent al fruntașilor naționali moldoveni era obligatoriu asimilat colaboraționismului și separatismului. Pe străzile Chișinăului, și nu numai, la începutul lunii ianuarie

1918, românii care însemnau ceva în conștiința poporului erau vânați și împușcați ca animalele.

Anton Crihan, comandantul cohortelor militare moldovenești a fost arestat. Miniștrii Ioan Pelivan, Nicolae N. Codreanu, Nicolae Secară au fost condamnați la moarte de odiosul tribunal bolșevic. Unii membri din Sfatul Țării s-au ascuns, alții au fugit la vest de Prut, în România. Orașele erau sub controlul patrulilor militare bolșevice. Legătura feroviară între Basarabia și armatele româno-ruse de pe frontul românesc a fost întreruptă. Proviziile atât de necesare cât și aprovizionarea cu muniții nu mai puteau ajunge la ele. Sute de mii de soldați erau amenințați de spectrul foametei. Dezmățul terorii bolșevice atinsese apogeul. Toți cei care aveau altă opinie sau un punct de vedere politic diferit erau automat trecuți în rândul „dușmanilor poporului”. Pan Erhan, șeful guvernului, este informat de liderii *Frontodel*, chiar în locul unde-și avea reședința guvernului, că „Basarabia va asculta de comisarii poporului”²⁰⁸.

Un episod neobișnuit în acele zile de sfârșit de decembrie 1917 și început de ianuarie 1918 este cazul aventurierului bolșevic Ilie Cătărău. El s-a folosit de propagandă și demagogie vorbind soldaților că totul aparține poporului: caii, boii, vacile, casele, banii, palatele „trebuie să aparțină gratuit norodului”. Pentru ca „norodul” să realizeze acest lucru trebuie împușcați toți moșierii și burghezii. L-au luat în seamă Comitetul Central Moldovenesc, Regimentul 1 moldovenesc, divizia de Cavalerie. Flota din Sevastopol l-a ales pe Ilie Cătărău șef al garnizoanei din Chișinău. Ministrul de război, Gherman Pânteă, a aprobat pe 18 decembrie 1917 calitatea lui Ilie Cătărău de comandant al garnizoanei Chișinău.

Având o funcție de comandă oficială, Cătărău pune la cale pentru 1 ianuarie 1918, ora 12, în piața centrală din Chișinău, o paradă a armatelor bolșevice pentru a arăta Sfatului Țării, apreciat ca organism reacționar, că spiritul de libertate trăiește în inima „norodului”. Ministrul de război, Gherman Pânteă, asociindu-și pe unul din conducătorii *Frontodel*, Levensohn, trece la arestarea demagogului aventurier. În seara de 31 decembrie 1917, Gherman Pânteă, însoțit de Levensohn și plutonierul major Ermolenco, comandantul regimentului 4 cazaci și 25 de cazaci înarmați s-au dus la hotelul „Londra” din Chișinău unde locuia Ilie Cătărău. Au pătruns în cameră și l-au arestat, fiind trimis la Odessa unde a fost predat comisarului politic ucrainean, Paplovko. Acestuia, Cătărău, îi spune că el e singurul om care luptă pentru unirea Basarabiei cu Ucraina nu cu România. Paplovko l-a eliberat imediat²⁰⁹. De la Odessa, Cătărău a plecat în Franța. Va face agitație, propagandă împotriva României la Conferința de Pace din 1919 - 1920 de la Paris - Versailles.

Între timp, sub presiunea amenințărilor cu moartea din partea bolșevicilor, Pan Erhan și Ion Inculeț au iscălit și trimis o telegramă guvernului de la Iași în care protestau contra trimerii armatei române în Basarabia. În noaptea de 6 spre 7 ianuarie 1918 are loc o ședință conspirativă a fruntașilor moldoveni din Sfatul Țării

²⁰⁸ Gh. V. Andronachi, *Albumul Basarabiei în jurul marelui eveniment al Unirii*, pp. 166 – 167, în Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *op. cit.*, p. 114.

²⁰⁹ Alexandru V. Boldur, *Imperialismul sovietic și România*, pp. 94 – 95.

și Guvern – în urma căreia iau hotărârea de a intra în conspirativitate. Se decide trimiterea unei delegații la Iași în frunte cu Ioan Pelivan pentru a cere urgent ajutor militar României.

Pe 4 ianuarie 1918, Al. Averescu informează lumea că guvernul român a acceptat cererea Republicii Democratice Moldovenești de a-i acorda ajutor militar. În 8 ianuarie 1918, Sfatul Țării încă mai are curajul să condamne acțiunile *Frontodel* care au anarhizat Basarabia. Pe 5 ianuarie 1918, ca răspuns declarației generalului Al. Averescu, guvernul V. I. Lenin rupe relațiile diplomatice cu România, declarându-i război. Ambasadorul României la Petrograd, C. Diamandy, este arestat și închis în fortăreața Petropavlosk. Lenin anunță confiscarea Tezaurului României evacuat în Rusia și depus la Kremlin, declarând că respectivul tezaur a devenit inaccesibil oligarhiei române!!!

La momentul istoric adecvat, mai precizase V. I. Lenin, Rusia bolșevică va returna integral tezaurul românesc poporului român. Inutil să vă mai informez (cunoașteți situația!), nici până astăzi, în 2018, cea mai mare parte a tezaurului României n-a fost restituită de către Rusia (succesoarea de drept a U.R.S.S.), în afara unor „firimituri” nesemnificative date în 1935 și 1952! În urma protestului întregului corp diplomatic acreditat la Petrograd, care s-a deplasat în bloc la fortăreața Petropavlosk, C. Diamandy este eliberat. Pleacă, cu familia, de la Petrograd spre Franța și apoi în România.

Ioan Pelivan din nou la Iași. Așadar, într-o ședință secretă ținută pentru început în clădirea *Zemstvei* din Chișinău și apoi acasă la ministrul N. Codreanu, în noaptea dinspre 7 spre 8 ianuarie 1918, fruntașii Sfatului Țării au hotărât să-l trimită din nou la Iași pe Ioan Pelivan în fruntea unei delegații. Delegația era compusă din Ioan Pelivan, V. Țanțu, Gh. Buruiană și M. Minciună. Între timp, bolșevicii îl condamnaseră la moarte pe I. Pelivan. Numeroase patrulare militare bolșevice păzeau toate ieșirile din Chișinău cât și străzile orașului Chișinău. I. Pelivan se ascunde în noaptea de 8/9 ianuarie în casa lui Niculiță Suruceanu, deputat în Sfatul Țării. Peste zi, adică toată ziua de 8 ianuarie, deși știa că bolșevicii îl caută să-l împuște, marele apostol al libertății Basarabiei, a străbătut în lung și lat Chișinăul să afle unde erau închiși membrii Comisiei interaliatelor și reprezentantul României pe lângă guvernul moldovean, Lucașevici. Acasă la N. Suruceanu, I. Pelivan împreună cu Ion Buzdugan, Ion Valuță, Ion Codreanu și Mihai Suruceanu, ei hotărăsc să se travestească în soldați bolșevici pentru a putea ieși din Chișinău. Iscoadele bolșevicilor află că în casa lui N. Suruceanu s-ar putea ascunde Ioan Pelivan și alții, punând sub supraveghere casa. Simțind pericolul, I. Pelivan și cei trei părăsesc casa lui N. Suruceanu și se ascund în casa fratelui lui Ion Inculeț, Teodor²¹⁰. Nu spune lui T. Inculeț de ce au venit la el. Înainte de plecare, N. Suruceanu îi aduce documente de valoare pe care le încredințează lui Ion Valuță spre păstrare. I. Pelivan nu credea că va scăpa cu viață. Seara de 9 ianuarie 1918 merg la locuința altui deputat în Sfatul Țării, Gafencu, unde-i

²¹⁰ Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *op. cit.*, p. 117.

întâlnește pe M. Suruceanu și Ion Buzdugan. S-au înarmat cu pistoale și puști, se îmbracă în uniforme rusești, și la ora 8 seara, cu puștile la umăr, încolonați, iau direcția ieșire din Chișinău „spre șoseaua Hâncești”²¹¹. Ies de pe șosea ca să evite controlul patrulelor bolșevice ce nu permiteau nimănui să iasă din oraș fără permis eliberat de Frontodel.

Prin livezi și grădini se îndreaptă spre mănăstirea Suruceni. Se trag focuri de armă asupra lor. Scapă ascunzându-se într-o râpă plină de spini. Noaptea târziu, după ce următorii i-au părăsit, ies din râpă, se orientează după stele și coamele dealurilor, ajungând la miezul nopții la moșia unui cunoscut. Sufăr de foame, dar nu le pasă. Mănâncă câțiva covrigi pe care-i luase Gafencu din Chișinău. În zorii zilei de 10 ianuarie, după ore întregi de mers prin văi, dealuri, iazuri, bălți, pârloage și arături ajung la poarta mănăstirii Suruceni. Dionisie Erhan, starețul mănăstirii îi primește cu prietenie, cheamă un călugăr, poruncește să înhame caii la o trăsură, iar la ora 4 dimineața grupul pleacă spre Prut. Ocolesc drumurile principale de frica bolșevicilor, iar pe la 9 seara, în ziua de 10 ianuarie, după 24 de ore de la plecare ajung în România. La Iași, Ioan Pelivan, se întâlnește cu alți deputați din Sfatul Țării, Vasile Țanțu, Gh. Buruiană și M- Minciună care sosiseră ceva mai înainte în capitala României. S-au regăsit cu mare bucurie. Și-au povestit fiecare cum au reușit să iasă din Basarabia.

I. Pelivan și ceilalți deputați din Sfatul de la Chișinău veniseră la Iași ca să determine autoritățile române să trimită ajutor militar la est de Prut cât mai repede. Decizia de a trimite armata română în Basarabia a fost luată de guvernul român în ședința de 1 ianuarie 1918. Hotărârea a fost luată de comun acord cu comandamentul rusesc din România, ambii factori de decizie fiind extrem de preocupați și îngrijorați de întreruperea aprovizionării cu provizii și muniții de către bolșevici.

Guvernul român, cât și ceea ce mai rămăsese din comandamentul rusesc, nu puteau asista indiferenți cum le sunt jefuite depozitele ce le aveau în Basarabia.

Intrarea Armatei Române în Basarabia, înaintarea ei spre Nistru s-a efectuat pe trei direcții. Două divizii de cavalerie și Brigada V Călărași au înaintat pe direcția Bălți, Divizia 11 Infanterie (comandant general E. Broșteanu) trece Prutul pe 8 ianuarie înaintând pe direcția Chișinău - Tighina și Divizia 13 Infanterie (gen. Popescu) pe direcția Bolgrad - Cetatea Albă. În data de 12 ianuarie 1918, Ion Inuleț, însoțit de Șt. Ciobanu, I. Budișteanu, Gr. Turcuman și N. Suruceanu, ies înaintea generalului E. Broșteanu la Călărași.

Aflat la Iași, Ioan Pelivan, împreună cu Petru Cazacu și ministrul Alecu Constantinescu, au scris un manifest adresat populației Basarabiei, în care explică motivul intrării trupelor române în Basarabia. Manifestul a fost semnat de generalul Constantin Prezan.

Pe 13 ianuarie 1918, trupele române de sub comanda generalului E. Broșteanu, au intrat în Chișinău. Forțele armate bolșevice, care s-au arătat viteze contra cetățenilor pașnici, dezarmați, au refuzat să lupte, fugind spre Nistru. Ioan

²¹¹ *Ibidem*.

Pelivan și delegația basarabeană au mai stat la Iași până în momentul când au aflat că Armata Română se apropie de Chișinău. Părăsesc Iașul cu un tren special în seara zilei de 12 ianuarie, iar în dimineața de 13 ianuarie ajung la Călărași, cartierul diviziei lui E. Broșteanu. Ioan Pelivan, ca unul ce cunoaște bine pe toți deputații din Sfatul Țării, cât și pe I. Inculeț, îl informează pe generalul român că delegația venită în întâmpinarea sa fusese împinsă de la spate, trimisă de odioșii comisari *Frontodel*. Aceștia voiau să afle de ce veniseră trupele române în Basarabia. E. Broșteanu avertizează delegația că dacă bolșevicii opun rezistență, orașul Chișinău va fi luat cu asalt și bombardat. Aflând de la I. Inculeț intențiile generalului român, tovarășii de la *Frontodel* decid să nu lupte, fugind.

În ziua de 13 ianuarie 1918 armata română intră în Chișinău prin patru puncte principale: bariera Sculeni, șoseaua Hâncești, șoseaua dinspre Râzeni și bariera Hîncești. La ora 17, spre seară, armata română intră în oraș, primită cu entuziasm de populație, cu muzica în frunte. Trupele române sunt salutate de câteva escadroane moldovenesti cu steaguri naționale. În fruntea lor se afla Pan Erhan și ministrul de război, Gherman Pânteia. Se striga cu voci înalte: „Trăiască România!”, „Trăiască Armata Română!”. Populația, inclusiv alogenii, era fericită că fusese salvată de teroarea bolșevică.

Ioan Pelivan intră în Chișinău într-un automobil al armatei române. Trupele române au străbătut în ordine bulevardul central ajungând la gară unde s-a instalat comandamentul român. Toată noaptea patrurile Armatei Române au circulat pe străzi. A doua zi, pe 14 ianuarie, intră în Chișinău grosul Armatei Române. În centrul orașului, în fața unei mari mulțimi, generalul Ernest Broșteanu asistă la defilarea trupelor în entuziasmul general.

Momentul istoric a fost consemnat de Onisifor Ghibu, prezent la Chișinău, în ziarul „Ardealul”. Marele patriot ardelean subliniază fericirea populației salvată din ghearele anarhiei bolșevice, căreia „oastea românească vitează”²¹² i-a adus pace și liniște. Oastea română „vitează” venise, după cum declarase gen. E. Broșteanu deputaților moldoveni, „să păzească drumul de fier și pînea pe care au cumpărat-o”²¹³.

Proclamația lui Ion Inculeț către populația Chișinăului. Ion Inculeț a sosit la Chișinău în august 1917 ca trimis al guvernului Kerenski. După mărturia lui Alexandru V. Boldur, după detronarea lui Nicolae II, Inculeț a făcut numeroase demersuri către guvernul provizoriu Kerenski spre a fi numit comisar al Basarabiei. Era însoțit în permanență de Pan Erhan. Deși la Petrograd exista un grup numeros de intelectuali originari din Basarabia, care ar fi vrut ca cu toții să se unească ca să lucreze pentru binele provinciei, I. Inculeț și Pan Erhan l-a evitat cu grijă. Alexandru V. Boldur ne spune că avea relație de prietenie cu Inculeț, dar acesta nu l-a luat deloc în seamă în lunile martie – iunie 1917²¹⁴.

Inculeț și Erhan erau oamenii de încredere ai Rusiei în Basarabia. Principele Lvov le-a dat o mare sumă de bani, însărcinându-i să conducă un grup de la Centru

²¹² *Ibidem*, p. 123.

²¹³ Dr. P. Cazacu, *op. cit.*, p. 271.

²¹⁴ Vezi Alexandru V. Boldur, *op. cit.*, p. 62.

care să propage revoluția mai adânc în provincia dintre Prut și Nistru. Funcția de președinte a Sfatului Țării, pe care Inculeț o primește pe 21 noiembrie 1917, se datorează tocmai că toată lumea avizată cunoaște faptul că el era omul guvernului provizoriu. Pan Erhan va fi ales / desemnat prim-ministru tot din aceleași rațiuni. Până la începutul lui 1918, I. Inculeț s-a manifestat în cadrul prefacerilor revoluționare din Basarabia având grijă să declare de fiecare dată că aceasta, proclamându-și autonomia, va continua să facă parte din noul stat rus. Condamnarea sa la moarte de către *Frontodel*, în ianuarie 1918, alături de Ioan Pelivan, cred că a fost o eroare a bolșevicilor (grabă!) sau o perdea de fum. Ioan Pelivan fuge prin văi și dealuri, păduri și peste ape, noaptea și ziua salvându-și viața trecând la vest de Prut. I. Inculeț, după cum știm, pe 6 ianuarie 1918, trimite, alături de confratele său Pan Erhan, o telegramă guvernului de Iași, prin care dezavuează cererea din decembrie 1917 de ajutor, protestând vehement împotriva venirii Armatei Române în Basarabia. Posibil ca telegrama în cauză să-i fi salvat viața lui I. Inculeț. Cred, totuși, că liderul Sfatului Țării, a fost permanent un agent fidel intereselor Rusiei la Chișinău, iar bolșevicii știau bine acest lucru. Când, pe 12 ianuarie 1918, Ion Inculeț, în fruntea unei delegații a Sfatului Țării, întâmpină la Călărași pe generalul E. Broșteanu el avea mandat să facă acest demers din partea *Frontodel*.

Acesta ar putea fi scenariul credibil în cazul lui Ion Inculeț, iar rămânerea lui la Chișinău și după ce bolșevicii din *Frontodel* au fost izgoniți o cred convenită de comun acord cu acoliții lui V. I. Lenin. Și iată-l pe 13 ianuarie 1918 pe Ion Inculeț adresând o proclamație „către populația Chișinăului”²¹⁵ în care lămurește de ce și pentru ce a venit în Basarabia Armata Română. Inculeț înștiințează populația capitalei că în oștirea care înaintează „se află părți române și ucrainene, atât printre soldați, cât și printre comandanți”²¹⁶. Oastea care vine e numeroasă, bine înarmată cu aeroplan, tunuri și mitraliere. Venirea oștilor „române - ruse”²¹⁷, citează Inculeț pe generalul E. Broșteanu, s-a făcut doar pentru apărarea „drumurilor de fer”²¹⁸ atât de necesare pentru „oștile ruse, române și ucrainene”²¹⁹ care „stau” pe front.

Armata vine ca să apere depozitele și transporturile cu provizii „aflătoare pe cuprinsul Basarabiei”²²⁰. Armata, Românii, zice Ion Inculeț, nu au de gând să se amestece în „treburile lăuntrice ale Basarabiei”²²¹. Faptul a fost garantat de Franța și „ceilalți aliați”²²². Armata română va părăsi Basarabia pe măsură ce se vor forma „oști moldovenesti”²²³. Intrarea armatei române a fost hotărâtă de comun acord cu Stavka (marele cartier general rus).

²¹⁵ Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei, Studii și documente*, pp. 228 – 229.

²¹⁶ *Ibidem*, p. 228.

²¹⁷ *Ibidem*.

²¹⁸ *Ibidem*.

²¹⁹ *Ibidem*.

²²⁰ *Ibidem*.

²²¹ *Ibidem*.

²²² *Ibidem*.

²²³ *Ibidem*.

De două săptămâni, precizează Inculeț în proclamație, bolșevicii nu au lăsat să circule spre Iași nici un tren cu provizii și muniții. „Aceasta este adevărata pricină a intrării lor”²²⁴. Comandantul oștii române garantează viața tuturor locuitorilor cu condiția să nu existe nici un atac dușmănos „împotriva Românilor”²²⁵. Un asemenea act va fi pedepsit cu asprime. Dacă populația stă liniștită iar bandiții bolșevici sunt alungați, orașul nu va fi bombardat. Se ordonă strângerea armelor de la particulari; fiecare foc de armă tras asupra armatei române va fi aspru pedepsit. După cum declară oamenii din sate, „românii nu fac nici un fel de silnicie și că plătesc pentru toate produsele ce li se dau”²²⁶. Comandantul armatei române este generalul Broșteanu, care va adresa către populație cu „două strigări”²²⁷ ce vor fi răspândite din aeroplane. Inculeț încheie proclamația informând că oștile moldovenești nu se vor implica în războiul dintre români și bolșevici și că s-a înțeles cu generalul E. Broșteanu să nu creeze „tribunale de război”²²⁸.

Proclamația a fost publicată în ziarul „Ardealul” condus de O. Ghibu în nr. 4 din 13 ianuarie 1918²²⁹, fiind semnată de I. Inculeț, Budișteanu, Suceanu, Ciobanu și Turcuman „de la marinari”²³⁰.

Comisarii moldoveni de pe frontul românesc se adresează populației Basarabiei. În data de 13 ianuarie 1918, ziarul „Cuvânt Moldovenesc” a publicat un apel din partea „Comisarilor naționali militari de pe frontul românesc”²³¹, care urmărea să îndepărteze minciunile, zvonurile răspândite de bolșevici privind scopurile venirii armatei române în Basarabia. Comisarii respectivi, care nu și-au dat numele, lămuresc populația de ce anume „oastea românească”²³² a preluat sub control calea ferată Iași – Bender. Comisarii anonimi, încep cu începutul – vorbesc despre niște „cete de hoți organizați”²³³, care au ocupat stația de cale ferată Socola, blocând cu desăvârșire „toată, care trecea prin această stație de front”²³⁴. Din această cauză soldații au suferit de foame.

Împotriva hoților (adică a bolșevicilor - GM) s-au luat măsuri „hotărâtoare” și Socola a fost „curățită de hoți”²³⁵. Cunoaștem episodul din dimineața zilei de 9 decembrie 1917, când generalul C. Prezan lichidează în forță, în două ore, nucleul bolșevic de la Socola (Iași). Mai departe, domnii „comisari naționali” spun că

²²⁴ *Ibidem* p. 229.

²²⁵ *Ibidem*.

²²⁶ *Ibidem*.

²²⁷ *Ibidem*.

²²⁸ *Ibidem*.

²²⁹ *Ibidem*, p. 228.

²³⁰ *Ibidem*, p. 229.

²³¹ *Ibidem*, p. 226.

²³² *Ibidem*.

²³³ *Ibidem*, p. 227.

²³⁴ *Ibidem*.

²³⁵ *Ibidem*.

măsurile luate au permis soldaților să primească hrană „îndestul”. Soldații demobilizați puteau să se întorcă acasă pe „drumurile de fier”²³⁶ ușor și repede. Dar hoții și prădătorii au îndemnat pe soldați să părăsească frontul. Trecând în Basarabia, ei au fost date focului și prădate²³⁷.

Sute de mii de „puduri de pâine” s-au furat. Se risipește și se pradă averea poporului. Numai că hoții și prădătorii, continuă *Apelul*, fără a-i numi pe acești cine sunt și cum se numesc, nu se mulțumeau doar cu jafurile. Ei voiau să pună mâna pe stăpânirea Republicii Moldovenești. De la Socola ei s-au mutat la Ungheni iar mai apoi la Chișinău, au arestat pe ofițerii străini ce se aflau la Chișinău, batjocorindu-i. Au prădat Comisia care venise în Basarabia pentru a cumpăra pâine pentru Armată. Bandiții și-au așezat capitala la Chișinău. Au stricat căile ferate, împiedicând ajungerea proviziilor la soldații de pe front. Din cauza lor, soldații care au luptat 3 ani se întorc acasă pe jos, flămânzi și dezbrăcați. Sute de mii de soldați flămânzi trec prin sate și orașe „prădând tot ce găsesc”²³⁸.

Stăpânirea moldovenească a luat măsuri pentru paza căii ferate Ungheni – Bender și a magaziiilor „de pâine pregătite pentru front”²³⁹. Stăpânirea românească a trimis oastea în Basarabia cu poruncă să lupte „împotriva hoților și a prădătorilor”²⁴⁰, care nu lasă în pace cetățenii și opresc proviziile să ajungă pe front. Ostașii români îi apără pe locuitori „de toate prădăciunile și hoțiile”²⁴¹ îndurate până acum. Hrana necesară pentru soldații români va fi „numaidecît va fi plătită”²⁴². Armata română a venit în Basarabia doar pentru o vreme. Îndată ce va fi liniște „și rânduială la drumurile de fer și vor înceta prădăciunile”²⁴³, oastea română „numaidecît va fi scoasă din Basarabia” cei care răspândesc zvonul că românii vir să alipească Basarabia la România „sunt niște turburători”²⁴⁴. Ei au venit doar să îndeustuleze frontul și să se facă demobilizarea în orânduială. Ei vor să înceteze hoțiile și prădăciunile. De aceea, voi, locuitori ai Basarabiei, trebuie „să ne dați tot sprijinul și ajutorul”²⁴⁵.

Proclamația generalului Ernest Broșteanu către populația Basarabiei.

Proclamația a fost publicată în nr. 6 din 16 ianuarie 1918 al ziarului „Cuvânt Moldovenesc”²⁴⁶ din Chișinău și a avut drept țintă populația întreagă a Basarabiei. La început generalul dă de veste că de un an jumătate „pământul primitor al Țării

²³⁶ *Ibidem.*

²³⁷ *Ibidem.*

²³⁸ *Ibidem.*

²³⁹ *Ibidem.*

²⁴⁰ *Ibidem.*

²⁴¹ *Ibidem.*

²⁴² *Ibidem.*

²⁴³ *Ibidem*, p. 228.

²⁴⁴ *Ibidem.*

²⁴⁵ *Ibidem.*

²⁴⁶ *Ibidem*, pp. 229 – 231.

Românești adăpostește și hrănește mulțimea oastei ruse”²⁴⁷. La momentul de față hrana pentru cai și oameni s-a terminat. Pe bani grei și bună înțelegere, statul român „a plătit cu bani gata”²⁴⁸ o mare cantitate de bucate din Rusia. Aceste bucate au fost adunate și depozitate în multe sate și târguri de la voi. Cu ele voiam să hrănim locuitorii, cât și oștirile ruse și române. Un duh de ură și dușmănie pe care nu pot să-l înțeleg a determinat răufăcătorii să prade și să ardă „aceste magazii”²⁴⁹.

Rusia nu poate să apere aceste magazii, nici să le păzească, lăsându-le în „voia răilor, a căror lăcomie nu cunoaște hotare”²⁵⁰. Desigur, răii lui E. Broșteanu nu erau alții decât bolșevicii lui V. I. Lenin. Am venit la voi cu armata cu scopul de a apăra aceste magazii și a asigura hrana locuitorilor români, hrană plătită de statul român cu bani grei. Noi, românii, am dovedit mereu că suntem prieteni buni și statornici. Noi nu vrem să întoarcem armele împotriva prietenilor noștri ruși. Venind în Basarabia noi dovedim că ne facem datoria de prieteni, asigurând hrana necesară și pentru oștile rusești, dar vom apăra viața și avutul locuitorilor amenințate de bande de „anarhiști” și „pogromșci”²⁵¹.

Alungați de pe pământul vostru cetele de bandiți care pradă și omoară! Ajuțați-ne în datoria ce o avem. Oastea română e bine organizată, disciplinată și bine condusă. Ea nu va da înapoi în fața unor cete de bandiți. Vom lupta fără milă și cruțare pentru a nimici bandele de răufăcători. Dacă ajungem să ducem lupte cu bandiții nu putem feri satele și orașele voastre de distrugeri, de bombardamente. Pentru a nu avea voi de suferit, alungați cetele bandiților bolșevici de pe pământul vostru.

Pe 21 ianuarie 1918, ziarul „Ardealul” publică un comunicat oficial al generalului E. Broșteanu după eliberarea Tighinei de sub ocupația bolșevică. Comunicatul vorbește de lupte violente pe care românii au fost obligați să le dea cu „trupele bolșevice”²⁵².

Pe 20 ianuarie 1918, la ora 5 dimineața, după trei zile de lupte crâncene, armata română a ocupat Benderul (Tighina). Cetatea lui Ștefan cel Mare și podul de peste Nistru „sunt în mâinile noastre”²⁵³. Am capturat, informează generalul E. Broșteanu, o mare cantitate de tunuri, arme și „munițiuni”²⁵⁴. Orașul Bender n-a putut fi cruțat de ororile războiului. Pierderile armatei române sunt neînsemnate. Bolșevicii au pierdut aproape „zece mii de morți”²⁵⁵, fiind alungați dincolo de Nistru. Desigur, pierderile bolșevicilor sunt exagerate.

Alt manifest al generalului Ernest Broșteanu către populația Basarabiei.
Armata română, comunică abrupt generalul, a venit la voi, în Basarabia, fiind

²⁴⁷ *Ibidem*, p. 229.

²⁴⁸ *Ibidem*, p. 230.

²⁴⁹ *Ibidem*.

²⁵⁰ *Ibidem*.

²⁵¹ *Ibidem*.

²⁵² *Ibidem*, p. 231.

²⁵³ *Ibidem*.

²⁵⁴ *Ibidem*.

²⁵⁵ *Ibidem*.

chemată cu insistență de „ocîrmueala voastră”²⁵⁶. Omenirea întregă trece prin vremuri mari. Fața lumii se va schimba. Astăzi popoarele își croiesc viața pentru lung timp. Cele care vor da dovadă de vrednicie și înțelepciune vor avea parte de un trai bun și fericit, iar cele „ticăloase și proaste”²⁵⁷ se vor nenoroci „pentru multă vreme”²⁵⁸. Admir previziunea generalului, care s-a dovedit exactă pentru poporul rus pentru 7 decenii.

Aceste vremuri, făcea filosofie E. Broșteanu, găsesc oameni care „te sfătuiesc la bine, dar alții, cărora li-i ciudă de binele tău”²⁵⁹ te sfătuiesc, îndemnându-te la rău și nenorociri. Asemenea sfătuitoari răi au dat peste voi, „frați moldoveni din Basarabia”²⁶⁰, acum când ai vrut să vă alegeți o viață mai bună și mai dreaptă pentru voi și copiii voștri, răzimându-vă „pe limba și obiceiurile voastre moldovenești”²⁶¹. Bolșevicii, hoți și asasini, străini de țară v-au adus doar nenorociri: sate arse, prădăciuni, biserici distruse, omoruri. Bolșevicii sunt străini de „destinele și credința voastră”²⁶². Ei vă îndeamnă la fărădelegi ce sunt urâte de oameni și de Dumnezeu. Viața voastră, a țării voastre nu se poate preface în bine dacă nu are liniște și „bună rânduială”²⁶³.

Armata română a venit să vă aducă liniște, pace și rânduială, căci ne pare rău de „durerea voastră”²⁶⁴. Avem aceeași limbă și lege ca voi. Dușmanii voștri sunt și dușmanii noștri. Ei răspândesc minciuni despre venirea noastră. Nu-i credeți. Drepturile și libertățile voastre nu se pot întemeia pe jafuri, omoruri, fărădelegi, ci pe lege și ordine. Aveți încredere în noi, căci vă suntem frați „de același sânge și de aceeași lege”²⁶⁵. Armata română nu dorește să se amestece în treburile voastre dintre „proprietari și țărani”²⁶⁶. Armata noastră are poruncă să împiedice hoțiile, omorurile și fărădelegile. Vă doresc din inimă ca Dumnezeu să vă ajute pe voi și pe conducătorii voștri ca să puteți întemeia o viață mai bună „pentru copiii și strănepoții voștri”²⁶⁷. Manifestul nu este datat.

Proclamația generalului Ernest Broșteanu către populația Chișinăului. Pe 18 ianuarie 1918, același ziar „Ardealul” publică proclamația generalului Ernest Broșteanu către populația Chișinăului. Proclamația cuprinde 19 puncte și este datată din 16 ianuarie 1918. Pentru început, generalul român anunță că oștile sale au intrat în Chișinău fără a fi întâmpinat vreo opoziție. Dacă nu au fost lupte, faptul

²⁵⁶ *Ibidem*, p. 233.

²⁵⁷ *Ibidem*.

²⁵⁸ *Ibidem*.

²⁵⁹ *Ibidem*, p. 234.

²⁶⁰ *Ibidem*.

²⁶¹ *Ibidem*.

²⁶² *Ibidem*.

²⁶³ *Ibidem*.

²⁶⁴ *Ibidem*.

²⁶⁵ *Ibidem*.

²⁶⁶ *Ibidem*.

²⁶⁷ *Ibidem*.

se explică prin sprijinul populației „binevoitor și cinstit”²⁶⁸. Le mulțumește locuitorilor orașului pentru că sunt pașnici și liniștiți. Pentru că l-au primit cu încredere. Voi avea nevoie de ajutor și de-acum înainte din partea voastră. În schimb, eu cu armata mea, vă voi ajuta să scăpați de „nenorocirile anarhiei”²⁶⁹. Vremurile sunt mari și de răscruce pentru „poporul moldovenesc al Basarabiei”²⁷⁰. Soarta Republicii Moldovenești depinde de înțelepciunea, cinstea și patriotismul vostru. Uniți-vă „într-un gând curat”²⁷¹ pentru mântuirea țării voastre.

Europa și lumea întreagă, unite astăzi într-o grea și mare luptă „pentru slobozirea popoarelor mici de tirania popoarelor mari”²⁷² și care au în programul „războiului ce duc, câștigarea drepturilor de libertate și unire a tuturor românilor”²⁷³, vă salută fericite pentru primirea ce ați făcut „trupelor române venite în mijlocul vostru”²⁷⁴. „Să fiți vrednici și mai departe de aceste zile mari pentru neamul românesc. Lumea are ochii îndreptați spre voi. Eu și armata am venit să vă ajutăm ca să vă organizați după cum voiți, în liniște și rînduială. Toate măsurile ce le voi lua vor fi spre binele vostru. Vă voi apăra de anarhie. Nu vă voi asupri în nici un fel. România este o țară liberă având ca principii frăția, egalitatea și libertatea. Aveți nădejde în puterea noastră. Vom birui dacă vom fi uniți, liniștiți și răbdători. În scurt timp veți vedea roadele înțelepciunii voastre. Vă garantez viața și proprietatea voastră. Vă cer în schimb să mă ascultați”²⁷⁵.

În ziua de 15 ianuarie 1918, Ion Incuț, în calitate de președinte al Sfatului Țării, organizează o recepție în onoarea generalului Ernest Broșteanu.

Incuț se adresează asistenței salutând cu „toată căldura pe domnul general Broșteanu, reprezentantul oștilor României”²⁷⁶. Amintește de marile greutăți întâmpinate în orașe și sate, fără a numi cine anume provocase greutățile, declarând asistenței că trupele române au venit în Basarabia cu un singur scop: „să păzească drumul de fer și pîinea pe care au cumpărat-o”²⁷⁷. Armata Română, mai zicea el, nu a venit cu nici un scop politic. Când bolșevicii „au apucat drumul de fier”²⁷⁸, trece Rubiconul I. Incuț, oștile române au fost puse în pericol. Românii nu mai puteau aduce de la noi nici furaj, nici pîine, nici muniția. Stavka, și ea, nu putea accepta ca armata rusă să fie adusă să sufere de foame. Au venit cu scopul de a salva pîinea și muniția, de a lega frontul „cu spatele”²⁷⁹. Generalul Broșteanu i-a declarat, când i-a

²⁶⁸ *Ibidem*, p. 235.

²⁶⁹ *Ibidem*.

²⁷⁰ *Ibidem*.

²⁷¹ *Ibidem*.

²⁷² *Ibidem*.

²⁷³ *Ibidem*.

²⁷⁴ *Ibidem*.

²⁷⁵ *Ibidem*, p. 236.

²⁷⁶ Dr. P. Cazacu, *op. cit.*, p. 271.

²⁷⁷ *Ibidem*.

²⁷⁸ *Ibidem*.

²⁷⁹ *Ibidem*.

ieșit înainte la Strășeni (Călărași), „că ne garantează toate libertățile noastre”²⁸⁰. Iată de ce să-i primim pe frații noștri cu brațele deschise, cu încredere și prietenie, zice Ion Inuleț.

În răspunsul său, generalul Broșteanu mulțumește pentru onoarea de a fi primit în parlamentul moldovenesc. Se folosește de ocazie pentru a ura conducătorilor Republicii Moldovenești „muncă spornică”²⁸¹. România se află într-o situație „prea grea”²⁸². Deci, nu se gândește la noi războaie și cuceriri. V-ați creat o republică dar nu aveți puteri s-o apărați. Pe teritoriul republicii voastre se petrec în fiecare ceas crime, jafuri, prădăciuni. Voi nu le puteți împiedica. Armata rusă se află de un an în România și acum nu are pâine, care trebuie adusă din Rusia. Am format împreună cu guvernul rus o Comisie „pentru cumpărarea pîinii”²⁸³. Comisia a fost arestată, pâinea se fură și se risipește. Altă soluție nu era decât de a trimite armata pentru paza depozitelor, a transporturilor și a căilor ferate. Acesta e singurul scop pentru care a fost trimisă armata în Basarabia, „*subliniez singurul scop*”²⁸⁴, întărea generalul român. Armata română a adus mari servicii populației, aducând liniștea și pacea în viața lor. Poporul mulțumește armatei române că poate trăi liniștit. Republica voastră are nevoie de forță care să garanteze „viața economică și financiară”²⁸⁵. Numai forța bine organizată vă poate aduce liniștea și pacea.

Pan Erhan mulțumește în numele generalului „fraților români” că au venit „să ajute popoarele din această țară în luptă cu anarhia”²⁸⁶, iar Ioan Pelivan crede că declarațiile generalului român au risipit grijile celor care se temeau că vor pierde libertățile dobândite. Armata română, biruitoare la Mărăști, Oituz și Mărășești a salvat Sfatul Țării „de pericolul bolșevic”²⁸⁷, mai declară Pelivan.

Proclamația generalului Constantin Prezan la intrarea Armatei Române în Basarabia. Proclamația, după cum am scris mai sus, a fost scrisă de Ioan Pelivan pe 12 ianuarie 1918, pe când se afla la Iași, ajutat și de Alecu Constantinescu, ministrul liberal. A fost publicată pe 21 ianuarie 1918 de ziarul „Ardealul” și pe 24 ianuarie în ziarul „Cuvânt Moldovenesc”²⁸⁸. Generalul Prezan constată că cele două țări, adică România și Republica Moldovenească, treceau prin vremuri grele, hotărâtoare. Oamenii răi vă mint de nu mai știți unde e binele și unde este răul, glăsuia proclamația. La ceas greu, Sfatul Țării a cerut „prin comandamentul militar rus”²⁸⁹ ca armata română să treacă Prutul. Am venit la voi ca să ajutăm să puneți la adăpost viața și avutul poporului. Și să-i izgonim pe hoți

²⁸⁰ *Ibidem.*

²⁸¹ *Ibidem.*

²⁸² *Ibidem.*

²⁸³ *Ibidem*, p. 272.

²⁸⁴ *Ibidem.*

²⁸⁵ *Ibidem.*

²⁸⁶ *Ibidem.*

²⁸⁷ *Ibidem.*

²⁸⁸ Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei*, p. 231.

²⁸⁹ *Ibidem.*

și ucigași. Am mai venit ca să aducem siguranță în transportul celor necesare traiului armatelor română și rusă. Venirea noastră i-a supărat rău pe bandiții bolșevici pentru că au înțeles „că de acum înainte nu vor mai putea prăda la voi acasă, ca în codru”²⁹⁰.

Dușmanii bolșevici v-au spus minciuni despre noi, zicând că am venit ca să vă luăm țara voastră în stăpânire și ca să vă luăm pământurile voastre. Că am vrea să vă furăm drepturile naționale și politice câștigate prin revoluție. E o mare minciună. Vă declar în numele regelui meu că oștirea română a venit la voi să vă aducă rânduiala, pacea și liniștea. Nu vom asupri pe nici un locuitor din Republica voastră „oricare ar fi neamul și credința lui”²⁹¹. Primiți-i pe ostașii români cu „toată încrederea”²⁹². Ei vin la voi „cu dragoste frățească”²⁹³. Dacă vreunul s-ar arăta „nevrednic” și s-ar abate de la „calea cea bună”²⁹⁴ reclamați-l la cel mai apropiat comandant care vă va face „îndată deplină dreptate”²⁹⁵, conchidea generalul Constantin Prezan.

24 ianuarie 1918: Republica Moldovenească se proclamă independentă.

Din documentele analizate s-a înțeles bine că situația dramatică din Basarabia, în decembrie - ianuarie 1917 - 1918, putea fi salvată doar de venirea Armatei Române. Ajutorul cerut României era unul fără de care statul moldovenesc nu ar fi supraviețuit anarhiei bolșevice. Bolșevicii au fost izgoniți peste Nistru după lupte grele. Și totuși, destui rămăseseră în Basarabia. Astfel, în 18 - 19 ianuarie 1918, bolșevicii organizează la Chișinău un al treilea așa-zis congres al țăranilor. Evident, Congresul s-a conformat instrucțiunilor venite de la Petrograd, și a cerut retragerea armatei române. Președintele Congresului a fost ales comisarul bolșevic din Bălți, V. M. Rudliev.

Au fost convocați 384 de deputați țărani dar s-au prezentat doar 118, faptul dovedind ilegitimitatea sa. Congresul a fost închis de Armata Română, iar participanții izgoniți la casele lor. Evenimentele dramatice din ultima lună prin care a trecut Basarabia, a nemulțumit pe majoritatea deputaților Blocului Național Moldovenesc din Sfatul Țării. Duplicitatea, echivocul atitudinii lui I. Inculeț și P. Erhan ieșise cu claritate la iveală. Cei doi erau acuzați pe bună dreptate că au făcut concesiile bolșevicilor, că au demis directori pe motive că ar fi naționaliști și, mult mai grav, că au trimis oastea moldovenească să lupte împotriva armatei române.

Era atacat cu strășnicie și Gherman Pânteă, ministrul de război, cum că ar fi omul Rusiei. Pe de altă parte, reprezentanții minorităților în Sfatul Țării erau profund nemulțumiți de faptul că guvernul dirija lucrurile în așa fel încât Basarabia să se unească cu România. Drept urmare a neînțelegerilor și suspiciunilor, primul ministru, Pantelimon Erhan și ministrul de război, Gherman Pânteă, au demisionat.

²⁹⁰ *Ibidem*, p. 232.

²⁹¹ *Ibidem*.

²⁹² *Ibidem*.

²⁹³ *Ibidem*.

²⁹⁴ *Ibidem*.

²⁹⁵ *Ibidem*.

Pe 19 ianuarie 1918 este format un nou guvern, avându-l ca prim-ministru pe Daniel Ciugureanu. Noul guvern recunoaște că țara trece printr-o criză profundă și că venirea Armatei Române a salvat-o de la anarhia dezlănțuită de bolșevici. Informa populația că Armata Română a venit doar cu scopul de a păzi căile ferate și a asigura pe această cale transportul proviziilor și munițiilor spre front.

Daniel Ciugureanu declara pe 16 ianuarie 1918 că Basarabia își va crea o armată puternică. Nu se opune ca Basarabia, ca republică, să facă pe mai departe parte din Rusia, dar, zicea el, Rusia nu mai există, s-a dezmembrat. Trebuie să mergem pe o cale proprie, a independenței, preciza primul ministru²⁹⁶. Daniel Ciugureanu vorbește despre faptul că nu va ezita să-i spună oricând generalului Broșteanu de ce și pentru ce a venit Armata Română în Basarabia: „paza drumurilor de fier, a transporturilor și atâta”²⁹⁷. Dacă el ne va pune la dispoziție să ne ajute forțele sale nu va fi din partea sa „decît o amabilitate”²⁹⁸. Nu el, ci noi, Sfatul Țării și Guvernul, vom fi stăpâni „asupra situației în Țară”²⁹⁹. Dacă vrei să știi care este orientarea mea ideologică vreau să vă spun că „din momentul când am început să cuget”³⁰⁰ eu sunt socialist-revoluționar. În chestia națională, așa cum prevede și partidul din care fac parte (eserii – n. GM) sunt pentru o „largă autonomie federalizată”³⁰¹. Mi-am făcut studiile în Rusia. Am păstrat mereu legăturile cu ea. M-am format ca intelectual „prin clericii ruși”³⁰².

Prin urmare am o orientare, o singură orientare rusească. Se mai poate vorbi la momentul de față de „o orientare rusească”³⁰³? O spun cu regret, o spun cu durere „de fapt Rusia nu există, ea se descompune și procesul merge tot mai adînc”³⁰⁴. Avem în față, noi, Sfatul Țării, o singură cale, o singură orientare. Calea noastră trebuie să fie „basarabeană-moldovenească”³⁰⁵. Ne obligă realitatea istorică să ne gândim doar la noi. Să ne ajutăm noi pe noi. În chestia agrară respect programul socialist revoluționar cât și declarația Sfatului Țării. Avem nevoie de o armată a noastră. Armata română a venit, a adus pace și liniște. Dar ea va sta la noi cât „timp va avea interes să stea”³⁰⁶. Când nu va mai avea interes va pleca. Și-apoi iar începe anarhia. De organizarea armatei noastre depinde starea generală economică, nivelul de dezvoltare generală a societății, a populației, accentua D. Ciugureanu.

²⁹⁶ Alexandru V. Boldur, *op. cit.*, p. 104.

²⁹⁷ Dr. P. Cazacu, *op. cit.*, p. 279.

²⁹⁸ *Ibidem.*

²⁹⁹ *Ibidem.*

³⁰⁰ *Ibidem.*

³⁰¹ *Ibidem.*

³⁰² *Ibidem.*

³⁰³ *Ibidem.*

³⁰⁴ *Ibidem.*

³⁰⁵ *Ibidem.*

³⁰⁶ *Ibidem.*

Anarhia a dus la închiderea școlilor și spitalelor, iar faptul va duce „la sălbăticirea populației din republica moldovenească”³⁰⁷. Deja sunt semne clare că s-a întâmplat acest lucru. Avem nevoie de bani. Trebuie să reorganizăm impozitele foarte repede „fiindcă republica moldovenească nu poate conta pe împrumuturi externe”³⁰⁸. Avem în fața noastră multe și grave probleme. Să nu ne certăm. Nu vedeți că suntem pe marginea prăpastiei? Dacă nu va mai fi Sfatul Țării să nu vă faceți iluzii: locul nu va rămâne gol. Vor veni alții în locul nostru. Să facem concesiuni în lucrurile mici. Doar așa vom obține realizări mari. Îmi pun toată puterea, energia, pricepera „în această slujbă”³⁰⁹. Aștept să mă ajutați, căci fără voi nimic nu voi putea face³¹⁰.

Redau componența celui de-al doilea guvern al Republicii Moldovenești, format în ziua de 19 ianuarie 1918. Cum spuneam, prim-ministru a fost desemnat Daniel Ciugureanu, colonelul Brăiescu, ministru de război, T. Iancu, ministru de finanțe, V. Savenco, ministru de justiție, Vl. Cristi, ministru de interne, I. Pelivan, ministru de externe, Pan Erhan, ministrul învățământului. A mai fost numit Podvinsky, ministru la Control, fără a-mi da seama ce anume forma obiectul responsabilităților sale, despre ce Control e vorba. Noul guvern, confruntat cu războiul civil care cuprinsese toată Rusia, ca urmare a preluării puterii de V. I. Lenin, cât și cu faptul că toate popoarele neruse își proclamau independența, trebuia să decidă repede pe ce drum va merge Republica Democratică Moldovenească. Reamintesc regretele lui D. Ciugureanu (și nu numai ale lui), în fața realității istorice în plină desfășurare, că marea Rusie încetase să mai existe. „Calea basarabeană-moldovenească” de care vorbise noul prim-ministru pe 16 ianuarie 1918 în Sfatul Țării, presupunea, obligatoriu, ca tânărul stat moldovenesc să-și proclame independența.

Trebuiau îndepărtate zvonurile cum că România avea de gând să anexeze Basarabia. În acest sens, pe 23 ianuarie 1918, în Sfatul Țării, a fost citită o *Notă* a ambasadorului Franței în România, contele Saint-Aulaire. Ambasadorul Franței a oferit garanții în scris din partea țării sale și a celorlalți aliați, că România nu intenționa să anexeze Basarabia, și că Armata Română a intrat în Basarabia doar „ca măsură pur militară”³¹¹, fără să se implice în vreun fel în situația politică a țării și viitorul ei. *Nota fusese primită pe 22 ianuarie 1918 de autoritățile de la Chișinău.*

După ce parlamentul a luat la cunoștință de garanțiile Franței și aliaților, guvernul l-a desemnat pe Pan Erhan, ministrul învățământului să țină o foarte importantă „vorbire”³¹². Pan Erhan începe prin a spune că Ucraina, proclamându-și independența, din cauză că bolșevicii au luat puterea în Rusia, crede că Rusia nu are cum să mai existe atâta vreme cât naționalitățile din cadrul ei „nu se vor ocupa

³⁰⁷ *Ibidem.*

³⁰⁸ *Ibidem.*

³⁰⁹ *Ibidem*, p. 280.

³¹⁰ *Ibidem.*

³¹¹ *Ibidem.*

³¹² *Ibidem.*

fiecare în parte de soarta sa”³¹³. Ucraina luptă să-și salveze propriul stat. Este o luptă a Sudului cu Nordul, zice Erhan. Guvernul moldovean, analizând situația republicii în contextul extern dat, îndeosebi după ce Ucraina s-a proclamat independentă, a înțeles că „mai trebuie să întindem mîinile peste ea la alte popoare”³¹⁴.

Dacă Republica noastră nu va fi independentă „va fi anexată la cineva”³¹⁵, rostește adevărul noul prim-ministru. Am discutat în „consiliul directorilor generali”³¹⁶ și am decis că republica moldovenească „să devie independentă”³¹⁷, deoarece toate republicile din Rusia își vor proclama independența. Deputatul Mare spune că toți deputații au înțeles că republica trebuie să fie independentă. Deputatul Chiorăscu declară că independența Ucrainei a rupt legăturile cu Rusia, deci să fie proclamată repede independența. Deputații Misircov și Dudkevici, din partea minorităților, propun, și ei, proclamarea neatârării Republicii Moldovenești.

Pentru mulți din deputații moldoveni, în special ai minorităților, proclamarea independenței Republicii Moldovenești, era o garanție că tânărul stat moldovean își va putea conserva existența. Și că nu va fi anexat la una dintre țările din jur: Rusia, Ucraina. Drept care în noaptea de 23/24 ianuarie 1918, într-o ședință maraton Sfatul Țării, cu o unanimitate de voturi, proclamă Republica Moldovenească Independentă, stat liber, neatârnat și suveran.

Cu acest prilej, pe 24 ianuarie 1918, este dată publicității o declarație istorică prin care Lumea era înștiințată cu privire la istoricul eveniment.

Declarația de independență a Basarabiei (24 ianuarie 1918).

Semnificația cu totul aparte a acestui text, motivațiile și justificările istoricului document mă determină să redau integral declarația de independență. Nu înainte însă, de a sublinia, că autorii importantului document, regretă că „vremurile schimbătoare”³¹⁸ îi împiedică să rămână pe mai departe „la un loc cu Marea Republică, democratică, federativă, rusească”³¹⁹.

Iată textul Declarației de Independență a Basarabiei din 24 ianuarie 1918:

„Moldoveni și popoare în frăție ale republicii moldovenești!

Marea revoluție Rusească ne-a scos din întunericul de robie, în care am trăit atâta amar de vreme, pe calea slobozeniei, dreptății și frăției. Prin jertfele și osteneala voastră a tuturor, țara noastră, înfăptuindu-și drepturile dobândite de revoluție, de a-și hotărî singură soarta, s-a declarat republică democratică slobodă.

Înfrățiți prin sîngele vărsat sub steagurile revoluției, noi ne-am arătat dorința neclintită să trăim în unire cu toate republicile, care s-au înființat pe

³¹³ *Ibidem*, p. 281.

³¹⁴ *Ibidem*.

³¹⁵ *Ibidem*.

³¹⁶ *Ibidem*.

³¹⁷ *Ibidem*.

³¹⁸ *Ibidem*, p. 282.

³¹⁹ *Ibidem*.

pământul fostei împărății rusești, alcătuiind toți la un loc Marea Republică, democratică, federativă, rusească.

Dar vremurile sunt schimbătoare și împrejurările politice de azi împiedică cu desăvârșire înfăptuirea acestei uniri. Republica democratică a Ucrainei, vecina noastră de peste Nistru, s-a proclamat neatîrnată și noi astfel ne-am trezit despărțiți de Rusia și republicile alcătuite în vechile ei hotare.

În astfel de împrejurări și noi suntem siliți să ne proclamăm în unire cu voința norodului: Republică, democratică moldovenească slobodă, de sine stătătoare și neatîrnată, avînd ea singură dreptul de a-și hotărî soarta în viitor.

Proclamarea neatîrnării este o cerință politică a vremii, căci republica moldovenească nu mai poate aștepta de la nimeni orînduirea vieții sale și popoarele republicii trebuie să înțeleagă, că viitorul lor atîrnă numai de la dînsule și, că acest viitor poate să fie înfăptuit numai prin așezămîntul înalt de ocîrmuire – Sfatul Țării și prin stăpînirea pusă de el – Sfatul Miniștrilor.

Republica moldovenească neatîrnată își pune ca scop pacea și înțelegerea prietenească în viața politică și economică, cu toate țările îndepărtate și vecine, socotind războiul ca cel mai vrăjmaș dușman al noroadelor și țărilor. Deci în politica sa din afară, republica moldovenească neatîrnată va urmări încheierea cât mai degrabă a păcii obștești democratice, în înțelegere cu toți întovărășiții.

În politica sa lăuntrică republica moldovenească neatîrnată, chezășluind drepturi depline tuturor națiilor, va urma mai departe cu întărirea slobozeniilor cîștigate prin revoluție și vestite prin declarația Sfatului Țării de la 2 decembrie 1917.

Îndeosebi Sfatul Țării și Sfatul Miniștrilor republicii moldovenești se va sili să cheme cît mai degrabă Adunarea poporană, pe temeiul glăsurii obștești, care va și hotărî desăvîrșit rînduiala lăuntrică în țară și legăturile ei de unire cu alte țări, dacă aceasta o va cere binele popoarelor și republicii noastre.

În al doilea rînd Sfatul Țării și Sfatul Miniștrilor republicii moldovenești neatîrnate au de grijă să hotărască în cel mai scurt timp treaba pămîntului. Acesta va trece în mîna plugarilor, plugarilor fără pămînt, pe temeiul împărțirii drepte, după cum s-a spus în declarația de la 2 decembrie.

Afară de astea Sfatul Țării și Stăpînirea (adică guvernul - n. GM) republicii au în vedere să lucreze, în cel mai scurt timp, un șir întreg de zacoane și măsuri, care să îndeustuleze nevoile de azi ale țării, în scopul de a scoate din bezna întunericului, sărăciei și foamei.

Moldoveni și noroade înfrățite ale republicii Moldovenești!

Suntem în cotitura cea mai însemnată a istoriei noastre!

De la conștiința și înțelepciunea voastră atîrnă viitorul țării!

Prin venirea oștirilor frățești române pe pămîntul republicii noastre, s-a întocmit o stare prielnică pentru munca harnică și orînduită pe toate ogoarele vieții. Oștile romînești au venit să apere drumurile de fier și magaziiile de pîne pentru front; dar ființa lor pe pămîntul nostru ajută la așezarea rînduiei în țară și de azi înainte roada muncii fiecărui cetățean al republicii este chezășuită împotriva răufăcătorilor.

Alt scop oștile românești pe pământul republicii noastre nu au. Toate zvonurile, cum că Românii au venit ca să ne cuprindă țara și să ne stăpânească, nu se potrivesc cu adevărul și să împrăstie de dușmanii republicii noastre. Că oștile românești nu ne primejduiesc neatârhnarea, slobozenia și drepturile câștigate prin revoluție – cheazășie ne sunt Franța, Anglia și America, cu mărturiile lor precum și declarațiile îputernicișilor României.

Moldoveni și noroadе înfrățite ale republicii moldovene

Fiind încredințati că zidirea vieșii noastre nu va fi atinsă de nimeni și că nimic nu primejduiește neatârhnarea și slobozeniile, dobândite prin revoluție, noi vă chemăm pe toți spre unire, spre muncă pașnică și liniște, pentru binele și folosul tuturor noroadelor republicii democratice moldovenești, de acum și pururi neatârhnate!

Primită de Sfatul Țării, la 24 ianuarie 1918”³²⁰.

Fără proclamarea Independenței Ucrainei, nu am rezerve în a crede că Basarabia nu și-ar fi proclamat, și ea, neatârhnarea. Cum cred cu tărie că, dacă guvernul Kerenski nu era înlăturat de banda de asasini a lui Lenin și Troțki, la 7 noiembrie 1917, Republica rusă ar fi reușit să-și păstreze stăpânirea, și pe mai departe, peste toate teritoriile neruse ce aparținuseră Imperiului Romanovilor. Așa că, instaurarea dictaturii bolșevice a accelerat destrămarea statului rus, impunând poporului rus un război civil atât de atroce, încât nu are și nu va avea echivalent în Istorie (1917 - 1921).

Preludiile Unirii de la 27 martie 1918. Dacă Pan Erhan a fost înlăturat din poziția de premier al Republicii Moldovenești la câteva zile după ce Armata Română trece la est de Prut, fiindcă se dovedise în fapte că era omul Rusiei și mai puțin al „republicii” de la Chișinău, el nu a părăsit guvernul de tot. Reținem că în al doilea guvern al republicii de la Chișinău, Erhan este instalat ca ministru la instrucție (învățământ).

Ion Inuleț însă, și faptul este elocvent în a sublinia cât de puternică era încă atracția Rusiei pentru Sfatul Țării, deși trimisese regimentele moldovenești (în ianuarie 1918) să lupte cu Armata Română, odată cu proclamarea independenței, își păstrează înalta poziție în stat. Așa, în calitate de președinte al Sfatului Țării, din 24 ianuarie 1918, I. Inuleț devine și președinte al Republicii Democratice Moldovenești.

Voi stărui ceva mai încolo asupra portretului extrem de negativ făcut de C. Argetoianu lui Ion Inuleț, care l-a cunoscut bine în acel început de an, al istoricului an 1918. Până atunci însă, nu ezit în a susține cu tărie că dacă Ucraina nu se proclama independentă, Basarabia nu avea de gând cu nici un chip să se rupă de Rusia. Însăși justificarea declarației de independență din noaptea de 23/24 ianuarie 1918, dovedește cu câte regrete au luat deputații moldoveni hotărârea de a se separa de republica rusă.

³²⁰ *Ibidem*, pp. 282 – 283.

Indiferent ce ar fi vrut factorii de decizie politică de la Chișinău în lunile de început al anului 1918, elementul fundamental care le-a împus/dirijat viitorul comportament politic a fost Armata Română. Probabil I. G. Duca a avut dreptate când a susținut că odată cu prăbușirea Rusiei unirea Basarabiei cu România „era virtual împlinită”³²¹. Independența Basarabiei, credea marele și cinstitul om politic liberal, o credea a fi un preludiu al Unirii „cu patria mamă”³²². Dacă s-a întârziat proclamarea Unirii, faptul s-a datorat din motive de tactică/oportunitate politică. Rusia revoluționară trebuia menajată, atâta vreme cât încă mai exista în România „o aparență”³²³ de front rusesc.

Împotriva celor susținute de C. Argetoianu, după cum vom vedea mai jos, I. G. Duca, afirmă că guvernul român i-a temperat pe conducătorii basarabeni I. Inculeț și D. Ciugureanu în a proclama Unirea. România avea temeri că dacă Unirea s-ar fi produs mai repede, putea fi acuzată de Aliați că a provocat ieșirea Rusiei din luptă. Sau că a cucerit Basarabia cu armele.

Lumea întreagă trebuia să vadă că Unirea se produce prin voința liberă, suverană a Republicii Moldovenești în baza sacrosantului principiu al autodeterminării popoarelor. Principiul în cauză devenise universal acceptat îndeosebi după *Declarația din aprilie 1918* a președintelui S.U.A., Woodrow Wilson. Nu rețin decât ca pe un fals istoric premeditat, după cum o va dovedi cu vârf și îndesat faptele, o declarație asemănătoare făcută de guvernul V. I. Lenin imediat după ce se instalează la putere în Rusia democratică prin lovitura de stat de la 25 octombrie / 7 noiembrie 1917.

Așadar, să luăm act de opinia mai mult decât avizată a lui I. G. Duca, după care unirea Basarabiei cu România, după ce armata română a intrat în Basarabia, era ca și înfăptuită.

Până atunci însă, consemnez că de-abia pe 17 februarie 1918, guvernul de la Chișinău adresează o *Notă* omologului său de la Iași în care îi înaintează Declarația de Independență din 24 ianuarie 1918. *Nota* specifică că Basarabia a rupt orice raport de dependență de Rusia și că istoricul act s-a făcut „cu asentimentul entuziast al întregului popor din Republica Moldovenească”³²⁴.

Alexandru Averescu, care era nu de multă vreme noul prim-ministru, este informat cum că „Guvernul Republicii”³²⁵ va stabili repede „raporturi strânse și frățești cu Regatul Român”³²⁶, în baza vecinătății și „prin comunitatea rasei”³²⁷. *Nota* este semnată nu de Ion Inculeț, nici de D. Ciugureanu, ci de ministrul de externe, „adevăratul părinte al Mișcării Naționale din Basarabia”³²⁸, Ioan Pelivan,

³²¹ I. G. Duca, *Memorii*, III, p. 85.

³²² *Ibidem*.

³²³ *Ibidem*.

³²⁴ Iurie Colesnic, *Generația Unirii. Enciclopedie.*, p. 55.

³²⁵ *Ibidem*.

³²⁶ *Ibidem*.

³²⁷ *Ibidem*.

³²⁸ Vezi Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *op. cit.*, (coperta 1).

fapt ce nu-l cred deloc întâmplător. Cei doi nu voiau să-și lege numele de un act atât de tranșant. Desigur, îi am în vedere pe I. Incuț și D. Ciugureanu.

Pentru a ilustra creșterea exponențială a curentului Unirii în Basarabia, după ce și-a proclamat independența, rupând orice legătură politică cu Rusia (devenită bolșevică), voi analiza câteva declarații-document ce datează chiar din 24 ianuarie 1918 (două dintre ele) și una din 1 februarie 1918.

Prima declarație aparține unui „grup de români din toate provinciile românești”³²⁹ și are ca obiect urgența înlăptuirii idealului național al unirii tuturor românilor. Declarația a fost publicată în nr. 8 al ziarului „România Nouă” din Chișinău din 24 ianuarie 1918³³⁰. Autorii declarației zic că în vremurile trăite nu le dă voie să asiste indiferenți la viitorul neamului. Războiul actual a deșteptat popoarele, mari sau mici, lipsa unirii a făcut ca neamul românesc să sufere jug străin sute de ani, sute de ani de „lacrimi și suspine”³³¹.

Românii au dreptul la o țară a lor, de la Nistru până la Tisa „în care noi suntem cei mai vechi și cei mai mulți locuitori”³³². Țara de mâine, a românilor, trebuie să se întindă peste întreg pământul locuit de ei. Străinii, rușii, ungurii, germanii ne-au luat și puținele drepturi naționale. În Rusia s-au mai schimbat lucrurile după căderea țarului. Ne-am strâns în jurul ziarului „Ardealul” dându-ne mâna cu „tinerimea din Basarabia”³³³, dorind să intrăm în „luptă deschisă pentru înlăptuirea unirii politice a tuturor românilor”³³⁴ într-un stat unitar. Vom crea o Românie nouă de către noi și pentru noi. Va fi o Românie mai bună decât cea de astăzi. Începând din această sfântă zi nou nu ne mai socotim a fi ardeleni, olteni, munteni, bucovineni, moldoveni ci „ca cetățenii aceluiasi stat unitar românesc”³³⁵. Alături de noi, deocamdată, s-au alăturat „numai tinerimea studioasă din Basarabia”³³⁶. Sperăm să-i vedem în curând pe toți românii basarabeni.

Fiecare român trebuie să înțeleagă că salvarea noastră, mântuirea poporului român se află „numai într-o Românie nouă, a tuturor românilor”³³⁷. Vom lupta și munci, vom trăi și muri pentru această Românie, glăsuia Declarația. Ea este semnată de românii din Transilvania (Dr. Onisifor Ghibu, Dr. Ioan Mateiu, Andrei Oțetea, Gh. Codrea ș. a.), din Bucovina (G. Tofan, Dr. Ovidiu Țopa, Emanuel Ilinț), din Basarabia (V. Horea, Ioan Valuță, Vl. Cazacliu, Al. Văleanu), din România (G. Murgoci, Petre Haneș, V. Tempeanu), din Macedonia (Constantin Noe, E. Balamoce) și din Serbia (Dr. Atanasie Popovici)³³⁸.

³²⁹ Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei...*, p. 241.

³³⁰ *Ibidem*.

³³¹ *Ibidem*.

³³² *Ibidem*.

³³³ *Ibidem*, p. 242.

³³⁴ *Ibidem*.

³³⁵ *Ibidem*.

³³⁶ *Ibidem*, p. 243.

³³⁷ *Ibidem*, p. 244.

³³⁸ *Ibidem*.

A doua declarație aparține „tinerimii din Basarabia”³³⁹. Nu am găsit nici un nume printre semnatori. Datează tot din 24 ianuarie 1918, fiind publicată tot în ziarul „România Nouă”, nr. 8, apărut la Chișinău³⁴⁰. Chiar de la început „tinerimea” afirmă tranșant că „Basarabia noastră este țara românească, întocmai ca și celelalte țări de peste Prut locuit de frații noștri”³⁴¹. De 106 ani a fost ruptă de la sânul mamei noastre, Moldova, iar străinul ne-a asuprit și batjocorit cum a vrut. Sub stăpânirea rusească ni s-a luat „orice drept la viață națională și omenească”³⁴². Sub ruși nu am avut școală, nu am avut biserică, nu am avut limbă, n-avem nimic din binefacerile civilizației. Pământurile ni s-au luat și s-au dat la străinii „colonizați”. Din stăpâni la noi în țară am ajuns să fim batjocoriți cu numele „cap de bou”³⁴³. Unii s-au lepădat de neamul lor crezându-i pe străini frați și au început să-i urască pe români. Noi știm că de la străini nu putem aștepta nimic bun. Toată nădejdea ne-o punem în unirea neamului nostru. Nu ne trebuie Rusia, fie ea și republică federativă, căci în 100 de ani ne-a adus sabie și robie, iar după revoluție „nu ne-a dat decât anarhie”³⁴⁴. Vrem o Românie a tuturor românilor. Suntem fericiți că ne putem da mâna cu frații noștri din Transilvania, Bucovina, România, Macedonia, Serbia.

La lupta pe care o începem azi vă chemăm pe toți frații basarabeni. Blestemat să fie cel care ne va împiedica. Nu ne vom uita la minciunile dușmanilor, care spun despre noi că „nu suntem democrați și progresiști”³⁴⁵. Noi suntem în avangarda poporului, așa cum în toată lumea studenții sunt în fruntea luptei pentru Bine. Avem sufletele curate. Avem gândurile curate. Avem iubire față de neam vrând să-i aducem fericire. Să ne ajute sfântul Dumnezeu în lupta noastră dreaptă și „după gândul nostru cel Bun”³⁴⁶.

În același ziar, „România Nouă”, din Chișinău, pe 1 februarie 1918, a fost publicată „chemarea scriitorilor români către neamul românesc din Basarabia”³⁴⁷. Chemarea face o scurtă sinteză a suferințelor românilor basarabeni sub jugul rusesc care a ridicat la Prut „un zid de negură”³⁴⁸. Rușii v-au ținut în lanțuri, în întuneric, fără libertăți, fără lumină. Numai Dumnezeu știe cum ați trăit. Nu v-am putut ajuta cu nimic. Priveam spre Prut cu durere, văzând cum dușmanul vă îngroapă de vii. A venit, însă, timpul libertății, iar peste Prut „s-a durat punte”³⁴⁹. A sosit vremea să ne unim, să ne înfrățim, așa cum am fost „odată în țara lui Ștefan Voevod cel Mare și

³³⁹ *Ibidem.*

³⁴⁰ *Ibidem.*

³⁴¹ *Ibidem.*

³⁴² *Ibidem.*

³⁴³ *Ibidem.*

³⁴⁴ *Ibidem*, p. 245.

³⁴⁵ *Ibidem.*

³⁴⁶ *Ibidem.*

³⁴⁷ *Ibidem*, p. 246.

³⁴⁸ *Ibidem.*

³⁴⁹ *Ibidem.*

Sfânt”³⁵⁰. Limba, biserica, școala, cultura trebuie să ne unească. Să nu mai avem hotar între noi. Ca și Iov, pe care Dumnezeu l-a binecuvântat, după atâtea dureri și suferință să ne unim pentru a trăi într-o țară frumoasă și binecuvântată. Chemarea are printre semnatori nume precum M. Sadoveanu, I. Pilat, C. Giurescu, I. Agârbiceanu, Ion Minulescu, Radu D. Rosetti, Mihail Sorbu, Natalia Negru, Mihail Codreanu, Nichifor Crainic³⁵¹ ș.a. Înaintea numelor scriitorilor este scris: „Scriitorii din România, Ardeal și Bucovina”³⁵².

În această atmosferă favorabilă dezvoltării mișcării naționale, I. Inculeț și D. Ciugureanu vin la Iași pe 26 februarie 1918. Cei doi demnitari mulțumesc guvernului român pentru ajutorul dat de România. Delegația s-a întâlnit și cu gen. Al. Averescu, primul ministru la acea dată. Conform celor notate de C. Argetoianu, Al. Averescu n-a prea avut timp să stea de vorbă cu cei doi, delegându-l pe marele samsar al perioadei interbelice și, îndeosebi, al rușinoasei domnii a lui Carol II (1930 - 1940)³⁵³. Iurie Colesnic susține că Inculeț și Ciugureanu au venit la Iași pentru a discuta în „linii mari chestiunea unirii Basarabiei cu România”³⁵⁴. Constantin Argetoianu, ca martor avizat, direct la evenimente, are altă opinie. După Argetoianu, și versatul, maleficul om politic cu greu se înșela sau putea fi înșelat, cei doi demnitari basarabeni au venit la Iași, nici mai mult, nici mai puțin, decât „să obție prin noi de la nemți dreptul de a trimite delegați la București, pentru a negocia pacea paralel cu România”³⁵⁵.

C. Argetoianu îi judecă aspru pe cei doi basarabeni, notând că ar fi „doi tineri fără trecut și experiență”³⁵⁶, deștepți și lacomi de profit personal. Marele samsar le oferă o masă la Cercul Militar din Iași, a cărei chitanță de plată o anexează cărții sale de *Memorii*³⁵⁷. Pe I. Inculeț, C. Argetoianu îl face „râmă”, îmbrăcat cu haine murdare, urechi mari și un „nas formidabil, un nas menit să miroase la distanță și să descurce în tufișul vieții poteca cea bună”³⁵⁸. Vorbeau prost românește, constată Argetoianu, și au devenit „buni români”, fiindcă „așa a suflat vântul”³⁵⁹. Nu aveau pic de sentimente românești, le convenea să o facă pe

³⁵⁰ *Ibidem*, p. 247.

³⁵¹ *Ibidem*.

³⁵² *Ibidem*.

³⁵³ Constantin Argetoianu, *Memorii. Pentru cei de Mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. V, partea a V-a (1918), Anexe documentare, Ediție și indice de Stelian Neagoe, Edit. Machiavelli, București, 1995, pp. 28 – 30.

³⁵⁴ Iurie Colesnic, *op. cit.*, p. 55.

³⁵⁵ Constantin Argetoianu, *op. cit.*, p. 29.

³⁵⁶ *Ibidem*, p. 28.

³⁵⁷ *Ibidem*, Anexa XX, p. 287. Chitanța cuprinde Meniul oferit celor doi: supă, crochete, friptură rată, brânză, salată, tartă, înghețată, vin; semnăturile de pe meniu au fost puse de toți membrii delegației basarabene. Primul e Ion Inculeț, apoi Dr. D. Ciugureanu, D. Cazacu și încă 9 semnături indescifrabile. Inculeț și Ciugureanu și-au trecut și funcțiile: președintele Sfatului Țării și Președinte al Consiliului de Miniștri al Republicii Moldovenești.

³⁵⁸ *Ibidem*, p. 28.

³⁵⁹ *Ibidem*.

președinții de țară și de guvern „sub oblăduirea armatei noastre”³⁶⁰, susținând sus și tare, cu dârzenie, „Independența Republicii Moldovenești”³⁶¹. Ion Inculeț avea o mentalitate de „delicvent”, nota C. Argetoianu, argumentându-și judecata cu afirmația că avea în suflet „mocirla tuturor perversităților”³⁶². Înainte de 27 martie, susține marele samsar politic, I. Inculeț „a ciupit”³⁶³ 2 milioane de lei de la guvernul Al. Marghiloman „ca să voteze în Sfatul Țării alipirea Basarabiei de patria mumă”³⁶⁴. Banii, notează C. Argetoianu, i-au fost dați la hotelul „Londra” din Chișinău de către „deputații dr. Pilescu și Andrei Carteanu, a căror declarație o posed”³⁶⁵.

Evident, pentru a-l crede pe C. Argetoianu, ar trebui să verificăm cele afirmate și dintr-o altă sursă. N-am găsit-o, iar declarațiile celor doi deputați, cu privire la cele 2 milioane de lei date lui I. Inculeț, la hotelul „Londra”, cel mai probabil pe 24 martie 1918, nu au fost publicate niciodată. Deci, acuzațiile lui C. Argetoianu la adresa lui I. Inculeț le cred extrem de subiective, răuvoitoare în cel mai înalt grad, făcute dintr-o mare ură politică, luând în calcul înaltele demnități guvernamentale ocupate de omul politic basarabean pe parcursul deceniului 4 al secolului XX.

Județele Bălți și Soroca cer Unirea. Pe 26 februarie 1918, la Iași, delegația basarabeană, aflată după cum știm în vizită oficială, a vizitat pe toți membrii guvernului României, cât și pe președinții Parlamentului. Delegația este primită la palatul regal de regele Ferdinand. La întâlnirea cu Al. Averescu, acesta declară delegației de la Chișinău că el a primit propuneri din partea Austro-Ungariei de a împărți Republica Moldovenească, evident, între imperiul bicefal și România. El nu a acceptat propunerea, deoarece este adeptul unui stat moldovean independent, zice Averescu.

De asemenea, delegația a stăruit pe lângă România, conform mandatului primit din partea Sfatului Țării, ca Chișinăul să fie acceptat la negocierile de pace de la Brest – Litovsk dintre Rusia bolșevică și Puterile Centrale, cât și la negocierile de la Bufta – București. La Brest delegația moldoveană nu a putut să se deplaseze din cauza războiului civil din Rusia, iar la Bufta din cauza opoziției diplomației românești. Pe 2 martie 1918, după ce Al. Averescu este demis și înlocuit cu germanofilul Al. Marghiloman, I. Inculeț însoțit de Pan Halippa, ce erau la Iași, discută cu noul șef al guvernului român posibilitatea Unirii Basarabiei cu România.

Pe 2 martie 1918, reprezentanții ținutului Bălți, într-o adunare a *Zemstvei*, 18 la număr, semnează o cerere către Sfatul Țării prin care cer „de a ne uni cu țara

³⁶⁰ *Ibidem*, p. 29.

³⁶¹ *Ibidem*.

³⁶² *Ibidem*.

³⁶³ *Ibidem*.

³⁶⁴ *Ibidem*.

³⁶⁵ *Ibidem*.

noastră mamă: România”³⁶⁶. Scăpați de „tirania rusească”, ziceau cei 18 reprezentanți, eram gata „să ne prăpădim în focul anarhiei bolșevice”³⁶⁷. România ne-a dat ajutor generos scăpându-ne de mare primejdie, aducându-ne „scutul, liniștea și rânduiești pierdute”³⁶⁸. Nu avem puteri să ne cârmuim singuri. Suntem în pericol de a cădea din nou sub jug străin și să redevenim robi. Drept urmare, în ținutul Bălți „hotărâm să ne unim din nou cu scumpa țară mamă: România”³⁶⁹, să fim cu ea la bine și la greu. Ne adresăm, deci, Sfatului Țării, ca „ascultând glasul nostru”³⁷⁰, să hotărască mai repede „sfânta, mântuitoarea, mult dorită și veșnica noastră unire cu țara mamă, România”³⁷¹. Cererea a fost semnată de 18 reprezentanți din rândul cărora redau numele lui Simion Ciobanu, Ioan Guriță, A. Filip, Gh. Ciobanu, M. Moscalu, Gh. Cocoș, Vasile Costică, Ioan Cazacencu.

Cu o zi mai târziu, pe 3 martie 1918, Adunarea *Zemstvei* ținutului Bălți votează cu unanimitate de voturi o moțiune, la care se asociază și „marii proprietari”³⁷², prin care cer unirea Basarabiei cu România „sub al cărei regim constituțional și sub ocrotirea legilor ei de monarhie democratică vedem siguranța existenței noastre naționale”. Cererea este motivată prin argumentul istoric că Basarabia, „timp de 14 veacuri”³⁷³ a fost una cu Moldova din dreapta Prutului. În 1812, Basarabia a fost smulsă „fără consimțământul ei de la trunchiul ei etnografic”³⁷⁴. Și-a redobândit libertatea în decembrie 1917 în baza principiilor proclamate „de marea revoluțiune a popoarelor fostului mare imperiu al tuturor Rușilor”. În încheiere, Adunarea face apel către toate adunările similare din Basarabia să ceară Sfatului Țării de la Chișinău „să trimeată o delegațiune”³⁷⁵ la Iași spre a depune „la picioarele Tronului României omagiile noastre de devotament și credință”³⁷⁶ regelui Ferdinand.

Cererea este semnată de peste 70 de persoane între care amintim C. Leancă, președintele *Zemstvei* din Bălți, Gr. Blajevski, primarul orașului Bălți, C. Hîncu, președintele *zemstvei* ținutale, I. Lefter, comisarul ținutului Bălți, D. Vrabie, președintele Partidului Național Moldovenesc ș.a.

Pe 10 martie 1918, marii proprietari de pământ din Basarabia au înaintat guvernului român un amplu memoriu, în care, după un excurs istoric justificativ și o *Concluzie* în care roagă să facă ordine în Basarabia. Respectivii cereau înlăturarea Sfatului Țării de la conducere pe motiv că era „o instituțiune arbitrară

³⁶⁶ Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, p. 247.

³⁶⁷ *Ibidem.*

³⁶⁸ *Ibidem.*

³⁶⁹ *Ibidem.*

³⁷⁰ *Ibidem.*

³⁷¹ *Ibidem.*

³⁷² *Ibidem*, p. 249.

³⁷³ *Ibidem.*

³⁷⁴ *Ibidem*, p. 249.

³⁷⁵ *Ibidem.*

³⁷⁶ *Ibidem.*

aleasă de o bandă de soldați maximaliști”³⁷⁷ (bolșevici - n. GM). Sfatul Țării s-a format fără a fi consultate „păturile burgheze și intelectuale”³⁷⁸, nici țărani bogăți. El s-a format din „demagogi și aventurieri politici”³⁷⁹ având în frunte persoane care au aparținut la Petrograd „organizațiilor extreme socialiste”³⁸⁰. Soluția nu era decât impunerea unei administrații a armatei române care să restabilească ordinea în țară, să garanteze viețile și bunurile poporului. Memoriul a fost semnat de reprezentantul marilor proprietari P. Sinadino.

Aceiași mari proprietari din Basarabia, pe 6 martie 1918, într-o audiență acordată de regele Ferdinand la „Cartierul Regal din Iași”³⁸¹ roagă suveranul României să accepte unirea Basarabiei cu România. Delegația a fost condusă de Președintele Uniunii Marilor Proprietari, Pantelimon V. Sinadino, avându-i alături pe N. Botezatu, Socrate Cavaliotti, Victor Șerer, Gheorghe Govata, Al. Sinadino³⁸².

Pe zi ce trece, instituțiile administrației locale din Basarabia se pronunțau pentru grăbirea actului Unirii cu România. Așa, pe 13 martie 1918, *Zemstva* din Soroca, în „unire cu proprietarii jud. Soroca”³⁸³, fac un apel către Sfatul Țării să proclame neîntârziat unirea cu România. *Apelul* a fost semnat de peste 200 de persoane, printre ele remarcându-l pe Vasile Stroescu, marele binefăcător al poporului român de la începutul secolului XX.

În zilele premergătoare Unirii, Ucraina aflată în negocieri de pace cu Germania, emite din nou pretenții teritoriale asupra unor părți din Basarabia (Hotin și Cetatea Albă). Intenția Ucrainei a generat o dezbatere aprinsă în Sfatul Țării în ziua de 16 martie 1918. Ucraina reclama faptul că la constituirea Sfatului Țării „glasul secției ucrainene nu se auzise”³⁸⁴, și că „ucrainenii sunt mai vechi în țara aceasta (Basarabia - n. GM) și că sunt amestecați cu moldovenii”³⁸⁵. Același lucru, cum că ucrainenii „sunt mai vechi în Basarabia ca moldovenii”³⁸⁶, l-a susținut în Sfatul Țării și deputatul ucrainean Osmolovschi. Alegațiile respectivului deputat, cât și neadevărurile susținute de Ucraina privind Basarabia, au fost criticate și combătute cu argumente istorice, etnice și statistice de numeroși deputați moldoveni, între care subliniem numele lui Pan Erhan, Clujevschi, Bogoș, Gafencu, Vl. Cristi (ministru de interne), Crigan, Buzdugan³⁸⁷ ș.a. Deputații moldoveni acuzau Ucraina de trădare a principiilor revoluției, de lăcomie și intenție de

³⁷⁷ *Ibidem*, p. 253.

³⁷⁸ *Ibidem*.

³⁷⁹ *Ibidem*.

³⁸⁰ *Ibidem*.

³⁸¹ *Ibidem*, p. 254.

³⁸² *Ibidem*, p. 253.

³⁸³ *Ibidem*, p. 254; *Apelul* a fost publicat și de Dr. P. Cazacu în *op. cit.*, pp. 308 – 310.

³⁸⁴ Dr. P. Cazacu, *op. cit.*, p. 314.

³⁸⁵ *Ibidem*.

³⁸⁶ *Ibidem*, p. 313.

³⁸⁷ *Ibidem*, pp. 309 – 313.

agresiune. Dezbaterile din Sfatul Țării, din 16 martie 1918, se încheie cu un protest solemn contra amestecului Ucrainei „în soarta Basarabiei”³⁸⁸.

În urma dezbaterilor din 16 martie 1918, Sfatul Țării adresează o *Notă* de protest Republicii Ucraina în care respinge cu vehemență tentativa acesteia de a limita/împiedica autodeterminarea „poporului moldovenesc și a altor popoare, locuitoare pe teritoriul fostei gubernii a Basarabiei”³⁸⁹. *Nota* reamintește Ucrainei că după revoluția rusă ambele state „s-au declarat autonome”³⁹⁰ stabilindu-se între ele relații de respect și bună vecinătate. Sfatul Țării află cu „surprindere” despre dorința Ucrainei „de a participa la Conferința de Pace de la București”³⁹¹ spre a discuta problema împărțirii de teritorii din Republica Moldovenească. Sfatul Țării reamintește Ucrainei că trecutul său istoric aparține unei regiuni istorice total străine celui ucrainean. Este o mare nedreptate amestecul Ucrainei „în treburile Moldovei”³⁹². Ambele au făcut mari sacrificii pentru a deveni libere și „neatîrnate”, fapt pentru care „Moldova cu amărăciune află despre tentativele surorii ei mai mari împotriva independenței Republicii Moldovenești”³⁹³.

Drept urmare, Sfatul Țării, în care au reprezentanți „toate națiunile care locuiesc pe teritoriul Basarabiei, își exprimă în unanimitate protestul său energic împotriva tentativelor neuzite ale unui popor abia eliberat asupra dreptului și libertății altuia, care și el a devenit liber”³⁹⁴. Sfatul Țării declară că popoarele care trăiesc în Basarabia doresc a vedea „republica Moldovenească independentă, neatîrnată și indivizibilă”³⁹⁵. Respinge cu vehemență și indignare orice tentativă de amestec în suveranitatea republicii. Ucraina nu are dreptul să „sugrume” libertatea popoarelor Basarabiei³⁹⁶. Protestul a fost semnat de secretarul Sfatului Țării, B. Epuri. Faptul că protestul nu a fost semnat, cum era firesc, de președintele Republicii Moldovenești, I. Inculeț, care era și al Sfatului Țării, dovedește duplicitatea lîmpe de a acestuia, loialitatea bine ascunsă Petrogradului și Rusiei.

În zilele premergătoare unirii Basarabiei cu România aceasta, adică România, trece prin momente extrem de dificile. Trădată de Rusia, rămasă singură pe frontul de est în fața Puterilor Centrale biruitoare temporar, guvernele care s-au format după cel al lui I. I. C. Brătianu (Al. Averescu și Al. Marghiloman) aveau de făcut față unor provocări istorice imense. Germania și Austro-Ungaria presau să negocieze mai repede pacea, defetiștii sfătuiau familia regală să se refugieze în Rusia, Al. Averescu și alții vorbeau de rezistență disperată până la capăt (triumful morții).

Dinastia română era amenințată a fi alungată de o Germanie biruitoare și răzbunătoare, așa cum se exprima E. Kühlmann într-un *raport* către ministrul de

³⁸⁸ *Ibidem*, p. 314.

³⁸⁹ Iurie Colesnic, *op. cit.*, p. 59.

³⁹⁰ *Ibidem*.

³⁹¹ *Ibidem*.

³⁹² *Ibidem*.

³⁹³ *Ibidem*.

³⁹⁴ *Ibidem*.

³⁹⁵ *Ibidem*.

³⁹⁶ *Ibidem*.

externe german de la 1/14 martie 1918. Diplomatul german nota că aceasta a fost voința exprimată de împăratul Wilhelm II, dar izgonirea de pe tron a regelui Ferdinand nu trebuie „impusă direct de noi”³⁹⁷, ci „înfăptuită liber de poporul român”³⁹⁸. Mai subliniez că *raportul* Kühlmann recunoștea faptul că, cu toate că Rusia ieșise rușinos din război, România rămânând singură să înfrunte armatele Puterilor Centrale pe întreg frontul de Est, în primăvara lui 1918, „o continuare a luptei de către Germania împotriva României este ca și imposibilă”³⁹⁹.

Recunosc faptul că înlăturarea guvernului Al. Averescu cu unul condus de Al. Marghiloman s-a făcut de către regele Ferdinand, la sugestia lui Czernin, ministrul de externe al Austro-Ungariei, când cei doi s-au întâlnit în gara Pădureni (județul Bacău)⁴⁰⁰. Guvernul român acceptase toate condițiile draconice ale dictatului impus de Puterile Centrale care au impus României să cedeze Creștele Carpaților, Dobrogea și o exploatare economică de tip colonial pe o sută de ani. Spre a o face să accepte cele „discutate” la Bufta între cele două părți, Puterile Centrale propun României ca, „în schimbul Dobrogei să primească Basarabia”⁴⁰¹. Propunerea germană i s-a făcut lui Al. Averescu înainte de a fi demis din funcția de prim-ministru. Generalul-erou al poporului român refuză categoric schimbul de teritorii propus, voind ca Basarabia să se unească din liberă voință, în baza principiilor de autodeterminare a națiunilor, și nu ca urmare a bunăvoinței Puterilor Centrale.

După cum am reliefat în paginile anterioare, în luna martie 1918, în Basarabia, s-a dezvoltat un curent general în favoarea unirii cu România. Constantin Stere se deplasase la Chișinău, ca unul care cunoștea mai bine ca oricine situația generală și oamenii, discutând, ținând cuvântări, dând interviuri, lămurind pe cei ce aveau rezerve, limpezind îndoielile. Curentul general al Unirii, la acea vreme, era combătut vehement de oamenii bolșevicilor. Aceștia lansau, și ei, proclamații, apeluri, țineau discursuri în care se vorbea de „fericirea” care i-ar aștepta pe basarabeni alături de Rusia lui V. I. Lenin. Basarabia era străbătută în lung și lat de propagandiștii bolșevici, între care se distinge prin vehemență și ură la adresa României, politruca Bresta Breslovskaja, poreclită „bunica revoluției”⁴⁰².

În data de 23 martie 1918, I. Inculeț, P. Halippa și D. Ciugureanu revin la Iași, discută cu oficiali români detaliile înfăptuirii Unirii și-l invită pe Al. Marghiloman, primul ministru la Chișinău. Al. Marghiloman, la rândul său, îi invită pe cei 3 demnitari basarabeni în ședința de guvern din 23 martie, sugerându-le să plece cât mai repede la Chișinău spre a proclama Unirea. Pan Halippa a fost de acord imediat cu sfatul lui Marghiloman, iar Inculeț și Ciugureanu au manifestat rezerve. Ultimii doi au solicitat un răgaz de 24 de ore. Ei aveau rețineri din cauza

³⁹⁷ *Ibidem*, p. 57.

³⁹⁸ *Ibidem*.

³⁹⁹ *Ibidem*.

⁴⁰⁰ Pamfil Șeicaru, *România în Marele Război*, prefată de Ion Gh. I. Brătianu, traducere din limba franceză de: Adrian Iancu, Dan Radu Stănescu, Elis Bușneag, Daniel Nicolescu, Edit. Eminescu, București, 1994, p. 332.

⁴⁰¹ *Ibidem*.

⁴⁰² *Ibidem*, p. 333.

caracterului accentuat conservator al guvernului român, și voiau să primească „garanții formale”⁴⁰³ privind reforma agrară și votul universal, două dintre marile izbânzi social-politice legiferate deja în Republica Moldovenească.

Înainte de a trece cele 24 de ore, I. Inculeț voia să consulte și diplomații Antantei aflați la Iași, cu privire la Unire. Baronul Fasciotti, reprezentantul Italiei, îi spuse să nu-și facă iluzii că Rusia nu va redeveni o mare putere, așa că să fie rezervat, diplomatul englez Barclay, i-a spus să procedeze cum crede de cuviință, iar contele Saint-Aulaire, ambasadorul Franței și Wopika, ambasadorul S.U.A., l-au sfătuit să decidă repede în favoarea Unirii. Același lucru l-a sfătuit și Ion I.C. Brătianu pe I. Inculeț „să proclame fără întârziere unirea”⁴⁰⁴.

I.G. Duca nu a fost convins că C. Stere, în cele 3 zile înaintea zilei de 27 martie 1918, cât a stat la Chișinău, ar fi determinat decisiv cursul evenimentelor zilei respective. El, în loc să-i convingă pe reprezentanții minorităților din Sfatul Țării să voteze Unirea mai mult i-a ridicat împotrivă, susține omul politic liberal. Așa se explică voturile de abținere și împotrivă din 27 martie 1918⁴⁰⁵.

În proclamarea actului Unirii, afirmă în cunoștință de cauză I.G. Duca, rolul lui Constantin Stere, „rolul său se mărginește la acela de oaspete”⁴⁰⁶ și nici vorbă la acela de „factor determinant”⁴⁰⁷ cum se lauda el și acoliții săi. Evident că în judecata lui I.G. Duca în privința lui C. Stere, colaboraționismul acestuia dintre anii 1916 - 1918 cu Puterile Centrale, cât și conducerea ziarului „Lumina”, tot din acei ani, au cântărit mult mai greu decât patriotismul și meritele acestuia în lupta pentru cauza națională.

Procesul - verbal al ședinței Sfatului Țării despre Unirea din 27 martie 1918. Din istoricul document⁴⁰⁸, aflăm că ședința înaltului for a început la ora 4 și 15 minute după amiaza, și s-a încheiat la ora 19 și 20 de minute⁴⁰⁹. Prezidiul adunării a fost compus din P.N. Halippa, B.M. Epuri, C.P. Misircov și I.A. Buzdugan. De față erau întreg guvernul Republicii Moldovenești, C. Stere, primul ministru al României, Al. Marghiloman, ministrul de război al României, generalul Hîrjeu, alți reprezentanți „ai guvernului român”⁴¹⁰. Adunarea a fost condusă de Ion Inculeț, care începe prin a saluta pe „capul” guvernului român, „d. Marghiloman”⁴¹¹. Și iată-l pe revoluționarul „maximalist” (bolșevic), Ion Inculeț, omul duplicității depline, în sufletul căruia exista prea puțin sau deloc iubire față de România, conducând ședința istorică din 27 martie 1918. Desigur, Unirea fusese

⁴⁰³ I. G. Duca, *op. cit.*, p. 85.

⁴⁰⁴ *Ibidem.*

⁴⁰⁵ *Ibidem.*

⁴⁰⁶ *Ibidem.*

⁴⁰⁷ *Ibidem.*

⁴⁰⁸ Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, p. 257; documentul a fost reprodus și de Iurie Colesnic, *op. cit.*, pp. 62 – 69.

⁴⁰⁹ Iurie Colesnic, *op. cit.*, p. 62.

⁴¹⁰ *Ibidem.*

⁴¹¹ *Ibidem.*

hotărâtă cu câteva zile înainte, iar din această perspectivă, istorica ședință a fost una cu un final dinainte știut.

Vor fi fost în joc, și, mai ales, adânc convingătoare, cele 2 milioane de lei, pe care, după C. Argetoianu, I. Incuț le-ar fi primit din partea guvernului român, nu știm. Cred însă, după cum a evoluat cariera politică a lui Incuț în România Unită, când s-a dovedit omul tuturor tranzacțiilor și compromisurilor perioadei interbelice, că cele afirmate de omul politic pro-carlist *pot* fi adevărate. Regret enorm că cele două declarații date de cei doi deputați români, care au înmănat lui Ion Incuț, la hotelul „Londra” din Chișinău, cu 2 - 3 zile înainte de 27 martie, Argetoianu nu le-a făcut publice. S-au pierdut? Sau zac ascunse în cine știe ce cotlon? Dacă ar ieși la iveală ar lua definitiv masca de „apostol” al românilor basarabeni de pe fața lui I. Incuț...

Revenind la ziua de 27 martie 1918, subliniez că Incuț și-a jucat bine, convingător rolul. Se adresează înaltului for afirmând că asistă la o „ședință istorică pentru națiunea noastră”⁴¹², urându-le deputaților să facă tot ceea ce trebuie „ca să ieșim cu cinste în acest moment istoric”⁴¹³. După care dă cuvântul lui Al. Marghiloman. Sala îl primește cu aplauze, iar voci îi zic: „Rugăm, Rugăm!”⁴¹⁴, adică să vorbească!

Marghiloman declară că problema Unirii s-a pus odată ce Basarabia și-a proclamat independența. Subliniază rapiditatea cu care România a răspuns cererilor de ajutor ale Republicii, căci, zicea el, ne chema „datoria și vocea sângelui”⁴¹⁵. România a garantat integritatea Basarabiei la Conferința de Pace de la București. Înțelege ca guvernul român să acționeze conform „obiceiurilor locale, moravurile, libertățile și drepturile câștigate de domniile voastre”⁴¹⁶. Unirea Basarabiei cu România, declară Al. Marghiloman, se face cu respectarea „particularităților locale ale acestei țări”⁴¹⁷. Citește, în acest sens, o declarație pregătită înainte, în care afirmă: România va respecta autonomia Basarabiei; Basarabia va avea Sfatul său, ales în baza votului universal; drepturile minorităților vor fi respectate; în guvernul României vor intra doi miniștri „aleși de Sfatul Țării existent”⁴¹⁸; Basarabia va trimite în parlamentul României un număr de deputați „proporțional cu numărul populației”⁴¹⁹; alegerile în Basarabia (?) se vor ține în baza votului universal, egal, direct și secret; recrutarea armatei se face în Basarabia ca în tot regatul român, în baza principiului teritorial; Sfatul Țării își stabilește bugetul său; el controlează administrația provinciei la toate nivelurile; legile existente în Basarabia (autoguvernarea) „nu vor putea fi schimbate de către Parlamentul Român”⁴²⁰. Al. Marghiloman încheie citirea declarației, zicând că el și delegația din România se

⁴¹² *Ibidem*, p. 62.

⁴¹³ *Ibidem*.

⁴¹⁴ *Ibidem*.

⁴¹⁵ *Ibidem*, p. 63.

⁴¹⁶ *Ibidem*.

⁴¹⁷ *Ibidem*.

⁴¹⁸ *Ibidem*.

⁴¹⁹ *Ibidem*.

⁴²⁰ *Ibidem*.

vor retrage, pentru ca Sfatul Țării să poată discuta „cu toată libertatea propunerea guvernului român”⁴²¹. Urmează aplauze furtunoase în momentul când delegația părăsește sala.

I. Inculeț dă cuvântul deputatului Cijevski, care propune să primească în „mijlocul său”⁴²² pe „luptătorul politic”, „profesorul savant” Constantin Stere. Inculeț reia cuvântul zicând că el a avut fericirea „să fac revoluția rusă la Petrograd”⁴²³. Crede că reîntoarcerea în Basarabia a „mucenicului regimului țarist”⁴²⁴, C. Stere, îi oferă prilejul să-l primească în mijlocul lor ca pe un deputat de-al lor. Iarăși sala ovaționează.

C. Stere, emoționat, se adresează Sfatului Țării, zicând că trăiește clipe de bucurie și fericire. Hotărârea ce o vom lua Sfatul Țării va avea o importanță extraordinară pentru poporul român. Trăim timpuri istorice înălțătoare, declara el. Istoria apasă pe umerii noștri o răspundere imensă. Nimeni în afară de noi nu are dreptul să vorbească, să hotărască „ceva în numele poporului Basarabiei”⁴²⁵. A venit o eră nouă. Voi, noi am dat foc la toate hârtiile „care împărțeau pe oameni în privilegiați și neprivilegiați”⁴²⁶. Voi, noi am creat poporul moldovenesc care nu are decât un singur privilegiu: Munca. Rupeți lanțurile nedreptății care apasă pe umerii fraților noștri. Proclam: azi, aici, în fața lumii, nu numai drepturile poporului suveran al Basarabiei, „ci și drepturile tuturor fraților noștri, oriunde ar fi ei”⁴²⁷.

Deputații se ridică în picioare, ovaționându-l pe C. Stere. După care iarăși ia cuvântul C. Stere adresându-se Sfatului Țării în limba rusă. Subliniază că România nu poate renunța la drepturile sale istorice, nici la interesele sale naționale și de stat. România are nevoie de ieșire la mare, zice Stere. Dacă nu ne unim, va fi nevoită „să anexeze Basarabia fără consimțământul nostru”⁴²⁸. Subliniez că, la data de 27 martie 1918, România avea siguranța că Puterile Centrale la așa-zisele negocieri de pace de la Bufta – București, o vor forța să cedeze Dobrogea Bulgariei, rămânând fără acces la Marea Neagră.

Mai departe, C. Stere, reia discursul în limba română, făcând referire la spusele unui deputat rus ce declarase că dacă se va face „unirea Basarabiei cu România, toată intelectualitatea rusească va pleca de aici”⁴²⁹. Zice că respectă opinia respectivului, dar observă că cel care are sentimente atât de mici, „atât de slabe și șubrede”⁴³⁰ față de această țară, poate să judece ca și poporul băștinaș? Desigur, întrebarea lui C. Stere era pur retorică, dar dovedește vrăjmășia rușilor colonizați în provincie față de poporul român.

⁴²¹ *Ibidem*, p. 64.

⁴²² *Ibidem*.

⁴²³ *Ibidem*.

⁴²⁴ *Ibidem*.

⁴²⁵ *Ibidem*.

⁴²⁶ *Ibidem*.

⁴²⁷ *Ibidem*, p. 65.

⁴²⁸ *Ibidem*.

⁴²⁹ *Ibidem*.

⁴³⁰ *Ibidem*.

Dă un răspuns, apoi, devastator deputatului rus, amintindu-i că poporul român „n-a venit în Basarabia din afară”⁴³¹. Românii s-au născut pe acest pământ. Noi nu avem de ce pleca de aici. Pământul acesta e casa noastră. Nimeni nu ne poate alunga „din casa noastră”⁴³². O sută de ani am stat smeriți, tăcuți în fața rușilor. Un veac lung limba noastră a fost interzisă. Un veac lung cartea în limbă română a fost interzisă, ca o „otravă revoluționară”⁴³³. Ei bine, după o sută de ani de robie, zicea adevărul C. Stere, acum „când vroiam să intrăm ca stăpâni în casa noastră, reprezentanții minorităților n-au dreptul moral de a închide ușa în fața noastră”⁴³⁴. Să nu uităm că pe lângă dreptate națională, poporul Basarabiei are nevoie de dreptate socială. Să facem dreptate poporului dându-i „pământul cerut de el”⁴³⁵, conchide C. Stere.

I. Incuțel preia conducerea ședinței, propunând să fie ascultați reprezentanții grupărilor politice după care „rezoluțiile propuse să le punem la vot”⁴³⁶. Deputații acceptă propunerea președintelui.

Urmează la cuvânt deputatul I. Buzdugan din partea Blocului Moldovenesc care declară că de acum înainte Blocul Moldovenesc va fi Blocul Românesc „care va apăra drepturile întregului neam românesc”⁴³⁷. Citește mai departe rezoluția Blocului Moldovenesc cu privire la unirea Basarabiei cu România. Declarația reprezintă în realitate declarația Sfatului Țării. Ea este făcută în numele „poporului Basarabiei”⁴³⁸ și cuprinde 11 condiții care stau la baza unirii cu România. Se precizează granițele Republicii Moldovenești – „dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria”⁴³⁹, teritoriu care, în puterea dreptului istoric și al principiului autodeterminării popoarelor se declară unit cu România. Între cele 11 condiții prevăzute în Declarația Blocului Moldovenesc enumerăm: autonomia Basarabiei; Sfatul Țării rămâne să definitiveze reforma agrară; Competențele Sfatului Țării (buget, control, numirea de funcționari); recrutare teritorială; conservarea legilor existente; garantarea drepturilor minorităților; doi miniștri în parlamentul României; vot universal în alegeri; toate libertățile garantate; reprezentare proporțională în parlamentul de la București; delictelor politice amnistiate⁴⁴⁰. Declarația a fost semnată de Ion Incuțel și I. Buzdugan, secretar. Se conchide: „Trăiască unirea Basarabiei cu România de-a pururi și totdeauna”⁴⁴¹.

⁴³¹ *Ibidem.*

⁴³² *Ibidem.*

⁴³³ *Ibidem.*

⁴³⁴ *Ibidem.*

⁴³⁵ *Ibidem.*

⁴³⁶ *Ibidem*, pp. 65 - 66.

⁴³⁷ *Ibidem*, p. 66.

⁴³⁸ *Ibidem*, p. 69.

⁴³⁹ *Ibidem.*

⁴⁴⁰ *Ibidem.*

⁴⁴¹ *Ibidem*, p. 70.

După ce I. Buzdugan citește istorica declarație, deputatul Țăganco, de la „fracțiunea țărănească”⁴⁴² declară că este posibilă „formarea unirii popoarelor înfrățite moldovenesc și românesc într-o alianță federativă strânsă”⁴⁴³!!!

Din partea minorității germane din Basarabia, care, după deputatul Von Lesch, „se ridică la mai bine de 750.000 de oameni, deputatul respectiv zică că germanii nu l-au împuternicit să se pronunțe în chestiunea alipirii Republicii Moldovenești oriunde ar fi”⁴⁴⁴. Din acest motiv, declară Von Lesch, el se va abține de la vot. O obrăznicie, din partea tovarășului neamț. Deputatul Misircov, în numele minorității bulgaro-găgăuze, declară că nu este împuternicit „să discute și să hotărască chestiunea alipirii Republicii Moldovenești la orice stat vecin”⁴⁴⁵; faptul ar putea fi dezbătut, zicea Misircov, doar de Adunarea constituantă a Basarabiei. Se abține de la vot.

Deputatul A. D. Osmolovschi, reprezentând populația ucraineană, declară că ucrainenii „ne-au trimis pe noi în Sfatul Țării” ca să păzim republica, s-o întărim; deputatul minorității poloneze, Dudchievz regretă că trebuie să vorbească în limba rusă „în această zi solemnă pentru populația moldovenească”⁴⁴⁶, dar spune că limba română n-o cunoaște; susține unirea Basarabiei cu România, deoarece aceasta o doresc moldovenii „locuitorii băștinași ai acestei țări”⁴⁴⁷; deputatul A.F. Greculov vorbește în numele Ligii culturale rusești; nu crede că Sfatul Țării poate să hotărască unirea cu România. Doar Adunarea constituantă o poate face.

Deputatul Țăganco solicită întreruperea ședinței ca fracțiunea țărănească să discute „dacă va putea vota propunerea blocului”⁴⁴⁸ (moldovenesc - n. GM). Președintele suspendă ședința 10 minute.

După reluarea ședinței, deputatul Teodosie Bârcă, citește o declarație „în numele unei părți a fracțiunii”⁴⁴⁹ care s-a separat de „acea fracțiune”⁴⁵⁰. Declarația este scurtă. Bârcă spune că se vor uni cu Sfatul Țării și vor vota unirea „cu frații de sînge din România”⁴⁵¹; deputatul Crivorucov, din partea „muncitorilor” declară că el, „ca reprezentant al clasei muncitoare”⁴⁵², (care lipsea cu desăvârșire la acel moment - n. GM), va refuza să voteze, căci o zice cu odioasă demagogie și ură, „clasa muncitorească își declină răspunderea” pentru actul unirii.

Mai departe, Inculeț întreabă adunarea în ce mod să se voteze rezoluțiile propuse. Deputatul Cijevschi vrea „vot nominal și deschis”⁴⁵³, iar deputatul

⁴⁴² *Ibidem*, p. 66.

⁴⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁴⁸ *Ibidem*, p. 67.

⁴⁴⁹ *Ibidem*.

⁴⁵⁰ *Ibidem*.

⁴⁵¹ *Ibidem*.

⁴⁵² *Ibidem*.

⁴⁵³ *Ibidem*.

Țăganco „cere vot secret”⁴⁵⁴. I. Buzdugan vrea vot deschis căci în acest moment istoric fiecare să-și zică părerea „în fața poporului întreg”⁴⁵⁵. Profită de ocazia că i s-a dat din nou cuvântul ca să țină un scurt discurs. Zice că poporul din Basarabia, care a suferit un secol de tiranie țaristă, dorește „unirea cu frații noștri de peste Prut”⁴⁵⁶. Românii basarabeni doresc „unirea tuturor românilor”⁴⁵⁷ într-o Românie Mare „una și nedespărțită”⁴⁵⁸. Unirea se face în numele principiului „proclamat de revoluție, de autodeterminare a popoarelor”⁴⁵⁹. Unirea este un mare act revoluționar deoarece ne unim „după particularitățile de rasă și etnice”⁴⁶⁰; unind Basarabia cu România noi ducem înainte „revoluția noastră națională”⁴⁶¹. După problema națională, declară I. Buzdugan, mai avem de rezolvat încă o problemă majoră: Chestiunea agrară. Și aceasta e o problemă națională. De rezolvarea ei radicală depinde fericirea, bunăstarea țăranilor, deci, a întregului nostru popor. Cere deputaților să-și facă datoria până la capăt, „să voteze deschis și curajos pentru unirea Basarabiei cu România”⁴⁶².

Deputatul Diaconovici se declară împotriva votului deschis și vrea vot secret. Numai așa fiecare deputat are posibilitatea să-și spună opinia „fără ingerințe din partea oricui ar fi”⁴⁶³.

Președintele supune la vot cele două propuneri / rezoluții. După numărarea voturilor, I. Inculeț informează Sfatului Țării rezultatul: „pentru rezoluția Blocului Moldovenesc au votat optzeci și șase (86) deputați, împotriva - trei (3), s-au abținut de la vot treizeci și șase (36)”⁴⁶⁴, iar absenți au fost 13 deputați. Anunță Sfatul Țării că unirea Basarabiei cu România s-a făcut „cu majoritatea de optzeci și șase (86) voturi împotriva a trei (3)”⁴⁶⁵. După care Inculeț strigă cu glas înalt: „*Trăiască unirea cu România mamă*”⁴⁶⁶.

În ropotul aplauzelor, ovațiilor, intră în sala de ședință Al. Marghiloman, în fruntea delegației române. I. Inculeț comunică primului ministru român rezultatul votului. Iarăși sala aplaudă furtunos. Se strigă: „*Trăiască România*”⁴⁶⁷. Secretarul de ședință, I. Buzdugan, la sugestia lui I. Inculeț, citește în fața deputaților, ridicați în picioare, *Declarația* făcută ceva mai înainte în numele Blocului Moldovenesc, spre a putea fi auzită și de legația României.

⁴⁵⁴ *Ibidem.*

⁴⁵⁵ *Ibidem.*

⁴⁵⁶ *Ibidem.*

⁴⁵⁷ *Ibidem.*

⁴⁵⁸ *Ibidem.*

⁴⁵⁹ *Ibidem.*

⁴⁶⁰ *Ibidem.*

⁴⁶¹ *Ibidem.*

⁴⁶² *Ibidem.*

⁴⁶³ *Ibidem.*

⁴⁶⁴ *Ibidem*, p. 68.

⁴⁶⁵ *Ibidem.*

⁴⁶⁶ *Ibidem.*

⁴⁶⁷ *Ibidem.*

Se urcă la tribună Alexandru Marghiloman, care declară că ia act în numele poporului român „și al regelui Ferdinand”⁴⁶⁸ de unirea Basarabiei cu România, „de aici înainte și în veci”⁴⁶⁹. Se strigă „vivat”, „Trăiască România Mare”. Publicul, care asista la ședință, aruncă flori deputaților.

I. Incuț îl întreabă pe Al. Marghiloman dacă guvernul român primește „condițiunile unirii” citite de I. Buzdugan, votate și primite de Sfatul Țării. Al. Marghiloman, din nou la tribună, declarând că guvernul român „primește în întregime atât în litera, cât și în sensul condițiunilor unirii Basarabiei cu România”⁴⁷⁰. Deputații, întreaga asistență ovaționează îndelung. La „orele 7 și 20 seara”⁴⁷¹, I. Incuț închide istorica ședință a Sfatului Țării din ziua de 27 martie 1918.

În aceeași zi de 27 martie 1918, în baza rezoluției propusă de Blocul Moldovenesc în ședință, Sfatul Țării adoptă o Declarație aidoma cu declarația citită de I. Buzdugan, cuprinzând 11 condiții; declarația e semnată de I. Incuț, președinte, I. Buzdugan, secretar și Pan Halippa, „președintele Sfatului Țării”⁴⁷². Nu înțeleg de ce Pan Halippa e trecut ca președinte al Sfatului Țării în Procesul-Verbal.

Imediat după ce Sfatul Țării își încheie ședința, membrii acesteia, delegația României, guvernul Basarabiei merg cu toții la Catedrală asistând la un *Te Deum* oficiat de un sobor de preoți condus „de arhimandritul Gurie”⁴⁷³. După *Te Deum*, Al. Marghiloman a oferit o masă festivă „în sala Casinoului”⁴⁷⁴ „guvernului basarabean și tuturor notabilităților prezente în capitala Basarabiei”⁴⁷⁵.

România sărbătorește unirea cu Basarabia. De la Chișinău, Al. Marghiloman telegrafiază regelui Ferdinand, care se afla la Bîrlad, informându-l despre Unirea de la 27 martie 1918. Imediat cum află vestea, regele Ferdinand trimite o telegramă de felicitare lui I. Incuț și D. Ciugureanu. Regele le comunică celor doi că a aflat cu „adâncă emoțiune și inima plină de bucurie”⁴⁷⁶ despre „importantul act”⁴⁷⁷. Mulțumește lui Dumnezeu că i-a dat să vadă „în zile de restrîmte”⁴⁷⁸ pe „frații basarabeni revenind iarăși la Patria Mamă”⁴⁷⁹. Momentele „înălțătoare” trăite îi oferă ocazia să transmită „la toți cetățenii din noua Românie de peste Prut”⁴⁸⁰ salutul lui „regesc”, asigurându-i de o „caldă iubire părintească”⁴⁸¹.

⁴⁶⁸ *Ibidem*, p. 69.

⁴⁶⁹ *Ibidem*.

⁴⁷⁰ *Ibidem*.

⁴⁷¹ *Ibidem*.

⁴⁷² *Ibidem*, pp. 70 – 71.

⁴⁷³ Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, p. 274.

⁴⁷⁴ *Ibidem*.

⁴⁷⁵ *Ibidem*.

⁴⁷⁶ *Ibidem*.

⁴⁷⁷ *Ibidem*.

⁴⁷⁸ *Ibidem*.

⁴⁷⁹ *Ibidem*.

⁴⁸⁰ *Ibidem*.

⁴⁸¹ *Ibidem*.

Pe 30 martie 1918, la Iași, a avut loc solemnitatea oficială în cinstea Unirii Basarabiei cu România, la care oaspeții de onoare au fost personalitățile politice ale Basarabiei care au făcut posibil importantul act istoric. Delegația basarabească a fost condusă de Ion Inculeț. Basarabenii, între care toți membrii guvernului, ierarhii Bisericii, primul ministru, D. Ciugureanu, au sosit la gară, în Iași, pe 30 martie 1918, ora 10 dimineața. Delegația de la Chișinău a fost întâmpinată chiar la gară de membrii guvernului român, președinții „corpurilor legiuitoare și de reprezentanții autorităților militare și civile”⁴⁸².

La ora 11 și 15 minute s-a oficiat la Mitropolie un *Te Deum* de către mitropolitul Moldovei și Sucevei. Au participat Ferdinand, regina Maria, Carol, principele moștenitor, viitorul dezertor din 1918 și ucigaș în masă din anii 1938 – 1940, autorități militare și civile, deputați și public, guvernul în întregime. Interesant mi se pare faptul că în „programul serbării Unirii Basarabiei cu România”⁴⁸³ este notat faptul că „Doamnele vor fi admise”⁴⁸⁴ a participa la *Te Deum*. Același program prevedea că civilii vor fi „în redingotă sau jachetă”⁴⁸⁵, iar ofițerii în ținută de campanie „cu decorații”⁴⁸⁶. Regele și regina au fost escortați de la palatul lui Cuza Vodă de pe Str. Lăpușneanu și până la Mitropolie de trupe speciale. Pe tot traseul au fost „înșirate trupe”⁴⁸⁷. În curtea Mitropoliei înalții oaspeți au fost întâmpinați de o campanie de onoare „cu drapel și muzică”⁴⁸⁸.

Delegația basarabească a fost primită de rege după încheierea *Te Deum*-ului. La ora 12 și 30 de minute trupele au defilat prin fața Mitropoliei, după care la palatul regal a fost dat un „prânz de gală”⁴⁸⁹, în onoarea delegației din Basarabia. În aceeași zi, seara, la ora 23, delegația basarabească a fost condusă la gară „de aceleași persoane”⁴⁹⁰ care au întâmpinat-o.

La Iași, I. Inculeț și D. Ciugureanu, au adus cu ei actul Unirii de la 27 martie 1918, pe care l-au înmănat solemn regelui Ferdinand. Precizez că, la masa festivă de la palatul regal, I. Inculeț a ridicat paharul în onoarea regelui Ferdinand, numindu-l „regele țăranilor”⁴⁹¹, iar C. Stere a fost decorat cu ordinul Coroana României în gradul de Mare Ofițer⁴⁹². În timpul banchetului, familia regală a ieșit în balconul palatului de pe Str. Lăpușneanu pentru a saluta mulțimea adunată. C. Stere, cu de la sine putere, și pentru a-i sfida pe adversarii politici, depășește intenționat cutuma, se arată, și el, mulțimii, tot în balconul regal. De altfel, I.G. Duca ne informează că în timpul parăzii militare din fața Mitropoliei, pe care regele Ferdinand o

⁴⁸² *Ibidem*, p. 275.

⁴⁸³ *Ibidem*.

⁴⁸⁴ *Ibidem*.

⁴⁸⁵ *Ibidem*.

⁴⁸⁶ *Ibidem*.

⁴⁸⁷ *Ibidem*.

⁴⁸⁸ *Ibidem*.

⁴⁸⁹ *Ibidem*.

⁴⁹⁰ *Ibidem*, p. 276.

⁴⁹¹ I. G. Duca, *Memorii*, III, p. 88; Vezi și Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei*, p. 281.

⁴⁹² I. G. Duca, *op. cit.*, p. 88.

saluta de pe o estradă, pe Șoseaua Ștefan cel Mare, „Stere s-a așezat și el acolo, sfidând astfel simțămintele armatei pe care le cunoștea atât de bine”⁴⁹³.

Din toastul regelui Ferdinand, rostit la prânzul de gală, rețin că singurul rege care a iubit cu adevărat poporul român, a salutat înfăptuirea „unui vis care de mult zăcea în inimile tuturor românilor de dincolo și de dincoace de apele Prutului”⁴⁹⁴, zicând delegației de la Chișinău că au fost din apele Prutului „punte” de frăție. Unirea, zicea regele, ați făcut-o în timpuri „grele pentru țara noastră”⁴⁹⁵.

Unirea Basarabiei a fost sărbătorită în toate localitățile mai semnificative ale României de atunci. Așa, pe 29 martie 1918, prefectul județului Dorohoi, N. A. Stoeanovici, adresează populației județului un *Comunicat* informând-o despre Unirea Basarabiei cu România⁴⁹⁶. Același prefect, pe 28 martie 1918, deci la câteva ore după proclamarea Unirii de la Chișinău, adresează o *Circulară* către „autoritățile administrative locale”⁴⁹⁷, „Administratori de plăși și Primari”⁴⁹⁸, prin care decretează că „în fiecare biserică”⁴⁹⁹ va avea loc „un serviciu religios”⁵⁰⁰, „în ziua de 29 martie a. c., ora 10”⁵⁰¹, în onoarea „acestui act istoric”⁵⁰².

Pe data de 9 aprilie 1918, regele Ferdinand, luând act de Declarația de Unire votată de Sfatul Țării de la Chișinău, consfințește cu înalta sa autoritate unirea, promulgând-o, ordonând să fie „investit cu sigiliul statului și publicat în Monitorul Oficial”⁵⁰³. Alături de rege, documentul a fost semnat de primul ministru, Al. Marghiloman și ministrul de Justiție, D. Dobrescu⁵⁰⁴. Tot în ziua de 9 aprilie 1918, Al. Marghiloman înaintează un raport regelui care conținea „un proiect de decret”⁵⁰⁵ prin care solicita semnarea documentului. În baza acestui document, regele Ferdinand numește ca „miniștri ai noștri secretari de stat fără portofoliu”⁵⁰⁶ pe I. Inculeț și D. Ciugureanu.

Urmează, tot în aceeași zi, „Decretul pentru numirea Consiliului de Directori pentru Basarabia”⁵⁰⁷, semnat tot de rege, prin care se înființează respectivul Consiliu „pentru administrarea provizorie provincială a Basarabiei”⁵⁰⁸. Sunt

⁴⁹³ *Ibidem*.

⁴⁹⁴ Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, p. 280.

⁴⁹⁵ *Ibidem*.

⁴⁹⁶ *Memoria arhivelor botoșănene. Unirea Basarabiei cu România*, Ediție de documente întocmită de: Sergiu Balanovici, Gheorghe-Florin Știrbăț, Edit. Quadrata, Botoșani, 2018, pp. 73 – 75.

⁴⁹⁷ *Ibidem*, p. 75.

⁴⁹⁸ *Ibidem*.

⁴⁹⁹ *Ibidem*.

⁵⁰⁰ *Ibidem*.

⁵⁰¹ *Ibidem*.

⁵⁰² *Ibidem*.

⁵⁰³ Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, p. 276.

⁵⁰⁴ *Ibidem*.

⁵⁰⁵ *Ibidem*, p. 277.

⁵⁰⁶ *Ibidem*.

⁵⁰⁷ *Ibidem*, p. 278.

⁵⁰⁸ *Ibidem*, p. 279.

desemnați membri în Consiliu: Ion Costin, N. N. Codreanu, Ștefan Ciobanu, Vlad Chiorescu, Gheorghe Grosu, Emanoil Catelie, Isac Gherman și Arcadie Osmolovschi⁵⁰⁹. Președintele a fost numit „Doctor P. Cazacu”⁵¹⁰. Dr. Cazacu fusese înainte de război medic la Buftea, fiind în strânsă legătură și prietenie cu Onisifor Ghibu, ambii oameni de mare încredere ai lui I. G. Duca⁵¹¹.

Evident, marele eveniment de la 27 martie 1918, a fost întâmpinat în țară, atâta cât era liberă, cu entuziasm general, bucurie și fericire obștească. În semn de înaltă apreciere față de hotărârea luată, Sfatul Țării din Chișinău a fost felicitat de numeroase personalități, instituții, grupări profesionale, între care subliniem telegramele adresate de Ion I.C. Brătianu, mitropolitului Moldovei, Universitățile din Iași și București (!!? mă mir - n. GM), meseriașilor și negustorilor, voluntarilor români ardeleni și bucovineni, a Corpurilor legiuitoare, Asociația Presei, Asociația profesorilor universitari români⁵¹² etc.

În locul lui I. Inculeț, în 4 aprilie 1918, președinte al Sfatului Țării este ales Constantin Stere. Pe 27 noiembrie 1918, Sfatul Țării, luând act de unirea Bucovinei și Transilvaniei cu România, ce devenise o certitudine „anulează celelalte condițiuni din actul unirii din 27 martie”⁵¹³, decretând unirea fără condiții cu România. Documentul a fost semnat de Pan Halippa, care între timp devenise președintele Sfatului Țării, V. Bîrcă și Buruiană, vicepreședinți, și A. Scobiola, secretar. Legea care ratifica unirea Basarabiei cu România conținea un articol unic, fiind publicată în „Monitorul Oficial”, nr. 8 din 10 aprilie 1918⁵¹⁴.

Legea declara „Basarabia unită cu România de veci una și indivizibilă”⁵¹⁵, fiind votată în Adunarea Deputaților la 29 decembrie 1918, avându-l ca președinte pe N. Iorga și secretar pe Teodosie Bîrcă, iar în Senat, tot pe 29 decembrie 1918, avându-l ca președinte pe Dr. C. Șumuleanu și I. Balbareu, secretar⁵¹⁶. Ambele Camere ale parlamentului au votat Legea în cauză, „în unanimitate, cu aclamațiuni”⁵¹⁷.

Tratatul de la Paris (28 octombrie 1920) recunoaște unirea Basarabiei cu România. Unirea Basarabiei cu România trebuia consfințită și de Conferința de Pace de după Marele Război. Rusia Sovietică, impunând un regim de exterminare în masă poporului rus (începând cu 1918), banda de asasini (majoritar compusă din alogeni) care se mai numea și Guvern al Comisarilor poporului, avându-l în frunte pe V. I. Lenin, nu a fost primită la Conferința Păcii. Genocidul practicat de

⁵⁰⁹ *Ibidem.*

⁵¹⁰ *Ibidem*, p. 278.

⁵¹¹ I. G. Duca, *op. cit.*, p. 26.

⁵¹² Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, pp. 285 – 290.

⁵¹³ *Ibidem.*

⁵¹⁴ Vezi Ioan Scurtu, *România și Marile Puteri (1918 – 1933). Documente*, edit. Fundației România de Măine”, București, 1999, p. 27.

⁵¹⁵ *Ibidem.*

⁵¹⁶ *Ibidem.*

⁵¹⁷ *Ibidem.*

guvernul sovietic împotriva propriului popor a determinat Marile Puteri să rupă orice relații cu acesta și să-l trateze ca pe un Paria al Lumii.

Reținem că, la începutul anului 1918, după ce, în urma cererilor repetate, insistente de ajutor ale autorităților de la Chișinău adresate României, guvernul român trimite armata la est de Prut, Lenin declară război României, rupând relațiile diplomatice cu aceasta. Cu greu sau deloc putem înțelege de ce și pentru ce a reacționat într-un asemenea mod Rusia Sovietică.

Republica Moldovenească, care ceruse ajutorul României, avea statalitate distinctă, autonomă creată în baza principiilor revoluției ruse care decretase dreptul popoarelor din fostul imperiu la libertate națională și autodeterminare. Republica Moldovenească avea instituții politice legitime formate în baza voinței poporului din cadrul statului respectiv. La 24 ianuarie 1918 ea se proclamase independentă. Și infamul guvern V. I. Lenin, imediat după lovitura de stat din 25 octombrie / 7 noiembrie 1917, proclamase solemn dreptul popoarelor neruse la autonomie și existență statal-național distinctă. Atunci, cu ce drept și în numele căror principii Lenin și banda sa interziceau Sfătului Țării, guvernului de la Chișinău să-și exercite puterea legitimă în interiorul propriului stat? Cu ce drept se amestecase Lenin și Troțki în viața internă a statului moldovenesc (în lunile noiembrie, decembrie 1918), organizând bande înarmate ucigașe ce ucideau, jefuiau, prădau în lungul și în latul Republicii Moldovenești?

Cine îi legitima pe bolșevicii lui Lenin grupați în Frontodelul din Chișinău, în afara unei minorități turbulente și asasine? De altfel, însuși așa-zisul guvern Lenin era lovit de nulitate juridică deoarece nimeni nu-l legitimase la putere în Rusia. El însuși (guvernul Lenin), la începutul anului 1918, îngroapă cu ură și brutalitate definitiv democrația în Rusia, prin dizolvarea, interzicerea Adunării Constituantei, aleasă în decembrie 1917 de către poporul rus pe cale democratică. Ei bine, acest guvern sovietic, ilegal și criminal, își permite să calce în picioare orice regulă de drept internațional. Când un alt stat, suveran și independent, vorbesc aici de Republica Moldovenească, depășit de amploarea provocărilor dușmanilor, solicită ajutor unui stat vecin ca să-l salveze dintr-o situație critică, ea, Rusia, se supără, amenință, declară război, rupe relațiile diplomatice cu statul care a dat ajutor.

Ce treabă avea Rusia lui Lenin cu Moldova dintre Prut și Nistru, în ianuarie 1918? Ce drepturi avea asupra acestui teritoriu românesc? Desigur, toate întrebările mele au un pronunțat caracter retoric, dar, numai așa se poate sublinia infamia, ticăloșia unui guvern ce-și zicea al „poporului”, și care, chipurile, reprezenta și apăra „interesele poporului”...

Deci, infamul guvern Lenin s-a declarat dușmanul de moarte al statului Republica Moldovenească de cum s-a instalat ilegal la putere în Rusia. Trimiterea de bande bolșevice asasine în teritoriul dintre Prut și Nistru (decembrie 1917 – ianuarie 1918) urmărea crearea unei republici sovietice, după cum Rumcerodu-ul de la Odessa, în frunte cu Cristian Rakovski primise misiunea să declanșeze revoluția bolșevică în România și sud-estul Europei. Pe parcursul anului 1918, deși se confruntau cu dificultăți uriașe în interiorul Rusiei, Lenin și Troțki

erau siguri că vor putea exporta banditismul politic, adică așa-zisa revoluție bolșevică în toată Europa pe care o și vedem sovietizată. Propaganda bolșevică era finanțată de Tezaurul românesc, confiscat în ianuarie 1918. Ungaria, Bavaria, restul Germaniei, Italia, România, toate statele trebuiau să devină republici sovietice. Zeci de milioane de dolari, sute de milioane de dolari erau cheltuite pentru exportul de revoluție, în timp ce milioane de oameni mureau de foame în Rusia sau erau exterminați de un război civil de o sălbăcie fără egal în Istorie.

Revenind, precizez că nu doar Republica Moldovenească, la 1918, devenise victima agresiunii bandei Lenin - Troțki. Și alte popoare neruse se despărțiseră de Rusia, creându-și state naționale precum Georgia, Armenia, Țările Baltice, Ucraina etc. Toate se proclamaseră independente, dorind să aibă o existență statală distinctă de Rusia bolșevică. N-au reușit. Cum și-a consolidat poziția în Rusia Centrală, bolșevicii au atacat statele respective, reanexându-le. Doar Țările Baltice au reușit să scape de anexiunea sovietică, primind protecție și ajutor din partea Occidentului, și Basarabia care se salvează unindu-se cu România. Polonia refăcută în 1918 scapă de anexiune doar prin lupta sa eroică (1920).

Regimul sovietic, ilegal și criminal pe toată durata existenței sale istorice, așadar nu a recunoscut niciodată unirea Basarabiei cu România. Deci, după ce Armata Română trece la est de Prut în ajutorul Republicii Moldovenești și spre a-și asigura controlul și paza asupra depozitelor de provizii și muniții aflate pe teritoriul dintre Prut și Nistru, Rusia sovietică, pe 13 ianuarie 1918, rupe relațiile diplomatice cu România.

Motivațiile acestui gest sunt tot atâtea minciuni și infamii spuse cu obrăznicia specifică bolșevicilor. Așa, odiosul text chiar de la început, minte cu nerușinare specificând cum că „oligarhia română a deschis operațiile militare împotriva Republicii Ruse”⁵¹⁸. Faptul dovedește că banda criminală Lenin - Troțki nu accepta ca stat independent tânărul stat moldovean. La acea vreme Republica Rusă era Rusia nu Moldova dintre Prut și Nistru. Mai departe, infamul text zicea că „monarhia română”⁵¹⁹ vrea să-și „salveze moșierii și bancherii săi prin răpirea Basarabiei”⁵²⁰. Ei, bolșevicii, în semn „de protest și de avertisment”⁵²¹ l-au arestat pe ambasadorul român. Gestul lor n-a avut efectul așteptat asupra României, iar „fărădelegile continuă”⁵²². Bolșevicii nu vorbesc despre fărădelegile lor în Basarabia, ci de ale armatei române, care, chipurile, împușca „comisarii” lor. După acest preambul mincinos „Sovietul Comisarilor Poporului”⁵²³ decide ruperea relațiilor diplomatice cu România. Toți membrii corpului diplomatic român „se expulzează pe cea mai scurtă cale dincolo de frontieră”⁵²⁴. Punctul 2 al infamului

⁵¹⁸ Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 84.

⁵¹⁹ *Ibidem.*

⁵²⁰ *Ibidem.*

⁵²¹ *Ibidem.*

⁵²² *Ibidem.*

⁵²³ *Ibidem*, p. 85.

⁵²⁴ *Ibidem.*

text prevede faptul că „tezaurul României, aflat în păstrare la Moscova, se declară intangibil pentru oligarhia română”⁵²⁵.

Guvernul sovietic, se preciza, va păstra Tezaurul „pe care îl va preda în mâinile poporului român”⁵²⁶. La o sută de ani de atunci, a redat Rusia România valorosul ei tezaur? Iarăși, o întrebare retorică. Răspunsul îl știm cu toții... Subliniez că, chiar din momentul când a fost redactată *Nota* diplomatică sovietică, din ordinul lui Lenin și Troțki, tezaurul românesc depozitat la Kremlin, comisarii bolșevici îl și prădau. „Exportul” de revoluție în Europa, criminalii bolșevici îl făceau cu averea poporului român.

Într-o asemenea circumstanță se înțelege că Unirea Basarabiei cu România, de la 27 martie 1918, nu a fost recunoscută, acceptată de Rusia sovietică. La câteva zile după Unire, pe 5 aprilie 1918, guvernul Lenin înaintează guvernului român o *Notă* de protest „în legătură cu actul de unire a Basarabiei cu România”⁵²⁷. Rusia bolșevică aprecia unirea cu România a Basarabiei ca pe „o sfidare a Republicii Federative Ruse”⁵²⁸, ca pe o încălcare „inadmisibilă”⁵²⁹ a înțelegerii făcută de guvernul Al. Averescu, în februarie 1918, care se angajase să evacueze teritoriul dintre Prut și Nistru „în decurs de două luni”⁵³⁰.

Infamul text bolșevic se referea la înțelegerea Al. Averescu - Cristian Rakovski, șeful Rumcerod-ului de la Odessa, din februarie 1918. Generalul Al. Averescu, pentru a scăpa viețile a câtorva sute de români, cu toți membrii oligarhiei române, refugiați în sudul Rusiei, a promis „în schimbul repatrierii compatrioților noștri... el să evacueze în două luni Basarabia”⁵³¹. Prin gestul său, Al. Averescu a pus semnul egalității între Basarabia și drepturile sfinte, imprescriptibile ale României asupra acestui teritoriu românesc de patrimoniu și viețile câtorva zeci de membri ai odioasei oligarhii românești, care fugiseră din cauza privațiunilor provocate de război de la Iași la Odessa și împrejurimi.

I.G. Duca ne informează, în *Memorii*, cum că generalul Al. Averescu a promis lui Rakovski ce-a promis, deoarece l-a convins C. Argetoianu, ai cărui părinți se aflau la adăpost, la Odessa⁵³². Deci, mai bine ar fi să susținem că eroul de la Mărăști, prin înțelegerea cu C. Rakovski, a pus semnul egalității între părinții odiosului samsar și bandit politic, C. Argetoianu, și drepturile istorice ale României asupra Basarabiei. Concepția lui Al. Averescu, de a pune semnul egalității între Basarabia și „viața câtorva sute de români”⁵³³, promițând evacuarea „Basarabiei este monstruoasă”⁵³⁴.

⁵²⁵ *Ibidem*.

⁵²⁶ *Ibidem*.

⁵²⁷ *Ibidem*.

⁵²⁸ *Ibidem*.

⁵²⁹ *Ibidem*.

⁵³⁰ *Ibidem*.

⁵³¹ I. G. Duca, *op. cit.*, p. 75.

⁵³² *Ibidem*.

⁵³³ *Ibidem*.

⁵³⁴ *Ibidem*.

Promisiunea lui Al. Averescu a fost o uriașă greșeală. El a oferit bolșevicilor singurul așa-zis argument împotriva României, de vreme ce primul-ministru acesteia se angaja să retragă armata din Basarabia, dând de înțeles că venirea ei în respectivul teritoriu se făcuse în virtutea „unui act precar”⁵³⁵. În realitate, iar indignarea marelui și cinstitului om politic I. G. Duca o înțeleg mai bine decât oricine altcineva, adevărul, „strigătorul adevăr istoric era ca acest ținut românesc să se reîntoarcă în chip firesc și pentru totdeauna la Patria Mamă, din trupul căreia fusese pe nedrept și cu forța răpit de Rusia Țaristă”⁵³⁶.

Revenind la *Nota* de protest sovietică din 5 aprilie 1918, observăm că ea conține minciuni premeditate, odioase, cum ar fi aceia că „alipirea” Basarabiei la România s-a făcut prin „constrângerea populației basarabene”⁵³⁷. Populația Basarabiei, mințea *Nota*, a protestat contra „alipirii”, dând exemplu așa-zisul congres al țăranilor de la Chișinău, din 18 – 19 ianuarie 1918, care ceruse retragerea armatei române. Congresul respectiv nu a fost al țăranilor, ci al câtorva agitatori bolșevici aduși de agenții ruși cu forța. Unirea de la 27 martie 1918 s-a făcut doar prin „votul moșierilor basarabeni, dușmani înverșunați ai poporului basarabean...”⁵³⁸, nu prin voința muncitorilor și țăranilor. *Nota* vorbește de „popor basarabean”, nu de popor român, iar faptul dovedește ura bolșevicilor ruși contra românilor, care s-a păstrat intactă în timp.

În concluzie, *Nota* infamă a guvernului Lenin aprecia că actul de la 27 martie 1918 este lipsit „de orice putere de drept internațional”⁵³⁹, deoarece s-a efectuat prin forță... *Nota* a fost semnată de ministrul de externe al Rusiei Sovietice, Ghiorgi Cicerin.

În 24 februarie 1920, când războiul civil era aproape câștigat de bolșevici, dar situația Rusiei era dramatică din toate punctele de vedere, Cicerin, tot în calitate de ministru de externe, telegrafiază primului ministru al României, Al. Vaida-Voevod, invitând guvernul român la „negocieri” de pace și reglementarea raporturilor dintre cele două state. Se preciza că pot fi negociate și rezolvate orice „neînțelegeri” dintre cele două țări, și că „afacerile teritoriale pot fi rezolvate în chip prietenesc”⁵⁴⁰. Cicerin solicită părții române „locul și timpul” pentru întâlnirea diplomaților ambelor state.

Pe 3 martie 1920, aflat la Londra, unde negocia semnarea tratatului de pace cu Ungaria, Al. Vaida-Voevod, răspunse lui Gh. Cicerin, declarând că România are raporturi amicale „față de vecini”⁵⁴¹. România s-a ferit să se amestece în „treburile interne”⁵⁴² ale Rusiei, cu care dorește legături pașnice, de prietenie.

⁵³⁵ *Ibidem*.

⁵³⁶ *Ibidem*.

⁵³⁷ Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 85.

⁵³⁸ *Ibidem*, p. 86.

⁵³⁹ *Ibidem*.

⁵⁴⁰ *Ibidem*.

⁵⁴¹ *Ibidem*, p. 87.

⁵⁴² *Ibidem*, p. 88.

Pe 15 martie 1920, Al. Vaida-Voevod propune lui Cicerin ca loc de întâlnire și negocieri a celor două delegații, Varșovia. A trimis, în acest scop, la Varșovia, delegații români Bondirescu și Bolutz, pentru negocieri. Negocierile preconizate nu au mai avut loc, rămânând doar la stadiul de intenții, pierzându-se, cu această ocazie irosită, singura posibilitate diplomatică când Rusia sovietică s-a arătat dispusă la modul real să accepte legitimitatea istorică a Unirii Basarabiei cu România.

Pe 28 octombrie 1920 a fost semnat Tratatul de la Paris prin care „Imperiul Britanic, Franța, Italia și Japonia, de o parte, și România, pe de alta, vor păstrarea păcii generale în Europa”⁵⁴³. Tratatul conținea 9 articole și preciza în preambul că Unirea Basarabiei s-a făcut în baza voinței populației, și că din „punct de vedere geografic, etnografic, istoric și economic unirea Basarabiei cu România este pe deplin justificată”⁵⁴⁴.

Cele 4 mari puteri ale lumii recunosc la articolul 1 suveranitatea României asupra Basarabiei, teritoriul fiind delimitat astfel: „între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului de la gura sa până la punctul unde este tăiat de vechiul hotar dintre Bucovina și Basarabia...”⁵⁴⁵. Articolul 2 prevede că va fi formată o comisie „din trei membri”⁵⁴⁶, unul din partea Marilor Puteri, altul din partea României, iar al treilea reprezentând „Consiliul Societății Națiunilor pe seama Rusiei”⁵⁴⁷. Comisia se va forma la 15 zile după intrarea în vigoare a Tratatului, având misiunea de a fixa „pe teren noua linie de frontieră a României”⁵⁴⁸.

Articolul 3 prevedea că România va respecta pe „teritoriul Basarabiei, arătat la articolul 1”⁵⁴⁹ drepturile și libertățile locuitorilor „fără deosebire de rasă, de limbă sau de religie”⁵⁵⁰. După ce Rusia va avea un guvern „recunoscut de ele”⁵⁵¹, marile puteri, o va invita „să adere la Tratatul de față”⁵⁵² (articolul 9). Obiecțiile pe care le-ar putea ridica Rusia „cu privire la detaliile acestui Tratat”⁵⁵³, marile puteri le vor supune „arbitrajului Consiliului Societății Națiunilor”⁵⁵⁴. Articolul 4 prevedea că naționalitatea română „va fi dobândită în deplin drept, cu excluderea oricărei alteia, de către supușii fostului imperiu al Rusiei, stabiliți pe teritoriul Basarabiei, arătat la articolul I-ii”⁵⁵⁵; în timp de doi ani, locuitorii foști supuși ai Rusiei, de pe teritoriul Basarabiei, „vor putea opta pentru orice altă naționalitate”⁵⁵⁶.

⁵⁴³ *Ibidem*.

⁵⁴⁴ *Ibidem*.

⁵⁴⁵ *Ibidem*.

⁵⁴⁶ *Ibidem*.

⁵⁴⁷ *Ibidem*.

⁵⁴⁸ *Ibidem*.

⁵⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁵⁰ *Ibidem*, pp. 88 – 89.

⁵⁵¹ *Ibidem*, p. 89.

⁵⁵² *Ibidem*.

⁵⁵³ *Ibidem*.

⁵⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵⁵ Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei*, p. 302.

⁵⁵⁶ *Ibidem*.

În articolul 7 marile puteri recunosc că „gura Dunării, numită gura Kiliei”⁵⁵⁷ trece sub jurisdicția Comisiei Europene a Dunării; prin articolul 8 România își asumă „responsabilitatea pentru partea proporțională ce revine Basarabiei din datoria publică a Rusiei”⁵⁵⁸, cât și față de alte „angajamente financiare ale statului rus”⁵⁵⁹. După ce semnatarii Tratatului îl vor ratifica, „depunerea ratificărilor va avea loc la Paris”⁵⁶⁰. Tratatul conținea un singur exemplar, ce va fi depus în „arhivele Guvernului Republicii Franceze”⁵⁶¹. Părțile semnatare vor putea solicita copii ale Tratatului.

Tratatul a fost semnat de Derby și A. Fischer (Anglia), G. Leygues și Jules Gaubon (Franța), Ishii (Japonia), Bonin (Italia), Tache Ionescu și D.I. Ghica (România)⁵⁶². Suveranitatea României asupra teritoriului definit în Tratat nu va putea fi pusă în discuție de nimeni, niciodată, concluziona importantul document diplomatic.

Keywords: *National Moldavian Party, Country Council, Democratic Republic of Moldavia, independence, January 24, 1918, union, Romania, March 27, 1918, Treaty of Paris, October 28, 1920.*

THE UNION OF BASSARABIA WITH ROMANIA (MARCH 27, 1918) (Summary)

The author presents the main historical moments of the Union of Bassarabia with Romania (march 27, 1918): collapse of Romanov Russia Empire (March 1917) in World War I, formation of National Moldavian Party (April 1917), months of congresses (April - October 1917), formation of Country Council (November 1917), proclamation of Democratic Republic of Moldavia (December 3, 1917), proclamation of DRM independence (January 24, 1918), the Union, international recognition of Union (Treaty of Paris, October 28, 1920).

⁵⁵⁷ *Ibidem*, p. 303.

⁵⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁵⁹ *Ibidem*.

⁵⁶⁰ *Ibidem*, p. 304.

⁵⁶¹ *Ibidem*.

⁵⁶² *Ibidem*.